Antalya
Öncelikli sektörlerin stratejik taraması

Nihai rapor

Kasım 2010

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı

Ülke Ofisi, Türkiye

Yönetici özeti

"Antalya'da potansiyel sektörlere ilişkin sektör taraması"nın başlıca amacı, bölge için uygun istihdam fırsatları (özellikle genç erkekler ve kadınlar için) yaratan ve en yüksek büyüme ve sürdürülebilir sosyoekonomik gelişme potansiyeline sahip olan Antalya'da mevcut, gelişmekte olan ve muhtemel sektörlerin belirlenmesidir. Sonuç, daha sonradan oluşturulacak ilgili sektör destekleme programları ve kümeleme yaklaşımı için esas oluşturacaktır.

Bu belgede, öncelikli sektörlerin her birine ilişkin analizlere yer verilmektedir. Her sektöre ilişkin analizler konusundaki bütün ayrıntılar, Ek A1'deki sektör raporlarında bulunabilir. Analizlerin ve varılan sonuçların bir özeti burada gösterilmektedir.

Sektör taraması çalışmasının son analizlerinde BMOP çalışma grubu tarafından onuncu sektör/alt sektör grubu olarak belirlenen "Genel ticari/iş hizmetleri" grubu diğer bütün sektörlere destek sağlayan yapısı itibariyle ayrı bir sektör grubu olarak değil destekleyici bir alt grup olarak belirlenmiş ve veri kısıtları çerçevesinde karşılaştırma çalışması içinde yer almamıştır. Ancak yapılan analizler çerçevesinde rekabet analizi, iş ortamına göre genel değerlendirme, büyüme potansiyeli ile ilgili yorumlar ilgili bölümde paylaşılmıştır. Ayrıca bu grupla doğrudan ilişkilendirilebilecek, destekleyici sektör olarak **"üretici hizmetleri"** de diğer dokuz analiz içerisinde ilgili noktalardaki yorumlar ile kapsanmaktadır.

Potansiyellerine (en düşük uygulama riski, en düşük maliyet, en büyük istihdam yaratma kalitesi ve ekonomik faydalarla en kısa sürede uygulanabilecek iş yatırım ve istihdam yaratma fırsatları) dayalı olarak en öncelikli sektörler şöyledir:

- İklimlendirme donanımı imalatı (%76.7)[1]
- Yapı malzemeleri ve hırdavat imalatı (örneğin prefabrik beton ürünler) (%74.2)
- İşlenmiş gıda üretimi (%71.6)
- >20 metreden uzun lüks yat imalatı (%67.0)

Bu dört sektörün tamamı, iyi ekonomik gelişme imkanları ve erkekler için uygun kaliteli istihdam fırsatı sunmaktadır. Ancak, sadece işlenmiş gıda imalatı, kadın işçiler için iyi istihdam imkanları sunmaktadır. Başlıca üretim faaliyetleri, oldukça yoğun sermaye gerektirmektedir ve bu nedenle girişimciliğin canlandırılması konusunda büyük bir potansiyele sahip değildir. Ancak dört sektörün tamamı, bakım, malzeme işlenmesi, ulaştırma, temizlik, ikram hizmetleri, eğitim gibi küçük yerel şirketler ve yeni girişimci işletmeler tarafından sağlanabilecek üretici hizmetlerinin geliştirilmesi ve sağlanması konusunda fırsatlar sunmaktadır.

Daha riskli geliştirme senaryolarını, daha uzun oluşturma sürelerini, hükümetin daha fazla yatırım yapmasını gerektiren ancak kadınların istihdamı dahil olmak üzere daha düşük kaliteli istihdam imkanları yaratılması potansiyeline sahip bundan sonraki öncelikli sektörler şöyledir:

- Sebze tohumlarının işlenmesi (%64.9)
- TTKS[2] (toplantılar, teşvik gezileri, konferanslar, sergiler) turizmi (%64.6)
- Yüksek değerli çiçekçilik (%58.9)
- Emeklilik turizmi (%58.3)

Bu değerlendirmede en düşük potansiyele sahip sektör, yükselen ve yüksek değerli bir sektör olmasına karşın % 56.6 derecelendirme ile sağlık turizmi olmuştur.

Bu rapor, bölgenin öncelikli sektörler açısından avantajları ve dezavantajlarının ve dezavantajların iyileştirilmesi için müdahalede bulunabilecek alanların belirlenmesi dahil olmak üzere Antalya bölgesi için stratejik gelişme hipotezlerini ortaya koyarak BMOP'nin bir sonraki aşaması için girdi olarak kullanılabilir. Raporda özellikle BMOP'nin genel amacına paralel olarak kadınlar ve genç nüfus için istihdam yaratma potansiyeli üzerinde durulmaktadır.

---

[1] Her sektöre ilişkin parantez içindeki yüzdeler, bu raporun 3. aşaması olan sektör / bölge karşılaştırma analizinde elde edilen puanı belirtir.

[2] Toplantılar, teşvikler, kongreler ve sergiler.

Bölgelere, illere, eyaletlere, devletlere, ülkelere, vs. yapılan atıflar "Bölge" ve "bölgesel" terimleri, Türk illerini ve ülkeler, devletler, topluluklar, ilçeler veya iller gibi diğer ülkelerdeki başka çeşitli coğrafi birimleri belirtmektedir.

İçindekiler tablosu

Yönetici özeti 2
Bu raporda kullanılan belirli kısa isimler ve kısaltmaların listesi 5
Giriş 6
Bu araştırmada kullanılan yöntemler 7
Sektör tarama yöntemi 9
Sektör / bölge rekabet karşılaştırması 15
Öncelikli sektörlerin analizleri 16

Tablo 1: Ekonomik, sosyal ve çevresel kriterler 7
Tablo 2: Bölgesel varlık liste oluşturma çerçevesi 8
Tablo 3: Sektör uzun listesi ve kısa listesi değerlendirme ölçüleri 9
Tablo 4: Antalya'daki öncelikli sektörlerin nihai seçimi 14

Şekil 1 Sektör taraması – uzun liste oluşturma ve kısa liste oluşturma süreci 11
Şekil 2 Sektör / bölge karşılaştırma özeti 17
Şekil 3 Sektör/bölge karşılaştırma detayları 17
Şekil 4 Antalya'nın tohum işleme sektörü için elmas modeli 18
Şekil 5 Tohum işlemeye ilişkin sektör/bölge karşılaştırma analizi 19
Şekil 6 Tohum işleme: bölge çekiciliği 19
Şekil 7 Tohum işleme: sektör gelişim potansiyeli 20
Şekil 8 Antalya'nın yüksek değerli çiçekçilik sektörü için elmas modeli 23
Şekil 9 Yüksek değerli çiçekçilik için sektör/bölge karşılaştırma analizi 24
Şekil 10 Yüksek değerli bahçecilik. Bölgenin çekiciliği 24
Şekil 11 Yüksek değerli bahçecilik: sektör gelişim potansiyeli 25
Şekil 12 Antalya'nın Sağlık turizmi sektörü için elmas modeli 29
Şekil 13 Sağlık turizmi ile ilgili sektör / bölge karşılaştırma analizi 30
Şekil 14 Sağlık turizmi: bölgenin çekiciliği 30
Şekil 15 Sağlık turizmi: sektör gelişim potansiyeli 31
Şekil 16 Antalya'nın emeklilik turizmi sektörü için elmas modeli 34
Şekil 17 Emeklilik turizmi ile ilgili sektör / bölge karşılaştırma analizi 35
Şekil 18 Emeklilik turizmi: bölgenin çekiciliği 35
Şekil 19 Emeklilik turizmi: sektör gelişme potansiyeli 36
Şekil 20 Antalya'nın TTKS ticari turizm sektörü için elmas modeli 39
Şekil 21 TTKS ticari turizm için sektör/bölge karşılaştırma analizi 40
Şekil 22 TTKS ticari turizmi: bölgenin çekiciliği 41
Şekil 23 TTKS ticari turizmi: sektör gelişme potansiyeli 41
Şekil 24 Antalya'nın lüks yat sektörü için elmas model 45
Şekil 25 Lüks yat yapımına ilişkin sektör/bölge karşılaştırma analizi 46
Şekil 26 Lüks yat yapımı: bölgenin çekiciliği 46
Şekil 27 Lüks yat yapımı: sektör gelişme potansiyeli 47
Şekil 28 Antalya'nın işlenmiş gıdalar sektörü için elmas modeli 51
Şekil 29 İşlenmiş gıdalarla ilgili sektör / bölge karşılaştırma analizi 52
Şekil 30 İşlenmiş gıdalar: bölgenin çekiciliği 53
Şekil 31 İşlenmiş gıdalar: sektör gelişme potansiyeli 53
Şekil 32 Antalya'nın iklimlendirme donanımı sektörü için elmas modeli 57
Şekil 33 İklimlendirme donanımı ile ilgili sektör/bölge karşılaştırma analizi 59
Şekil 34 İklimlendirme donanımı bölgenin çekiciliği 59
Şekil 35 İklimlendirme donanımı: sektör gelişme potansiyeli 61
Şekil 36 Antalya'daki yapı malzemeleri sektörüne ilişkin Elmas modeli 65
Şekil 37 Yapı malzemeleri için sektör/bölge karşılaştırma analizi 66
Şekil 38 Yapı malzemeleri: bölgenin çekiciliği 66
Şekil 39 Yapı malzemeleri: sektör gelişme potansiyeli 67
Şekil 40 Antalya genel iş/ticaret hizmetleri için elmas modeli 71

Bu raporda kullanılan belirli kısa isimler ve kısaltmaların listesi

ANFAŞ	Antalya Uluslararası Fuar Merkezi
BATEM	Akdeniz Üniversitesi ve Batı Akdeniz Tarımsal Araştırma Enstitüsü
DENTUR	Türkiye Deniz Endüstrisini ve Denizciliği Geliştirme Derneği
AB (EU)	Avrupa Birliği
DDY (FDI)	Doğrudan yabancı yatırım
GSYİH (GDP)	Gayrisafi Yurt İçi Hasıla
YB (LQ)	Uzmanlaşma Katsayısı
MDG-F	Binyıl Kalkınma Hedefleri Fonu
TTKS (MICE)	Toplantılar, teşvikler, kongreler ve sergiler
EFT (NACE)	Ekonomik faaliyet terimleri
STK (NGO)	Sivil toplum kuruluşu
DPG (NPG)	Doğal petrol gazı
OSB (OIZ)	Organize sanayi bölgesi
AZFT (SWOT)	Güçlü, Zayıf Yönler, Fırsatlar, Tehditler
TAGEM	Tarımsal Araştırma Genel Müdürlüğü
TOR	Şartname
TURKSTAT	Türk İstatistik Enstitüsü
UK	İngiltere
BM (UN)	Birleşmiş Milletler
BMKP (UNDP)	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
BMOP (UNJP)	Birleşmiş Milletler Ortak Programı
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
DTÖ (WTO)	Dünya Ticaret Örgütü

Giriş

Araştırmanın başlıca amacı, ilde en büyük büyüme potansiyeline sahip olan mevcut, gelişmekte olan ve muhtemel sektörlerin belirlenmesidir. Buradaki en önemli unsur, bölge için sürdürülebilir sosyoekonomik gelişme ve uygun istihdam fırsatlarının (özellikle genç erkekler ve kadınlar için) yaratılmasıdır. Bu çalışmanın sonucu, daha sonra BM ortak programı kapsamında oluşturulacak ilgili sektör destekleme programları ve kümelenme yaklaşımı için esas oluşturacaktır.

Sektör taraması, hangi sektörlerin Antalya'ya sağlayabilecekleri sosyoekonomik yarar açısından ‘arzu edilebilir’ ve Antalya'nın bu sektördeki büyük yatırımcılara sunabileceği avantajlar açısından ‘çekici’ olduğu konusunda açık bir tabloyu ortaya koymak için gereklidir. Ayrıca, öncelikli sektörlerin güçlü ve zayıf yönleri yanı sıra muhtemel müdahale alanlarını belirleyen bir dizi gelişim senaryosunu oluşturmaktadır. Bu yaklaşım, aynı zamanda seçilen sektörlerin gelişiminde dikkate alınması gerekecek konular ve gereksinimlerin bir değerlendirmesini içermiştir.

Bu araştırmanın başlangıç noktası, çeşitli veri kaynakları ve araştırmaların gözden geçirilmesini içermiştir. Bu çalışma için temel araştırma girdileri sağlamak üzere 30 ila 40 paydaşla bir dizi kapsamlı görüşme-anket gerçekleştirilmiş ve ayrıca geniş katılımlı bir çalıştay da yapılmıştır.

Araştırmanın son bölümünde Antalya ili için potansiyel sunan öncelikli sanayi sektörünün / alt sektörünün kapsamlı bir masa başı araştırması ile analizi yapılmıştır. Bu sektör analizi, Antalya bölgesinin sahip olduğu avantajları, diğer Türk illerinin ve uluslar arası benzer bölgelerin avantajları ile karşılaştırmaktadır. Ayrıca Antalya'nın kısa ve orta dönemde bu sektörlerin gelişme potansiyelinden yararlanma imkanlarını değerlendirmektedir. Bu sektör taraması, aynı zamanda hangi sektörlerin sosyoekonomik yarar açısından ‘arzu edilebilir’ olduğunu ve Antalya'da büyük yatırımcılara bu sektörlerde ne gibi avantajlar sunulduğunu ortaya koymaya çalışmaktadır.

Bu araştırmada kullanılan yöntemler

Aktivite şartnamesinin (ToR) yorumlanması

Aktivite şartnamesi, aşağıdaki kavramlara atıfta bulunmakla birlikte bunları tanımlamaz:

“sosyoekonomik fayda”

“yatırım çekiciliği ve arzu edilebilirlik”

“bölgesel varlık haritasının oluşturulması”

Aktivite başlangıç raporu bu projeye ilişkin bütün beklentilerin ortak olmaları ve ileride gerçekleştirilmeleri için bu ifadelere ilişkin yorumlama, açıklığa kavuşturma ve ilgili varsayımları aşağıdaki gibi sağlamıştır.

“Sosyoekonomik fayda” Bu araştırmayı yapan uzmanlar ekibi tarafından, başarılı bir şekilde uygulanan bir sınai gelişme stratejisi sayesinde Antalya'nın uzun vadede elde edeceği faydalar olarak yorumlanmıştır. En büyük vurgu ekonomik unsurlara yapılmış olsa da istihdam imkanlarının yaratılması, uzun dönemli tam istihdam ile sağlık sigortası gibi sosyal faydalar sağlayan “İnsana Yakışır İş” yaratan ve genç ve kadın işçiler için iş imkanları yaratılması gibi sosyal unsurlar da tam olarak dikkate alınmıştır. Kadınlar için daha fazla istihdam imkanı, kadın girişimcilerin teşvik edilmesi, dezavantajlı grupların yaşam standartlarının artırılmasına yönelik seçenekler ve çevresel sürdürülebilirlik gibi çevresel unsurlar da analiz kapsamında değerlendirmeye alınmıştır.

Yatırım çekiciliği ve arzu edilebilirlik Tablo 1'de belirtilen kriterler, öncelikli sektörler ve Antalya ekonomisine uygunlukları açısından değerlendirilmiştir. Bu liste, uzmanlar ekibi tarafından hazırlanmış ve projenin gerçekleştirilmesi sırasında diğer yönetim kadroları ile gözden geçirilmiştir.

Tablo 1: Ekonomik, sosyal ve çevresel faktörler

Ekonomik kriterler	Sosyal ve çevresel kriterler
• İstihdam imkanları yaratılması • Ücret düzeyleri • Katma değerli faaliyet • İhracat değeri yaratılması • İthalat ikamesi • Nitelikli istihdam • Doğrudan yabancı yatırımı çekme potansiyeli • Teknolojinin cezbedilmesi ve geliştirilmesi • İşletme kümeleri ve arz zinciri geliştirme potansiyeli • Vergi gelirleri	• Tam ve uzun dönemli istihdam • Çalışanların elde ettiği faydalar • Toplumda istihdam • Kadınların istihdam edilmesi Göçmen işçiler için uygun istihdam • İşyeri ortamı ve sağlıkla ilgili meseleler • ILO SA: 8000 gibi işyerinde insan haklarının yönetilmesine ilişkin küresel standartlara uyulması • ISO 14000 çevre yönetim sistemleri ve standartlarına uyulması

Kamu kurumları ve ulusal unsurlar	Ticari unsurlar
• Hükümetin doğrudan yabancı yatırım, gerçek faiz oranları, ülkedeki enflasyon ve ülkenin rekabet üstünlüğüne yönelik yaklaşımı gibi makro unsurlar • İş yapma endeksi, sözleşmelerin uygulatılması alt endeksi, kurumlar vergisi oranları gibi mikro (işletme düzeyinde) alt unsurlar • Yaşam kalitesi, hayat pahalılığı, eğitim, kişisel özgürlük ve güvenlik gibi kişisel alt unsurlar	• Sınai amaçlı arazi ve ticari gayrı menkulün maliyeti ve bulunabilirliği gibi gayrı menkul alt unsurları • Nitelikli, yarı nitelikli ve niteliksiz işgücünün bulunabilirliği dahil olmak üzere işgücü ile ilgili alt unsurlar • Ürünlerin tipik ulusal veya ihracat piyasalarına gönderilmesine ilişkin taşıma süresi ve maliyetleri gibi lojistikle ilgili alt unsurlar • Ham maddeler ve uzmanlaşmış işgücü yanı sıra uzmanlaşmış tedarikçilerin bulunabilirliği ve yerel talep ve rekabet üstünlüğü derecesi gibi uzman girdi unsurlarını içeren küme alt unsurları • Küme için gerekli elektrik ve diğer güç/altyapı hizmetlerinin rekabete dayalı maliyetleri
Pazarlama ve yer imaj unsurları	
• Ülkenin doğrudan yabancı yatırım açısından uluslararası itibarı	• Antalya'nın bir ticari bölge olarak ulusal imajı[3]

Bölgesel varlık haritası oluşturulması

Bölgesel varlık haritası oluşturulması, şartnamede belirtilmektedir ancak bunun ne anlam taşıdığı veya ne beklendiği konusunda bir açıklama yoktur. Bölgesel varlık haritasının oluşturulmasının kapsamı ve düzeyi, bu araştırmada yararlanılabilecek kaynaklara uygun bir düzeyle sınırlandırılmıştır. Öncelikli sektörler hakkındaki araştırma sırasında belirlenen ildeki bütün varlıkların üst düzey bir "listesi" hazırlanmıştır. Bu projede kullanılan bölgesel varlık modeli, Tablo 2'de belirtildiği şekilde veri toplanmasını içermiştir. Listenin tamamı, Ek A5'de bulunabilir.

Tablo 2: Bölgesel varlık liste oluşturma çerçevesi[4]

Bölgesel varlıklar	Antalya ili hakkında sunulan veriler
İnsan sermayesi	Nüfus ve istihdam verilerine veri ve internet bağlantısı kaynakları
Araştırma ve geliştirme kuruluşları	Öncelikli sektörler açısından önemli olan üniversitelere, teknik kuruluşlara ve eğitim merkezlerine veri ve internet bağlantısı kaynakları
Mali sermaye	İldeki büyük bankalar ve diğer finansman kaynaklarının listeleri
Sınai altyapı	Öncelikli sektörlerdeki en önemli işletmelerin listeleri: isim, adres, internet sitesi. Doğrudan veya oluşturulmuş rehber veri tabanlarının listesi şeklinde sağlanır.
Bağlantılı kuruluşlar	Öncelikli sektörler açısından önem taşıyan büyük ticari birliklerin, işverenler sendikalarının ve işçi sendikalarının listesi
Yasal ve mevzuata ilişkin ortam	Öncelikli sektörler için geçerli yasa ve yönetmeliklerin listeleri

[3] "Bölge" ve "bölgesel" ifadeleri, Türk illerini ve ülkeler, eyaletler, topluluklar, ilçeler veya iller gibi diğer ülkelerdeki başka coğrafi yerleri belirtir.

[4] http://www.compete.org/publications/detail/33/asset-mapping-roadmap-a-guide-to-assessing-regional-development-resources

Yaşam kalitesi	Fiziksel ortam, konut, dinlenme, perakende, vs. konusundaki bilgi kaynakları ile ilgili bağlantılar
Fiziksel altyapı	Ticari yaşamla ilgili ildeki temel fiziksel altyapı konusundaki bilgi kaynakları ile ilgili bağlantılar: kentler, yollar, demiryolu, havaalanları, altyapı hizmetleri, başlıca sınai alanlar

Sektör/bölge karşılaştırması

Şartname uyarınca uzmanlar ekibinin çalışmalarının başlıca odak noktası, ilde rekabet üstünlüğüne ve büyüme potansiyeline sahip geliştirilebilecek ve uygun istihdam imkanları yaratabilecek başlıca sektörlerin değerlendirilmesi olmuştur. Bu nedenle uzmanlar ekibi, karşılaştırmalı analizlerin uygun bir kapsamda yapılabilmesi için mevcut bütün sinai ve hizmet sektörlerine öncelik vermiştir. Bu kapsamlı karşılaştırılmalı analiz, raporun bir sonraki bölümünde geniş bir şekilde sunulmaktadır.

Ticaret akışı analizi

Antalya'daki mevcut sektörlerin faaliyetlerinin anlaşılmasına yardımcı olmak için ticaret verileri de mümkün olan veri seti içerisinde gözden geçirilmiştir. Geçmişteki sınırlı ticari faaliyetlerin öneminin sınırlı olması nedeniyle sektör listelemesinin bir parçası olmamıştır. Uzman ekip, sadece bölgesel ticaret akışlarını (kaynak ve varış yeri; ihracat ve ithalat) değil aynı zamanda uluslar arası benzer bölgelerin uluslar arası ticaret akışlarını gözden geçirmiştir. TUIK'in illere ilişkin verileri[5], Dünya Ticaret Örgütü'nden (DTÖ) alınan uluslar arası ticarete ilişkin veriler[6] ve BM Comtrade'den[7] alınan veriler de incelenmiştir.

Sektör tarama yöntemi

Şartname, sektörlerin bir öncelik listesinin, bir sektörel ve bölgesel karşılaştırma değerlendirmesine tabi tutulması gerektiğini belirtmektedir. Uzman ekibi, öncelikli sektörlerin listesini belirlemek amacıyla önce bir uzun liste, daha sonra da bir kısa liste usulünü uygulamıştır. NACE sanayi sektörü terimleri ve rehberi, 1, 2, 3 ve 4 haneli seviyelerde değerlendirilmiştir.

Sektör uzun liste ve kısa liste süreçleri, Sektör taraması – uzun liste ve kısa liste süreci başlıklı Şekil 1'de gösterilmektedir. Sektör taraması istatistiksel analitik yöntemine ilişkin tam ayrıntılar, Tablo 3'de verilmektedir. Ayrıntılı raporlar Ek A2'de bulunabilir.

Sektör taraması uzun listesi

İnceleme potansiyeline göre sektörlerin uzun listesinin oluşturulması amacıyla yedi temel Antalya/sanayi ile ilgili çekicilik kriteri kullanılmıştır ve bunlar, Tablo 3'de açıklanmakta ve tanımlanmaktadır. Sektör kısa liste süreci, doğası gereği yinelemelidir ve birkaç aşama analiz ve incelemeyi içermektedir.

Tablo 3: Sektör uzun listesi ve kısa listesi değerlendirme ölçüleri

No	Sektörle ilgili arzu edilebilirlik ölçüsü	Tanımlama	Ağırlık
1	Büyüme potansiyeli	İlde bir ekonomik sektörün önemli ölçüde büyüme potansiyeli ve mevcut ekonomik varlığın ve ilgili ticari sektörlere ilişkin ulusal ve uluslar arası eğilimler konusunda anlayış benimsenmiştir.	0.15

5 http://www.turkstat.gov.tr/AltKategori.do?ust_id=4

6 http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/statis_e.htm

7 http://comtrade.un.org/db

No	Sektörle ilgili arzu edilebilirlik ölçüsü	Tanımlama	Ağırlık
2	İlgili sektörde uzmanlaşma katsayısının (LQ) [8], büyüklüğü[9] ve hakim konumu[10]	Çekicilik kriterlerinde bir ekonomik sektörün ilde ne ölçüde uzmanlaştığı dikkate alınır. İldeki bir ekonomik sektörün uzmanlaşması ne kadar fazla ise ilin ekonomik sektörü ile ulusal ve uluslar arası rekabete karşı başarılı olma ihtimali o kadar yüksektir.	0.15
3	İlgili ihracat büyüklüğü ve uzmanlaşması	Bu ölçü, ekonomik sektörün ticari ürünler ve hizmetler açısından ihracat yapma potansiyelini değerlendirmek için kullanılmaktadır.	0.10
4	Göreceli değer ilavesi	Bu çekicilik kriteri, Porter'ın değer zincirinde açıklandığı şekilde ekonomik bir açıdan değer ilavesi ve aynı zamanda ticari sektör / şirket düzeyinde değer yaratma potansiyeline dayanmaktadır.	0.10
5	Yerel ticari ortamına uygunluk	Ekonomik sektörler, yerel / il ekonomik ve ticaret ortamına uygunluk kabiliyeti açısından dikkate alınmıştır. Uygunluk ne kadar fazla ise ekonomik sektör, muhtemelen daha yararlı olacaktır.	0.10
6	İstihdam yaratma	İstihdam yaratma potansiyeli, sektör taraması değerlendirmesinin en önemli kriteri olarak görülmekte ve ona göre ağırlandırılmaktadır.	0.25
7	İş kalitesi	Bu ölçü, bir ekonomik/ticari sektörde bulunması muhtemel olan iş kalitesini değerlendirmekte ve ortalama ücretler, erkek ve kadın istihdam potansiyeli, daimi çalışma düzenlemeleri, sigorta kapsamı ve kaliteli çalışma ortamı gibi hususları kapsamaktadır.	0.15

1. Aşama uzun liste

1 ve 2 hane seviyesinde ticari sektörler, ilgili değerlendirmelerle birlikte "1. Rapor"da yer almaktadır ve iki rapor formatında sunulmaktadır.

2. aşama uzun liste

Bu aşamada, bütün değerlendirme ölçülerine dayalı olarak ilgili ekonomik / ticari alt sektörleri değerlendirmek amacıyla ilk analizin kapsamı genişletilmiştir. Bu, bir öncelikli sektör olarak kısa listeye alınması veya artık dikkate alınmamasına ilişkin gerekçeler ile birlikte 1.000'e kadar sektörün ve alt sektöre puan verilmiş ve değerlendirme "Rapor 2"yi oluşturmuştur. Bu eleme, bu ekonomik/ticari sektörün kendi başına önemli olmadığı anlamını taşımamaktadır. Birçok durumda bu sektörler, seçilmiş öncelikli sektörlerde girdi unsurları olarak dikkate alınacaktır.

3. ve 4. aşamalar kısa liste oluşturulması

Bu aşamalarda, işgücü ile ilgili ölçüler ve diğer (işgücü dışı) ilgili ölçülere göre en iyi birleştirilmiş değerlendirmelere göre sektörler derecelendirilmiştir.

[8] Uzmanlaşma Katsayısı (LQ) değerleri, bir bölgedeki belirli bir ticari sektördeki istihdamın, bölgenin toplam ulusal istihdamdaki payındaki oranını ölçer. 1.5'un üzerindeki bir LQ, belirli bir bölgedeki belirli bir ticari sektörde ortalama istihdam oranının üzerindeki bir istihdam olduğunu belirtir. 1.5'un üzerinde bir LQ değerine sahip olan sektörler, önemli sektörler (yüksek puanlı sektörler) olarak belirlenecektir. Formül: *(Eij/Ej)/(Ein/En) Burada; Eij : j bölgesindeki i ticari sektöründeki istihdam, Ej : j bölgesindeki toplam istihdam, Ein : i ticari sektöründeki ulusal istihdam, En : toplam ulusal istihdam.*

[9] Büyüklük, ilin toplam istihdamı ile karşılaştırmalı olarak belirli bir sektördeki istihdamın göreceli payıdır. Formül: *(Eij/Ein).*

[10] Hakim konum, aynı sektörle ilgili olarak Türkiye'deki toplam istihdamla karşılaştırıldığında belirli bir sektördeki istihdamın göreceli payıdır. Formül: *(Eij/Ej).*

5. aşama kısa liste oluşturulması

Sektör tarama sürecinin son aşaması, "Antalya'da öncelikli sektörler"in tavsiye edilen listesini oluşturacak ilgili alt sektörlerin 10 grubunun oluşturulmasını kapsamıştır. Bu öncelikli sektörler, bir sektör tarama raporunda sunulmaktadır.[11]

Şekil 1 Sektör taraması – uzun liste oluşturma ve kısa liste oluşturma süreci

Sektör uzun liste oluşturma ve kısa liste oluşturma süreci

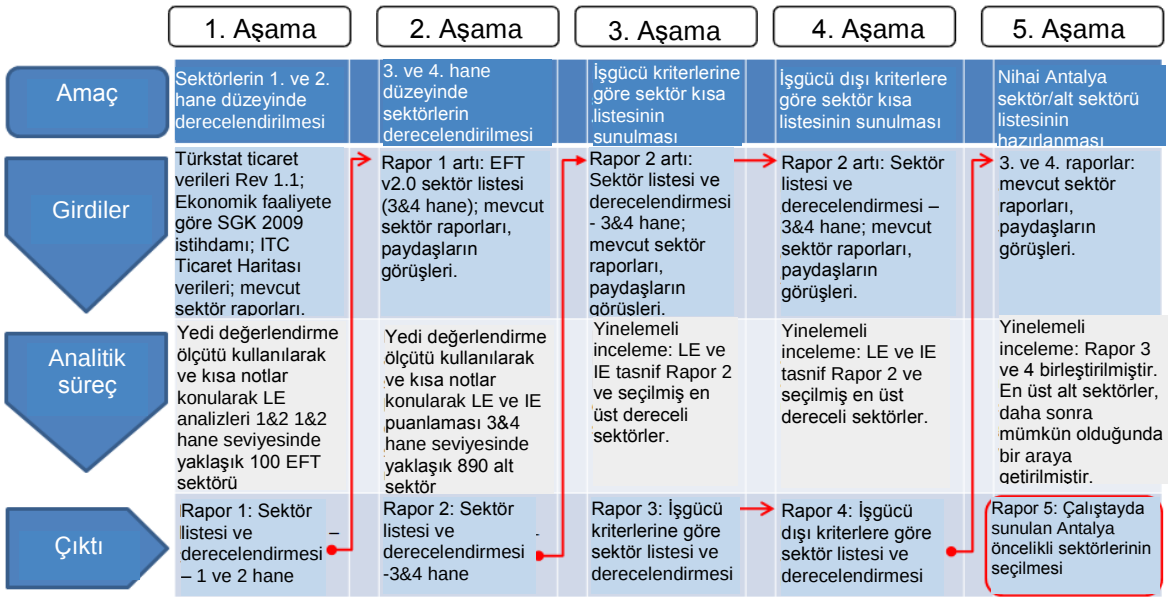

Not: Sadece gösterme amacıyla. Her aşamaya ilişkin kesin ayrıntılar, uygulamada değişebilir.
LE: Yerel Uzman IE: Uluslararası Uzman

1, 2, 3, 4. ve 5. Raporlar, Ek A2'de verilmektedir.

Sektör kısa listesine ilişkin konsültasyon süreci

Sektör kısa liste süreci konusunda üç düzeyde konsültasyonlar yürütülmüştür. Ayrıntılar, burada özetlenen ayrı raporlarda verilmektedir.

- Danışma amaçlı anket formları - Bölgesel paydaşlarla bir dizi bire bir görüşme ve e-posta ile gönderilen anket formları yoluyla görüşmeler yapılmıştır
- Yerel paydaş çalıştayı - Antalya'da 4 Haziran 2010 Cuma günü düzenlenen bir çalıştayda yerel paydaşlar sektörlerin öncelik sıralamasının belirlenmesi, ildeki işletmeleri etkileyen rekabet unsurları gibi birçok meseleyi proje uzmanları ile tartışmışlardır.

[11] Nihai analizde dokuz öncelikli sektör / alt sektör grubu, sektör / bölge karşılaştırma değerlendirmelerine tabi tutulmuştur. Onuncu sektör / alt sektör grubu (bir BMOP çalışma grubu komitesi tarafından seçilmiştir), tanımlanabilir bir ticari sektör olarak belirlenmemiş ve diğer ticari sektörleri destekleyen önemli ekonomik faaliyetlerin bir grubunu temsil etmiştir ve bu nedenle ayrı bir sektör / bölge karşılaştırma değerlendirmesine tabi tutulmamıştır.

- Ankara'da 29 Haziran 2010'de başlıca paydaşlar ve proje ortakları ile bir çalışma grubu toplantısı yapılmış ve öncelikli sektörlerin sayısı 10'a indirilmiştir.

Ayrı bir raporda incelenmiş ve bildirilmiş olan bu çalışmalardan elde edilen bilgiler, Tablo 4: Antalya'daki öncelikli sektörlerin nihai seçiminde gösterilen öncelikli 9 ticari sektörün seçilmesi ve tavsiyede bulunulmasından önce nihai girdi olarak değerlendirilmektedir. Yürütülen anketlere ilişkin tam rapor, Ek A6'da verilmektedir.

Hariç tutulan sektörler

NACE sürüm 2.0.1 ve 2 hane seviyesindeki 26 sektör, sektör kısa listesine dahil edilmemiştir. Bunlar, hariç tutmaya ilişkin kısa bir gerekçe ile birlikte Ek A4'de belirtilmektedir.

Sektör taraması analitik sürecinin risk değerlendirmesi

Sektörlere uygulanan uzun liste ve kısa liste aşamaları belirlenen zaman ve kaynak kısıtları dikkate alınarak en kapsamlı şekilde dikkate alınarak uygun bir değerlendirilme yapılmaya çalışılmıştır. Bu yöntemde çok çeşitli resmi istatistiksel verilerler kullanılmaya çalışılmış olsa da karşılaşılan bazı güçlüklerin ve risklerin belirtilmesinde fayda görülmektedir:

- Antalya'daki bütün sektörler ve bunların gelişme potansiyelleri hakkında mümkün olduğunca kaynağa ulaşılmaya çalışıldıysa da hepsine ulaşmak mümkün olmamıştır. Bu nedenle araştırma döneminde mevcut olan en iyi bilgi ve deneyimi birleştiren bir yöntem kullanılmıştır.
- Veri kaynakları, kendi dönemlerine ve veri içerdikleri sektörlere göre farklılık göstermektedir. Bazı durumlarda belirli sektörler, bu istatistiksel analizlere dahil edilmemiştir. Ayrıca, çekicilik kriterleri için de temsili verilerin kullanılması da ayrıca bir risk yaratmaktadır.
- Yedi aşamalı ilk sektör taramasından elde edilen istatistiksel sonuçlar, uzman ekibi tarafından değerlendirilmiş ve uluslar arası uzman, ekonomik sektörler ve yakından bağlantılı ticari sektörler konusunda gerçek durumu daha kesin bir şekilde yansıtmak amacıyla puanlamada bazı müdahalelerde bulunmuştur.
- Bu nedenle, bu araştırmanın kullanıcıları, kısa liste oluşturma sürecine önem atfetmekle birlikte en ince ayrıntıları yansıtacak kadar tam bir doğruluk ortaya koyulamayabileceğini dikkate almalıdır.

.

Tablo 4: Antalya'daki öncelikli sektörlerin nihai seçimi

No.	Öncelikli ticari sektör	Ekonomik faaliyet bileşenleri	Açıklama / görüşler	Karşılaştırma yapılan iller ve uluslararası ülkeler/bölgeler
1	Tarım değer üretimi	Yaygınlaştırma için tohum işlenmesi ve bitkilerin yaygınlaştırılması	Sebze tohumu ve fideye önem verilmesi	Bursa, Adana, Hollanda, ABD
2	Tarım değer üretimi	Çok yıllı olmayan tahılların yetiştirilmesi	Kesme çiçek ve yüksek değerli bahçecilik ürünlerinin çeşitlendirilmesi fırsatlarına önem verilmesi	Yalova, İzmir, Hollanda, Israil
3	Turizm sağlık / bakım	İnsan sağlığı faaliyetleri	Ameliyat yapılan hastaneler / klinikler	İstanbul, İzmir, Hırvatistan, Polonya
4	Turizm sağlık / bakım	İnsan sağlığı faaliyetleri	Yaşlı bakım evleri-huzur evleri-emeklilik turizmi	İstanbul, Muğla, Hırvatistan, İspanya
5	Turizm (TTKS)	İş turizmi	TTKS (toplantılar, teşvikler, kongreler ve sergiler)	İstanbul, İzmir, Almanya, İspanya
6	Gemiler ve ilgili hizmetler / ürünler	Gezi ve spor amaçlı yat imalatı	20 metreden uzun lüks yatlar	İstanbul, Muğla, Fransa, Almanya
7	İşlenmiş gıda	Meyve ve sebzelerin işlenmesi ve konserve yapılması	Taze meyve ve sebzelerin ambalajlanması, işlenmesi ve konserve yapılması ve soğuk zincir lojistiği	Bursa, Mersin, Hollanda, İspanya
8	Metal ürünler, makine ve donanım imalatı	Metal yapılar ve yapıların bölümlerinden imal edilmiş makine ve donanım dışında imal edilmiş metal ürünlerin imalatı; metal depolar, rezervuarlar ve kapların imalatı; merkezi ısıtma ısıtıcıları ve kazanlarının imalatı; fırın, endüstriyel fırın ve endüstriyel fırın brülörlerinin imalatı	Sınai / ofis / otel uygulaması için iklimlendirme donanımı ve havalandırma kanallarına; oteller / seralar, sınai mutfaklar için kazanlar ve ısıtma donanımına önem verilmesi.	Kocaeli, Ankara, Fransa, İspanya
9	Yapı malzemeleri ve donanımının imalatı	İnşaat amaçları için beton ürünlerin imalatı; beton, alçı ve çimentodan yapılmış diğer ürünlerin imalatı	Beton, alçı ve çimento ile inşaat için beton ürünlerin imalatı; bileşenlerin prefabrike beton İnşaat bileşenleri; prefabrik beton yapı malzemelerine (tuğlalar, panolar, sütunlar, vs.)s önem verilmesi	Kocaeli, Ankara, Fransa, Almanya
10	Genel ticari hizmetler[12]	Özellikle turistik faaliyetlere yönelik idari ve destek hizmetleri	Temizlik, çevre düzenlemesi ve yolcu taşımacılığı (turistlerin taşınması)	İstanbul, Muğla

[12] Bu seçilmiş sektör / alt sektör grubu (bir BMOP çalışma grubu komitesi tarafından seçilmiştir), tanımlanabilir bir ticari sektör olarak tanımlanmamış ve diğer ticari sektörleri destekleyen önemli ekonomik faaliyetlerin bir grubunu temsil etmiştir ve bu nedenle ayrı bir sektör / bölge karşılaştırma değerlendirmesine tabi tutulmamıştır.

Sektör / bölge rekabet karşılaştırması

Sektör taramasından elde edilen dokuz öncelikli sektör, sektör/bölge rekabet karşılaştırmasına tabi tutulmuştur. Kullanılacak karşılaştırma modeli, başka bir UNDP projesi kapsamında 2009'da oluşturulmuş olan bir yöntemden faydalanmış ancak ortak program öncelik ve hedeflerine göre modifiye edilmiştir.[13].

Her öncelikli sektör için Antalya, iki il ve iki uluslar arası ülke/bölge ile karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma yapılan yerler, aşağıdaki nedenler göz önünde tutularak karşılaştırma adayları olarak seçilmiştir:

- Karşılaştırılan güçlü ve yerleşik ticari sektörler, şu anda bu ülkelerde / bölgelerde mevcuttur.
- İlgili ticari sektörlerde şu anda ulusal veya uluslararası piyasa liderleridir veya
- Gelecek yıllarda Türkiye/Antalya için güçlü rakipler olmaları muhtemeldir
- Türkiye/Antalya'nın yararlanabileceği fırsatlar sunabilecek rekabet baskıları ile karşı karşıya bulunmaktadırlar.

Bu nedenle 1.350 veri noktasının değerlendirildiği toplam 45 sektör / bölge değerlendirmesi yapılmıştır.

Her öncelikli sektör / alt sektör grubu için gerçekleştirilen detaylı karşılaştırmalı analizlerle (Antalya, ilgili iller ve uluslararası ülkeler/bölgelerle) ilgili bütün araştırma, analiz ve puanlama verilerini içeren bir rapor Ek A1'de bulunabilir.

Sektör/bölge karşılaştırması için dokuz grup halinde düzenlenmiş 31 karşılaştırma ölçüsü uygulanmıştır. Bunların ve nicel ve nitel olarak değerlendirilmelerine ilişkin ayrıntılı bilgiler, Ek A2'de verilmektedir.

Sektör/bölge karşılaştırma sonuçları ile birlikte paydaşlarla yapılan görüşmeler ve paydaşlarla düzenlenen çalıştaydan elde edilen veriler, Porter Rekabetçilik Elması Modeli[14] yanı sıra bir SWOT[15] analizi kullanılarak araştırılan dokuz öncelikli sektörün kapsamlı analizlerinin yapılmasını sağlamıştır. Bu özet raporlar, bu raporun daha sonraki bölümünde verilmektedir.

[13] Şanlıurfa'nın Sınai Yeniden Yapılandırılması: A Bölümü, Bütünleştirilmiş Sınai Gelişme Planının Hazırlanması http://www.undp.org.tr/Gozlem.aspx?WebSayfaNo=1719

[14] http://www.valuebasedmanagement.net/methods_porter_diamond_model.html

[15] http://www.valuebasedmanagement.net/methods_swot_analysis.html

Öncelikli sektörlerin analizleri

Bu araştırmada öncelikli sektörlerin her birine ilişkin bir analiz yer almaktadır. Her sektöre ilişkin analizler konusundaki tam ayrıntılar, Ek A1'deki sektör raporlarında bulunabilir. Analizlerin ve varılan sonuçların bir özeti, burada gösterilmektedir.

Sektör taraması çalışmasının son analizlerinde BMOP çalışma grubu tarafından onuncu sektör/alt sektör grubu olarak belirlenen "Genel ticari/iş hizmetleri" grubu diğer bütün sektörlere destek sağlayan yapısı itibariyle ayrı bir sektör grubu olarak değil destekleyici bir alt grup olarak belirlenmiş ve veri kısıtları çerçevesinde karşılaştırma çalışması içinde yer almamıştır. Ancak yapılan analizler çerçevesinde rekabet analizi, iş ortamına göre genel değerlendirme, büyüme potansiyeli ile ilgili yorumlar ilgili bölümde paylaşılmıştır. Ayrıca bu grupla doğrudan ilişkilendirilebilecek, destekleyici sektör olarak **"üretici hizmetleri"** de diğer dokuz analiz içerisinde ilgili noktalardaki yorumlar ile kapsanmaktadır.

Gerçekleştirilen analizler sonrasında sahip oldukları potansiyellerine (en düşük uygulama riski, en düşük maliyet, en büyük istihdam yaratma kalitesi ve ekonomik faydalarla en kısa sürede uygulanabilecek iş yatırım ve istihdam yaratma fırsatları) dayalı olarak en öncelikli sektörler şöyledir:

- İklimlendirme donanımı imalatı (%76.7)[16]
- Yapı malzemeleri ve hırdavat imalatı (örneğin prefabrik beton ürünler) (%74.2)
- İşlenmiş gıda imalatı (%71.6)
- 20 metreden uzun lüks yat imalatı (%69.0)

Dört sektörün tamamı, iyi ekonomik kalkınma ve erkekler için istihdam fırsatları sunmaktadır. Ancak sadece işlenmiş gıda üretimi, kadın işçiler için iyi istihdam imkanları sunmaktadır. Başlıca üretim faaliyetleri, oldukça sermaye yoğundur ve bu nedenle girişimciliğin canlandırılması konusunda büyük bir potansiyele sahip değildir. Ancak, dört sektörün tamamı, küçük şirketler ve yeni girişimciler tarafından sağlanabilecek bakım, malzeme işlenmesi, ulaştırma, temizlik, ikram hizmetleri ve eğitim gibi **üretici hizmetlerinin** geliştirilmesi ve verilmesi için fırsatlar sunmaktadır.

Daha riskli geliştirme senaryolarını, daha uzun oluşturma sürelerini, hükümetin daha fazla yatırım yapmasını gerektiren ancak kadınların istihdamı dahil olmak üzere daha düşük kaliteli istihdam imkanları yaratılması potansiyeline sahip bundan sonraki öncelikli sektörler şöyledir:

- Tohum işlenmesi (%64.9)
- TTKS turizmi (%64.6)
- Yüksek değerli çiçekçilik (%58.9)
- Emeklilik turizmi (%58.3)

Bu değerlendirmede, en düşük potansiyele sahip sektör, % 56.6 derecelendirme ile sağlık turizmi olmuştur.

[16] Her sektöre ilişkin olarak parantez içinde belirtilen yüzdeler, bu raporun 3. Aşaması olan sektör - bölge karşılaştırma analizinde gerçekleştirilen toplam puanlamayı puanı belirtmektedir.

Şekil 2 Sektör / bölge karşılaştırma özeti

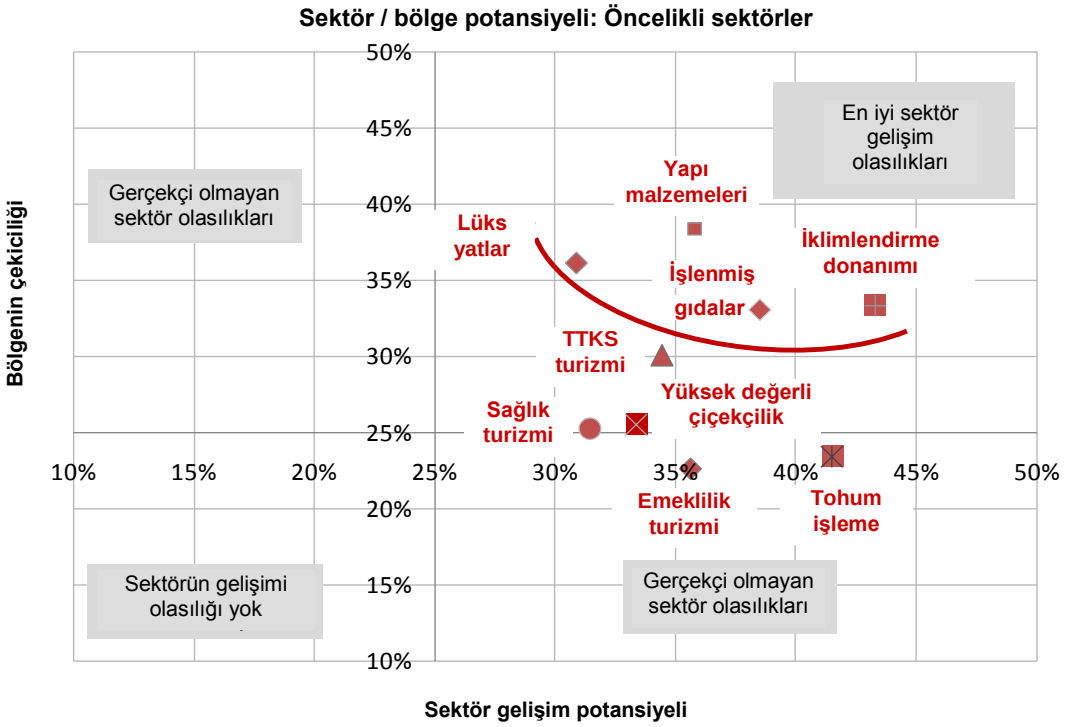

Şekil 3 Sektör/bölge karşılaştırma detayları

	Öncelikli sektörlerin karşılaştırma değerlendirmesi	Bölgenin çekiciliği	Sektör / bölge potansiyeli	Toplam
1	İklimlendirme donanımı	%33.4	%43.3	%76.7
2	Yapı malzemeleri	%38.4	%35.8	%74.2
3	İşlenmiş gıdalar	%33.1	%38.5	%71.6
4	Lüks yatlar	%36.1	%30.9	%67.0
5	Tohum işleme	%23.4	%41.5	%64.9
6	TTKS turizmi	%30.1	%34.5	%64.6
7	Yüksek değerli çiçekçilik	%25.6	%33.4	%58.9
8	Emeklilik turizmi	%22.6	%35.6	%58.3
9	Sağlık turizmi	%25.2	%31.4	%56.6

Raporun bundan sonraki bölümünde sektörlerin analizleri ve varılan sonuçlara ilişkin gerekçeler sunulmaktadır.

Öncelikli Sektör P01: Tohum işleme

Sektör: Tohum işleme
Örnek ürün: Sebze tohumları
EFT kodu: A1.6.4
Hizmet verilen piyasalar: İç piyasa/ihracat
Karşılaştırmalı bölgeler
Türkiye illeri: Bursa, Adana
Diğer ülkeler: Hollanda ABD

Şekil 4 Antalya'nın tohum işleme sektörü için rekabetçilik elması

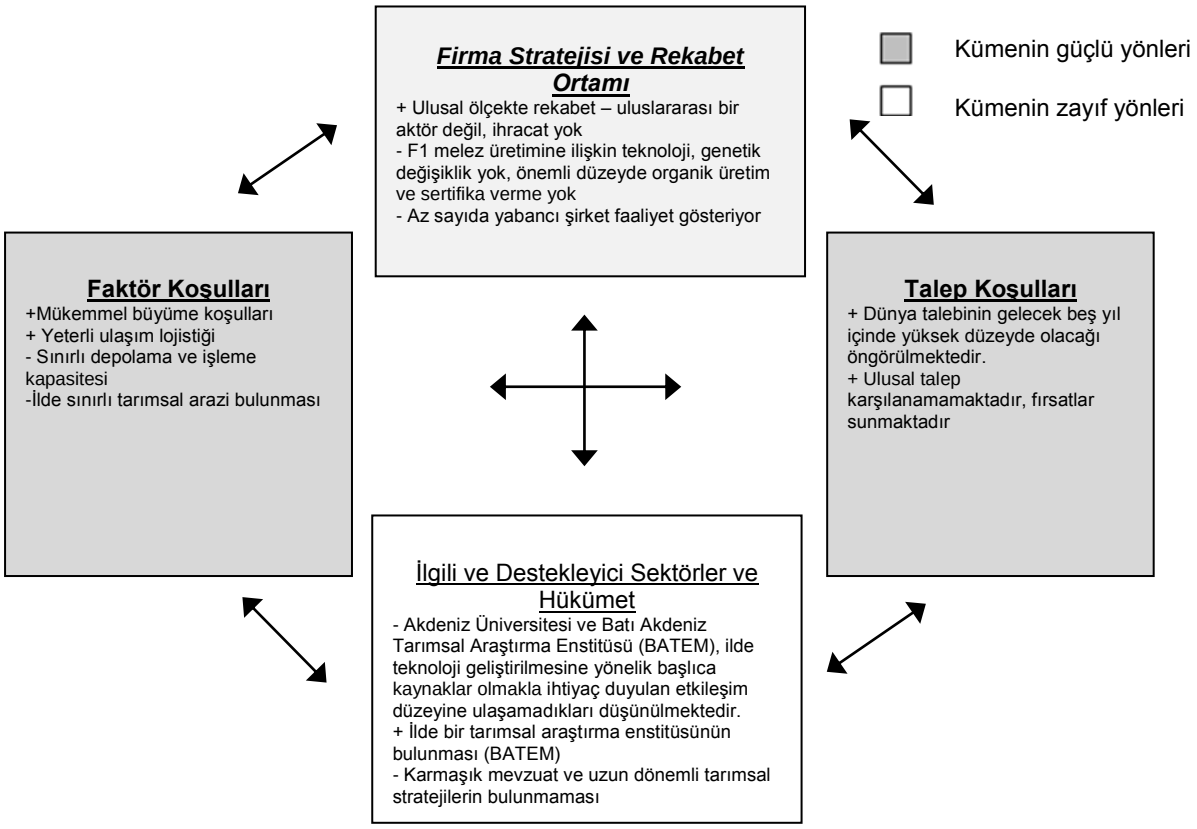

Kaynak: Uzman ekip analizi

Sebze tohumu işleme sektörü, % 64.9 toplam karşılaştırma puanı ile 9 öncelikli sektör arasında 5. sırayı almıştır. Şekil 5'te görüldüğü gibi Antalya, sektör gelişim potansiyeli konusunda yüksek bir puan alırken bölge çekiliciliği açısından puanı, Adana ile eşit ve Bursa'dan daha yüksektir.

Şekil 5 Tohum işlemeye ilişkin sektör/bölge karşılaştırma analizi

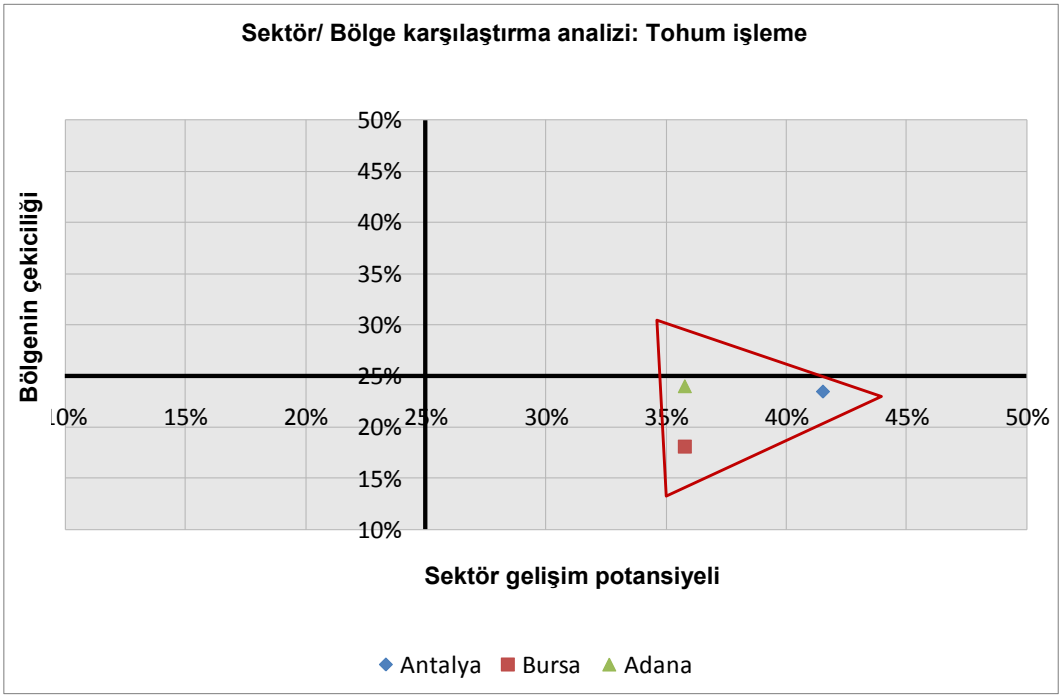

Şekil 6, üç karşılaştırma yapılmış ilin bölge çekiciliğini ve iki seçilmiş uluslar arası ülkenin / bölgenin bölgesel çekiciliğini göstermektedir.

- Antalya, Adana kadar çekici bir bölgedir.
- Farklı nedenlerle olmakla birlikte Hollanda kadar çekicidir.
- Antalya'nın işgücü ve gayrimenkul unsurları ile puanı yüksektir.
- Hollanda, küme gücü, yenilik, lojistik alanlarında çok yüksek puana sahip olmakla birlikte yüksek maliyetlere ve sınırlı arazi kapasitesine sahiptir.
- ABD, her açıdan Antalya'dan daha güçlüdür.

Şekil 6 Tohum işleme: bölge çekiciliği

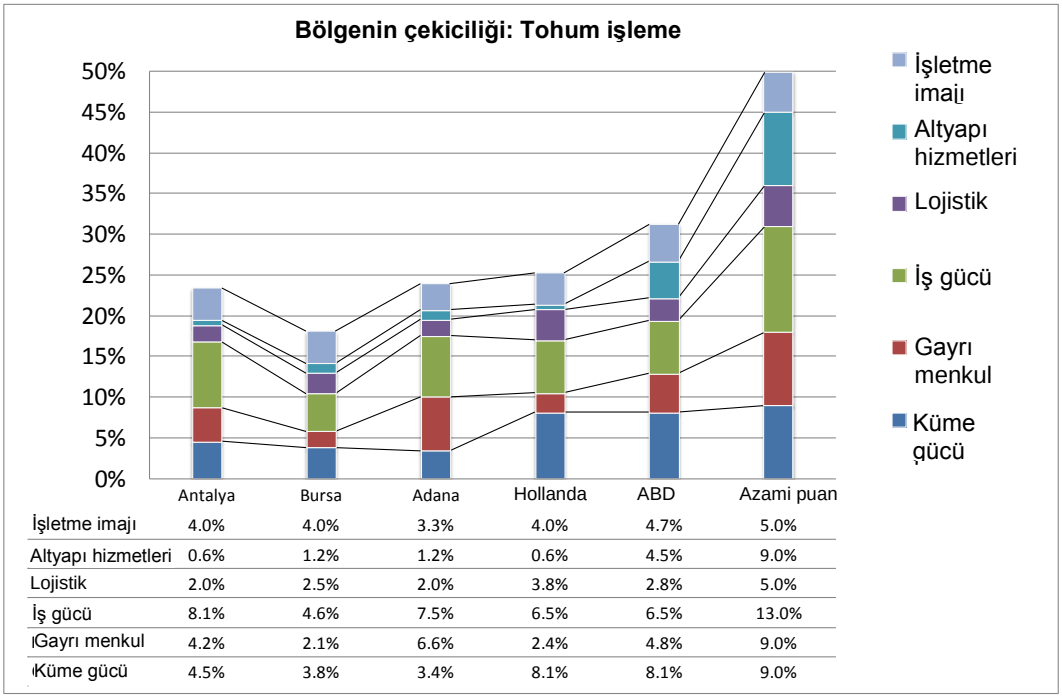

	Antalya	Bursa	Adana	Hollanda	ABD	Azami puan
İşletme imajı	4.0%	4.0%	3.3%	4.0%	4.7%	5.0%
Altyapı hizmetleri	0.6%	1.2%	1.2%	0.6%	4.5%	9.0%
Lojistik	2.0%	2.5%	2.0%	3.8%	2.8%	5.0%
İş gücü	8.1%	4.6%	7.5%	6.5%	6.5%	13.0%
Gayrı menkul	4.2%	2.1%	6.6%	2.4%	4.8%	9.0%
Küme gücü	4.5%	3.8%	3.4%	8.1%	8.1%	9.0%

- Aşağıdaki Şekil 7, Antalya'nın Bursa veya Adana'ya göre daha fazla bu sektörden faydalar elde edebileceğini göstermektedir.
- Bu, Antalya'nın yerel kümesini geliştirebilmesine bağlıdır.
- Ancak, Antalya'nın uzun vadede önemli ölçüde hükümet desteği olmadan kendi kümesini modernize etmesi olasılığı düşüktür.

Şekil 7 Tohum işleme: sektör gelişim potansiyeli

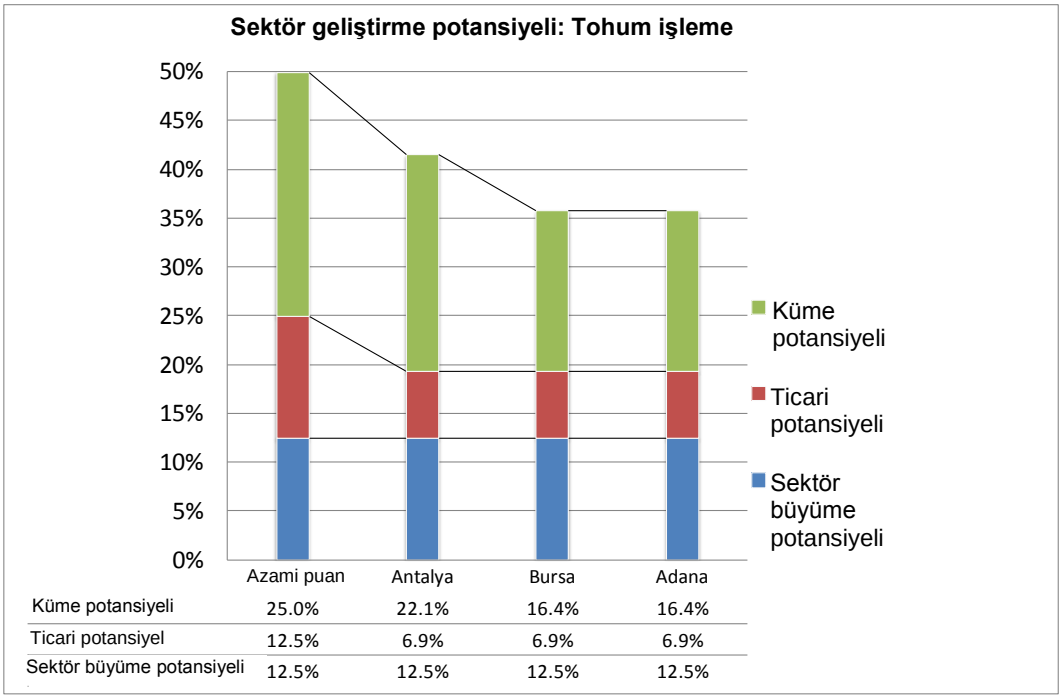

	Azami puan	Antalya	Bursa	Adana
Küme potansiyeli	25.0%	22.1%	16.4%	16.4%
Ticari potansiyel	12.5%	6.9%	6.9%	6.9%
Sektör büyüme potansiyeli	12.5%	12.5%	12.5%	12.5%

Uluslararası piyasa çerçevesi

- Tohum işleme ve bitki yayma işi, oldukça yeni bir sektördür ve genetik alanındaki gelişmelere paralel olarak ancak 1980'lerden sonra gelişmeye başlamıştır. Günümüzde daha fazla sayıda çiftçi, kendi ürünlerinden elde ettikleri tohumlar yerine tohum satın almaktadır. Küresel tohum ticareti, 1997'de yaklaşık 30 milyar US$ olmuştur. 2010'a kadar bu tutarın iki katına ulaştığı tahmin edilebilir.
- Türkiye, tarımsal üretim alanında kendi kendine yeterli olan dünyadaki nadir ülkelerden biridir. Ancak, çok az miktarda sebze tohumu ihraç etmekte (26. büyük ihracatçı) ve ayrıca az miktarda tohum ithal etmektedir (20. en büyük ithalatçı).

- Antalya, Türkiye'de ve dünyada bu sektörde tanınmış bir il olarak bilinmektedir.
- Antalya'da tohum işleme ve bitki yayma işinde faaliyet gösteren birçok tanınmış yerel şirket ve az sayıda uluslar arası şirket bulunmaktadır.
- Ulusal düzeyde sektörde Ziraat Odaları Birliği'ne kayıtlı olan 40.000'den fazla kuruluş bulunmaktadır.

Ticari faaliyet büyüme potansiyeli

- 8. kalkınma planı verilerine dayalı olarak Türkiye'deki sertifikalı sebze tohumu üretiminin 1.5 milyon ton olduğu tahmin edilmektedir. Sektörün büyüme oranı, yılda yaklaşık % 3 ila % 5 arasındadır.Daha iyi kalite ve daha yüksek rekolte için kullanılan yeni teknolojiler, işlenmiş tohum ve fideye yönelik talebi artırmaktadır.
- Dünyada nüfus artışı ve gıda kıtlığı, tohum ve fidelere yönelik talebin artacağı ve bu sektörün yüksek bir potansiyele sahip olduğu anlamını taşımaktadır.
- Türkiye, işlenmiş tohumların net ithalatçısıdır. 2009 yılında Antalya'nın toplam tarım ithalatı yaklaşık 60 milyon US$ olmuştur. Türkiye'nin tohum ve fide ithalatına ilişkin bilgi bulunmamakla birlikte yılda 200 milyon US$ olarak tahmin edilmektedir. İthal ikamesi konusunda potansiyel bulunduğu sonucuna varılabilir.

- Türkiye'nin toplam tohum ihracatı, yaklaşık 1.000 tondur ve bu, büyük bir miktar değildir. Patentli tohum üretimi artışları konusunda ihracata ilişkin talep ve potansiyel bulunmaktadır. Ancak Türkiye, Çin ve Hindistan gibi yüksek hacimli ve düşük maliyetli geleneksel sebze tohumu üreticileri ve Hollanda ve ABD gibi ileri teknoloji kullanan tohum üreticilerinin rekabeti ile karşılaşacaktır.

- Antalya'nın tarım sektörünün (bitkiye dayalı) ortalama yıllık üretimi 4.5 milyar TL'dir. Bu, karşılaştırılan Türk illerinin üretiminin yaklaşık iki katıdır. Seralarda ve tarlalarda sebze üretimi, en büyük alt sektördür.

Antalya'da sektör gelişimi konusunda dikkate alınması gereken hususlar

- Antalya'da şu anda oluşmuş bir küme bulunmaktadır. Ancak daha fazla STK faaliyeti, üniversite-sanayi işbirliği mekanizmaları, teknoloji geliştirme kuruluşlarının sunacağı yenilikler ve yabancı yatırımcılar, kümenin güçlendirilmesi için gereklidir. Küme gelişiminin gelecek beş yıl ve 10 yıl içinde önemli bir ilerleme kaydetmesi olasılığı yüksek değildir.
- Sebze serası şirketleri arasında tohum ve fidenin başlıca girdileri olması nedeniyle bu ürünlerin üretimine başlama eğilimi bulunmaktadır. Bu şirketler, tohum üretimi faaliyetini genişletebilirler veya tohum üretimi alanındaki öncü şirketlerin iyi örneklerine dayalı olarak yeni girişimciler teşvik edilebilir.

- Büyük ulusal pazar, çeşitlendirilmiş ürün gamı ve uygun iklim dolayısıyla Antalya, yatırımcıları çekme potansiyeline sahiptir.

- Antalya'da şu anda üretici hizmetleri bulunmaktadır. Ancak, ambalajlama, pazarlama ve uluslar arası ticarette yeni yatırımlar beklenebilir ve daha fazla istihdam imkanı yaratılabilir.

- Şirketlerin, araştırma ve geliştirme için büyük kaynakları yoktur. Bazı büyük şirketlerin, kendilerinin geliştirmiş olduğu kendi patentli ürünleri vardır. Tohum teknolojisi, devlete ait Tarımsal Araştırma Genel Müdürlüğü (TAGEM) ve Türkiye'nin çeşitli yerlerindeki araştırma merkezlerinde geliştirilmektedir.

- Akdeniz Üniversitesi ve Batı Akdeniz Tarımsal Araştırma Enstitüsü (BATEM), teknoloji geliştirme konusundaki başlıca kaynaklar olmakla birlikte ABD, Hollanda veya İsrail'deki uluslararası teknoloji ve yenilik merkezleri ile karşılaştırıldıklarında yetersiz durumdadırlar.

Sektörün istihdam potansiyeli

- Tohum işleme, emek yoğun bir iştir ve düşük ücretler, mevsimlik çalışma ve sosyal faydalar olmamasına karşın istihdam yaratılması konusunda yüksek potansiyele sahiptir.
- Niteliksiz işgücünün bulunabilirliğinin belirlenmesi konusunda hiçbir sorun bulunmamaktadır. Çoğunlukla güneydoğu ve orta Anadolu'dan gelen göçmen aileler istihdam edilmektedir.

- Paydaşlar, tarım işletmeleri için yarı nitelikli orta düzeyde personel bulunması sorunu olduğunu vurgulamışlardır.
- Antalya'daki işsizlik düzeyi, Türkiye'nin diğer illeri ile karşılaştırıldığında düşüktür. TÜRKSTAT 2009 verilerine göre işsizlik oranı % 12.7 düzeyindedir. Bu, ulusal ortalamanın altındadır ve karşılaştırma yapılan illere göre çok daha iyidir. TR61 bölgesinde (Antalya, İsparta, Burdur) işsizlerin sayısı 120,000 düzeyindedir. Antalya ve karşılaştırma yapılan illere yönelik yoğun göç yaşanmaktadır.
- Aylık asgari maaş, 760,50 TL'dir (saatte yaklaşık 2,60$). Ancak, tarımsal ücretler Antalya ve Adana'da tarımsal ücretler asgari ücretin altındadır ve yaklaşık saatte 1.42$ düzeyindedir. Sosyal giderler, birçok durumda ödenmemektedir ve niteliksiz işgücü, sosyal güvenlik kapsamında değildir.

- Nitelikli işgücü (ziraat mühendisleri) mevcut olmakla birlikte paydaşların görüşüne göre nitelikleri tatmin edici değildir. Ancak, Türkiye'deki işverenler genel olarak maliyet fayda analizi yapmamaktadır. Yüksek düzeyde nitelik isteyen ancak adil ve uygun bir maaş ödemeye istekli olmayan işverenlerin görüşü önyargılı olabilir. Antalya ve Adana'da mavi yakalı işçilere ödenen nitelikli işgücü maaşları benzer düzeydedir ve ayda 1500 ila 2000 TL arasında olduğu tahmin edilmektedir (saatte 5.12$ ila 8.54$).

- Bu nedenle özet olarak bu sektörde, iyi istihdam ve kadın istihdam fırsatları sunmakla birlikte bir "kaliteli" istihdam konusunda bir dezavantaj söz konusudur.

Sektör SWOT analizi

Antalya paydaş anketi, bu sektör için aşağıdaki SWOT analizini vermektedir.

SWOT
P01 Tarım değer üretimi (Bitki yayılması için tohum üretimi ve bitki yayılması)
EFT Rev.2 Liste A1.6.4 Yayma için tohum üretimi, A1.3.0 - Bitki yayılması

	Güçlü yönler	Zayıf yönler
Bölge / ülke özellikleri	• Tarım için uygun verimli arazi • Elverişli iklim ve radyasyon • Tarım sektörünün uluslar arası düzeyde rekabet avantajı • İşadamları arasında işbirliği kültürü • Etkin lojistik ve ulaşılması kolay pazarlar • Yerleşik tarım kümesi • Uzmanlık birikimi • Göreceli olarak düşük işgücü maliyeti • Ziraat mühendislerinin bulunabilirliği • Müşterilere yakın olma • Yerel toprak, iklim ve diğer talep şartlarına en uygun olan özel tohumlar geliştirilmesi	• Sermaye birikimi olmaması • Nitelikli personel olmaması • Sınırlı tarımsal arazi • Yüksek enerji giderleri • Teknolojik gelişmelerin gerisinde kalma

	Fırsatlar	Tehditler
Daha geniş çevrenin özellikleri	• Ürün geliştirilmesi, yeni teknolojiler • Antalya'da çok çeşitli sebze ve meyve ürünlerinin üretilmesi için elverişli koşullar • Güçlü ulusal ve küresel taleple yüksek oranlı pazar büyümesi • "İyi tarımsal uygulamalar" konusunda artan talep • Tohum işleme ve sertifikalı tohum kullanımı konusunda devlet destekleri • İlde bir tarımsal araştırma enstitüsünün bulunması (BATEM) • Yabancı şirketlerin ortaklıklara gösterdiği ilgi	• Planlanmamış ekim ve tarımsal çıktılardaki dalgalanmalar • Büyük çok uluslu şirketlerin sektöre hakim olması, tekelleşmiş piyasa koşulları • Tohum ithalatı • Küresel ısınma • Karmaşık mevzuat ve uzun dönemli tarımsal stratejiler olmaması

Öncelikli Sektör P02: Yüksek değerli çiçekçilik

Sektör: Yüksek değerli çiçekçilik
Örnek ürün: Çiçekler, saksı bitkileri, yüksek değerli taze çiçekler
EFT kodu: A1.3
Hizmet verilen piyasalar: İç / ihracat
Karşılaştırma yapılan bölgeler
Türkiye'deki iller: Yalova, Izmir
Diğer ülkeler: Hollanda, İsrail

Şekil 8 Antalya'nın yüksek değerli çiçekçilik sektörü için rekabet elması

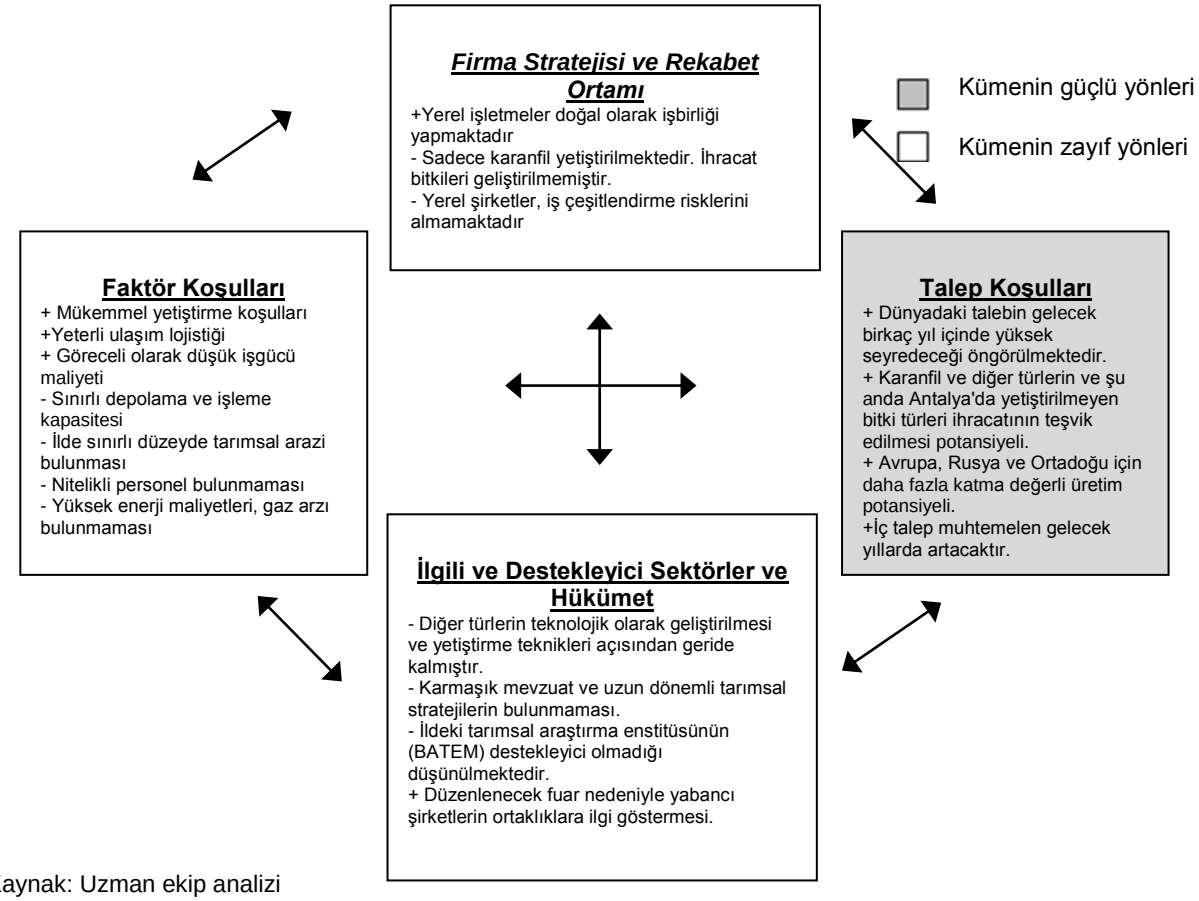

Kaynak: Uzman ekip analizi

Toplam % 58.9 karşılaştırma puanı ile yüksek değerli çiçekçilik, karşılaştırılan 9 öncelikli sektör arasında 7.sırayı almıştır. Bu nedenle, uzun dönemde en iyi seçenek değildir. Şekil 9'da gösterildiği gibi Antalya, sektör gelişim potansiyeli açısından % 33 puan alırken bölgenin çekiciliği açısından puanı, Yalova ve İzmir'den daha iyi olmasına karşın orta düzeydedir.

Şekil 9 Yüksek değerli çiçekçilik için sektör/bölge karşılaştırma analizi

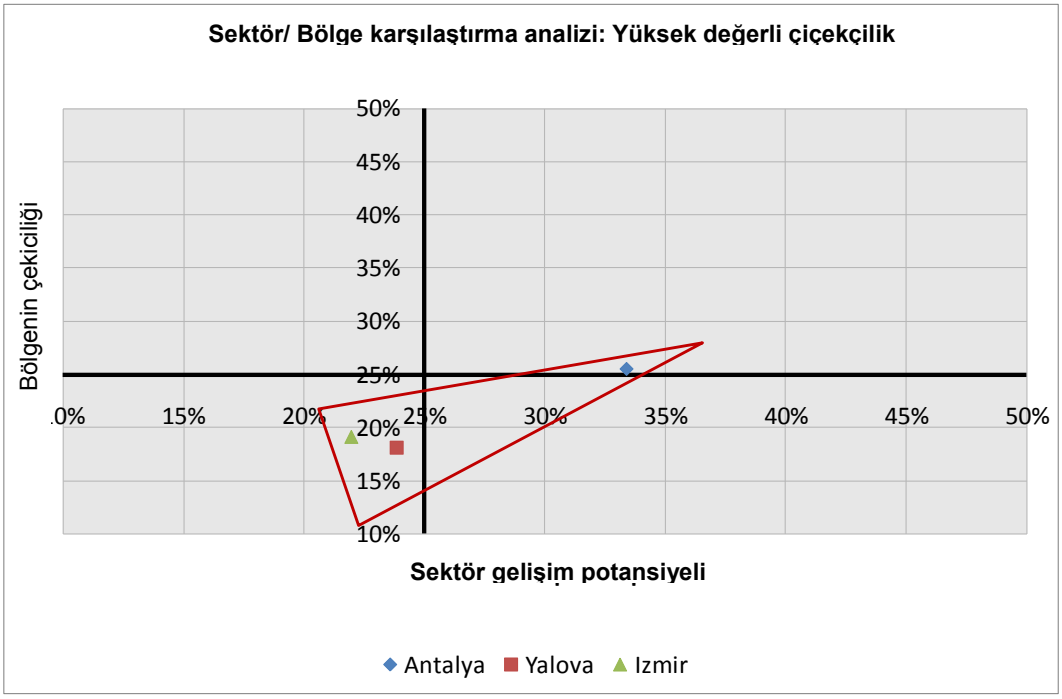

Şekil 10, karşılaştırılan üç Türk ilinin ve ayrıca iki seçilmiş uluslar arası ülkenin/bölgenin bölge çekiciliğini göstermektedir.

- Antalya, Hollanda'ya göre rekabet üstünlüğüne sahip olmakla birlikte İsrail'e göre rekabet gücü daha azdır.
- Antalya, işgücü ve gayrı menkul faktörleri açısından iyi bir puana sahiptir.
- Hollanda ve İsrail, küme gücü ve yenilik açısından iyi puan almaktadır.
- Hollanda'da yüksek maliyetler ve sınırlı arazi kapasitesi söz konusudur.
- İsrail'in sınırlı arazi kapasitesi, sınırlı su temini ve halledilmesi gereken lojistik sorunları vardır.

Şekil 10 Yüksek değerli bahçecilik. Bölgenin çekiciliği

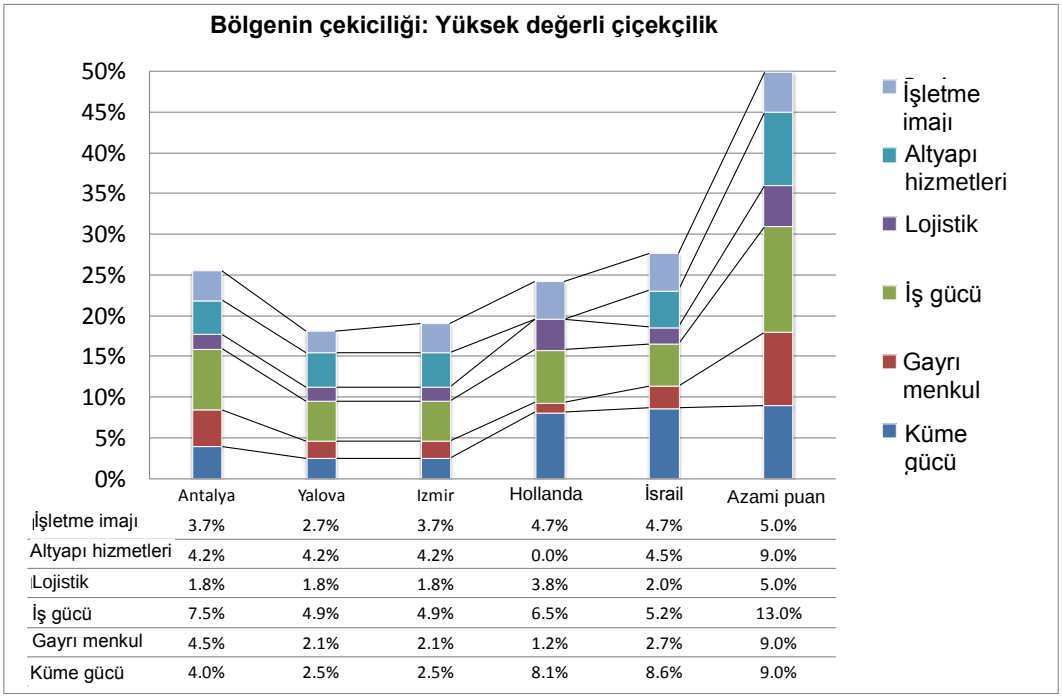

	Antalya	Yalova	Izmir	Hollanda	İsrail	Azami puan
İşletme imajı	3.7%	2.7%	3.7%	4.7%	4.7%	5.0%
Altyapı hizmetleri	4.2%	4.2%	4.2%	0.0%	4.5%	9.0%
Lojistik	1.8%	1.8%	1.8%	3.8%	2.0%	5.0%
İş gücü	7.5%	4.9%	4.9%	6.5%	5.2%	13.0%
Gayrı menkul	4.5%	2.1%	2.1%	1.2%	2.7%	9.0%
Küme gücü	4.0%	2.5%	2.5%	8.1%	8.6%	9.0%

Aşağıdaki Şekil 11 Antalya'nın sektör gelişim potansiyelinin Yalova veya İzmir'e göre daha fazla olduğunu göstermektedir. Bu, Antalya'nın kendi yerel kümesini geliştirebilmesine bağlıdır. Ancak, Antalya'nın uzun vadede önemli ölçüde kamu desteği olmadan kendi kümesini modernleştirmesi olasılığı yüksek değildir.

Şekil 11 Yüksek değerli bahçecilik: sektör gelişim potansiyeli

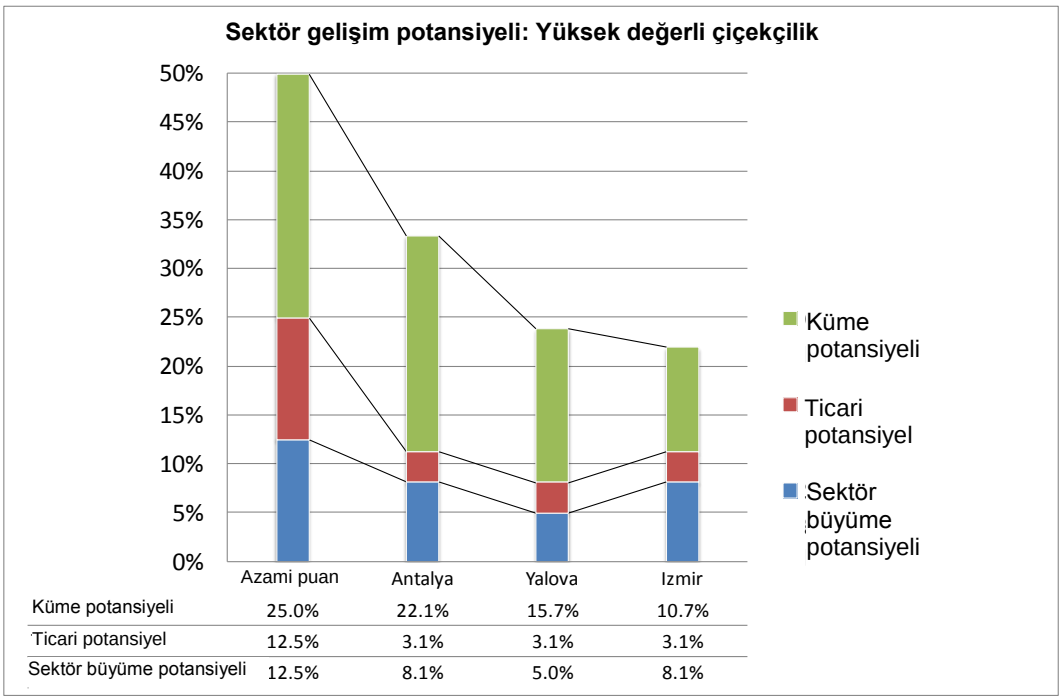

	Azami puan	Antalya	Yalova	Izmir
Küme potansiyeli	25.0%	22.1%	15.7%	10.7%
Ticari potansiyel	12.5%	3.1%	3.1%	3.1%
Sektör büyüme potansiyeli	12.5%	8.1%	5.0%	8.1%

Uluslararası piyasa ortamı

- Çiçekçilik, 45 milyar dolarlık küresel bir ticari faaliyettir. Şu anda uluslararası çiçek ticareti hacmi 11 milyar $ (2006) düzeyindedir ve 2010'a kadar 16 milyar $ düzeyine çıkacağı öngörülmektedir. ABD, Japonya ve Avrupa (en büyük), başlıca pazarlardır. Diğerleri ise hızla büyümektedir: Hindistan, Ortadoğu ve Güneydoğu Asya.
- 120 ülkede 250.000 hektar alanda çiçek üretimi yapılmaktadır. 2008'deki 2,48 milyar $ düzeyindeki toplam kesilmiş çiçek satışı yıllık olarak % 2.9 azalmıştır.
- Başlıca tüketici piyasaları, ABD, Japonya, Almanya, Fransa, İngiltere ve İtalya'dır.
- ABD'nin çiçek ithalatı büyük ölçüde Ekvator ve Kolombiya kaynaklıdır.
- Avrupa'ya çiçek ihracatı büyük ölçüde Hollanda, Kenya ve İsrail'den gerçekleştirilmektedir.
- Süs bitkilerinin % 48'i kesilmiş çiçeklerden oluşmaktadır. Güller, 1.2 milyar $ ile en fazla satılan kesilmiş çiçek olurken bu miktar 2007'ye göre fazla bir değişiklik göstermemiştir. Krizantem satışları ikinci, lale satışları ikinci sırada yer alırken % 9.2 artışla 223 milyon euro düzeyine yükselmiştir. Gerisi özellikle Kenya, İsrail ve Etiyopya kaynaklı 3.7 milyarın üzerinde ithal edilen kesilmiş çiçekten oluşmaktadır.
- En fazla ihracat Almanya'ya yapılırken (871 milyon euro kesilmiş çiçek) onu sırasıyla 604 milyon euro ve 446 milyon euro ile İngiltere ve Fransa izlemiştir.

İş büyüme potansiyeli

- Türkiye'nin dünya piyasasındaki payı % 1'in altındadır. Ancak büyük bir tarım sektörüne sahiptir. Türkiye'nin toplam süs bitkileri üretiminin % 48'i kesilmiş çiçeklerden oluşmaktadır. Küresel ihracat hacmi, 2007 ve 2008'de 25 milyon $ olmuştur (dünya ihracat hacminin % 0.5'i). Bunun % 34'ü İngiltere'ye, % 28'i Rusya ve Ukrayna'ya, % 20'si Hollanda'ya ve diğer AB ülkelerine ve % 12'si de Romanya'ya ihraç edilmiştir.
- 2007 verileri, Türkiye'nin çiçek üretim alanının sadece 1.300 hektar olduğunu göstermektedir.
- 2010'da Türkiye'nin toplam kesilmiş çiçek ihracatı % 16 artarken başlıca rakip ülkelerin (Kenya, Kolombiya) ihracatı % 30 azalmıştır.
- Mevcut piyasa, küresel ekonomik durgunluk nedeniyle % 5-10 daralmış olmakla birlikte düzelmesi beklenmektedir.

- Çiçek tüketimi, AB, ABD ve Japonya'da yüksektir ve diğer ülkelerde artış göstermektedir. Ancak üretim talepleri mevsimseldir. Bu nedenle ihracat kalite ve değer olarak değişiklik gösterebilmektedir. Örneğin İsrail, 50 milyon $'nin üzerindeki ürünü (yıllık ihracatın % 25'i) AB'ye Sevgililer Günü'nden önceki iki haftalık dönemde ihraç etmektedir.
- Türk ihraç ürünleri için başlıca ihracat pazarları arasında Hollanda, Rusya, Romanya ve İngiltere bulunmaktadır. Başka pazarların bulunması gerekmektedir.
- Türkiye'nin kesilmiş çiçek ihracat rakamlarına (2009'da yaklaşık 25 milyon $) ve Etiyopya'nın 120 milyon $ düzeyindeki ihracatına bakıldığında beş yıl içinde ihracatta yılda 50 ila 100 milyon $ ilave artış potansiyeli olduğu tahmin edilebilir.

Antalya'da sektör gelişiminde dikkate alınması gereken hususlar

- Antalya, Türkiye'nin başlıca üretim bölgesidir. İlde, 17'si ürettikleri çiçekleri etkin bir şekilde uluslararası pazarlara ihraç eden yaklaşık 200 şirket bulunmaktadır. Büyük pazar, çeşitlendirilmiş ürün gamı ve uygun iklim dolayısıyla Antalya, yatırımcıları çekme açısından yüksek potansiyele sahiptir.
- 2008 kayıtlarına göre kesilmiş çiçeklerin % 86'sı, Antalya'dan ihraç edilmektedir. Bu nedenle il, uluslararası düzeyde tanınmaktadır. Üretim alanı büyük değildir. Üretimin % 80'i, 1.200 ila 1.300 m2 ekim alanlarında gerçekleştirilmektedir.
- Üretimin büyük bölümü, karanfilden oluşmaktadır. Ancak bu, dünyada en fazla ihraç edilen 10 kesilmiş çiçek türü arasında yer almamaktadır.
- Antalya'daki çiçekçilik sektörü, son 10 yıldır hızla gelişmektedir. Antalya'daki şirketler, kesintisiz üretim gerçekleştirmek amacıyla daha serin iklimden yararlanmak üzere faaliyetlerini Burdur ve Isparta illerine genişletmişlerdir.
- Sektörün küme bileşenleri, Antalya'da kısmen geliştirilmiştir.
- Antalya, yeni teşvik mevzuatı çerçevesinde 2. Bölgeye dahil edilmiştir (1: en gelişmiş, 4: en az gelişmiş). Devlet desteğinin büyük bölümü, bitki türlerine dayalı olarak tarımsal üretim için sağlanmaktadır. Ancak buna karşın tarımsal desteğin az olduğu düşünülmektedir.
- İleri teknoloji, her yerde kullanılmamaktadır. Birçok üretici, geleneksel yöntemleri kullanmaktadır. Sadece birkaç şirket, anaç bitkileri yetiştirmektedir ve bilgisayarlı iklim kontrol sistemlerine sahip bazı yüksek teknolojiye dayalı seraları bulunmaktadır.
- Özel şirketler Batı Akdeniz Tarımsal Araştırma Enstitüsü (BATEM) ile işbirliği içinde bazı araştırmalar yapmaktadır.
- Soğutulmuş konteynerlerde Moskova'ya deniz yoluyla nakliye ile ilgili lojistik süresi yaklaşık 12 gündür (tercih edilmemektedir) ve karayolu ile taşıma süresi Rusya için 4-6 gün ve AB ülkelerine 6-8 gün arasındadır. Havayolu ile taşıma, bütün başlıca varış noktaları için ortalama 3-4 saattir (pahalıdır ve sadece Noel, Sevgililer Günü, vs. gibi talebin yüksek olduğu dönemlerde tercih edilmektedir).
- Hammaddelerin büyük bölümü, İsrail, İtalya, İspanya ve Hollanda'dan ithal edilmektedir. Hammadde maliyetleri, bütün üretim maliyetlerinin % 30'unu oluşturmaktadır. Yetiştirilecek bitkilerin tohumları satın alınabilir. Suni gübre ve orta düzey teknoloji donanımı yerel olarak mevcuttur. .
- Tarımsal arazi mevcut olmakla birlikte dağınıktır ve miras nedeniyle arazi büyüklüğü açısından en uygun ölçekte değildir. Kesilmiş çiçekler için uygun arazi büyüklüğü 200 dekardır (0.2 ha). Ancak, arazi bulunabilirliği, ilgili taraflarca bir sorun ve zayıf nokta olarak görülmektedir. Şu anda üretimlerini komşu illere yayarak bu sorunu çözmüşlerdir.
- 10.000 m2 kare tarımsal arazinin fiyatı 20.000 $ düzeyindedir. Akr başına 150$ yıllık kiralama bedeli ile uzun dönemli kiralama da mümkündür. Ancak, arazinin enflasyona bağlı kıymet takdiri ve arazi sahibinin adil olmayan kira artış talepleri nedeniyle geçmişte birçok sorunlarla karşılaşılmıştır.
- Yeterli üretim tesisleri, genellikle yetiştirme alanlarına bitişiktir. 5.000 metre karelik bir seranın yıllık kira maliyeti, 20.000 $ düzeyindedir.
- Tarımsal işletmelere, enerji piyasası düzenleme kurulu tarafından özel bir elektrik fiyat tarifesi uygulanmaktadır ve bu tarife, bütün Türk illeri için aynıdır. Elektrik maliyeti, sulama için $0.1241 /KwH ve tarımsal depo tüketimi için $0.1396 /KwH düzeyindedir. Elektrik maliyetleri, Türkiye'deki sektör için büyük bir önem taşımamaktadır.
- Antalya, karşılaştırma yapılan Türk illeri ve aynı zamanda İsrail ile kıyaslandığında bol su kaynaklarına sahiptir.
- İl, havayolu ile taşıma açısından birçok ülkeye göre önemli üstünlüklere sahiptir. Genel olarak ihraç ürünlerinin % 20'si havayolu ile gönderilmektedir. Ancak Hollanda (Avrupa çiçek piyasalarının gerçek yeridir) ile karşılaştırıldığında maliyetler ve bu nedenle puan çok daha yüksektir.
- Havayolu ile taşıma maliyeti, kara taşımacılığına göre yaklaşık 3 kat daha fazladır (yani 20,000$ 40” konteyner eşdeğeri). 40'' konteyner yükü için Rusya'ya karayolu ile taşıma maliyeti, yaklaşık 6.900 $ düzeyindedir. Aynı büyüklükte bir konteyner için Rusya'ya deniz navlunu yaklaşık 2.000 $'dir.
- Yerleşik bir ticaret kültürü vardır. Genel olarak il, yatırımcılar ve çalışanlar açısından çok iyi ve çekici bir imaja sahiptir. İlin işçi üretkenliği, iyi bir düzeydedir.
- İlin tarımsal yapısı ve mevcut faaliyetleri nedeniyle neredeyse mükemmel bir kültürel uygunluk olduğunu söyleyebiliriz.

- Bu nedenle özet olarak uygun iklim ve hızlı lojistik dolayısıyla Antalya'da iyi bir potansiyel bulunmaktadır.
- Ancak, Antalya'nın kesilmiş çiçek ihracatının yaklaşık 60 milyon $ (pazar payının % 0.02'si) olduğunun ve mevcut sektör hedefinin 500 milyon$ olduğunun dikkate alınması gerekmektedir. Dünya piyasalarında rekabet edebilmek için bunun örneğin 100 kat artırılması, şirketler, türler, yenilik, arz zinciri lojistiği ve kuşkusuz arazi açısından aşılması gereken önemli bir sorun olacaktır.

Sektördeki istihdam potansiyeli

- Kesme çiçek üretimi, emek yoğun bir sektördür ve istihdam yaratılması açısından yüksek potansiyele sahiptir. Bitki yaygınlaştırma sektörü gelişmektedir ve yeni ticari işletmelerin kurulması olasılığı vardır.
- Niteliksiz işgücü bulunması açısından hiçbir sorun yoktur. Çoğunlukla Güneydoğu ve Orta Anadolu bölgelerinden göç eden aileler istihdam edilmektedir. İlgili taraflar, tarım işletmelerinde yarı nitelikli orta düzey personel bulunmasında sıkıntı olduğunu vurgulamışlardır.
- Tarımsal ücretler, Antalya ve Adana'da asgari ücretin altındadır ve saatte yaklaşık 1.42$ düzeyindedir. Resmi asgari ücret, ayda 760,50 TL düzeyindedir (saatte yaklaşık 2.60$). Sosyal giderler, birçok durumda ödenmemektedir ve niteliksiz işgücü, sosyal güvenlik kapsamında değildir.
- Çoğunlukla kadın işçiler kullanılmaktadır. İhracatçı şirketler, genellikle % 50 daimi işçi (% 57'si kadın), % 50 geçici işçi (% 85'i kadın) istihdam etmektedir.
- Nitelikli işgücü (ziraat mühendisleri) mevcut olmakla birlikte paydaşların görüşüne göre nitelikleri tatmin edici değildir. Ancak, Türkiye'deki işverenler genel olarak maliyet fayda analizi yapmamaktadır. Yüksek düzeyde nitelik isteyen ancak adil ve uygun bir maaş ödemeye istekli olmayan işverenlerin görüşü önyargılı olabilir. Antalya ve Adana'da mavi yakalı işçilere ödenen nitelikli işgücü maaşları benzer düzeydedir ve ayda 1500 ila 2000 TL arasında olduğu tahmin edilmektedir (saatte 5.12$ ila 8.54$).
- Sektör, her biri ilde 100-200 iş imkanı yaratacak mevcut işletmelerin büyütülmesi yoluyla güçlü bir teşvikle 10 ortak girişimi ve/veya yerel işletmeleri ya da eşdeğer faaliyetleri çekebilir.
- Eğitim, yüksek teknolojiye dayalı sera donanımı temini, bakım ve paketleme gibi alanlarda üretici hizmetleri gerekli olacaktır. Her biri 50-100 arasında personel istihdam eden 5-10 büyük/küçük üretici hizmetleri veren şirket desteklenebilir.
- Bu nedenle özet olarak bu sektörde, iyi istihdam ve kadın istihdam fırsatları sunmakla birlikte bir "kaliteli" istihdam dezavantajı söz konusudur.

Sektör SWOT analizi

Antalya paydaş anketi, bu sektör için aşağıdaki SWOT analizini vermektedir

SWOT
P02 Tarım değeri üretimi(Kesilmiş çiçekler)
EFT Rev.2 Liste A1.1.9 - Diğer çok yıllık olmayan bitkilerin üretimi

	Güçlü yönler	Zayıf yönler
Bölge / ülke özellikleri	• Tarım için uygun verimli arazi • Elverişli iklim ve radyasyon • Tarım sektörünün uluslararası düzeyde rekabet avantajı • İşadamları arasında işbirliği kültürü • Etkin lojistik ve ulaşılması kolay pazarlar • Yerleşik tarım kümesi • Uzmanlık birikimi • Göreceli olarak düşük işgücü maliyeti • Ziraat mühendislerinin bulunabilirliği • Müşterilere yakın olma	• Nitelikli personel olmaması • Sınırlı tarımsal arazi • Yüksek enerji giderleri • Teknolojik gelişmelerin gerisinde kalma

	Fırsatlar	Tehditler
Daha geniş çevrenin özellikleri	• Ürün geliştirme, yeni teknolojiler • Karanfil üretimi için elverişli koşullar • Yüksek ulusal ve küresel taleple pazarda yüksek oranlı büyüme • İlde bir tarımsal araştırma enstitüsünün bulunması (BATEM) • Yabancı şirketlerin ortaklıklara gösterdiği ilgi	• Karmaşık mevzuat ve uzun dönemli tarımsal stratejiler olmaması

Öncelikli Sektör P03: Sağlık turizmi

Sektör: Turizm
Örnek ürün: Sağlık turizmi
EFT kodu: örneğin Q86.2, I55.2
Hizmet verilen piyasalar: İç, ihracat
Karşılaştırma yapılan bölgeler
Türkiye'deki iller: İstanbul, İzmir
Diğer ülkeler: Hırvatistan, Polonya

Şekil 12 Antalya'nın Sağlık turizmi sektörü için rekabet elması

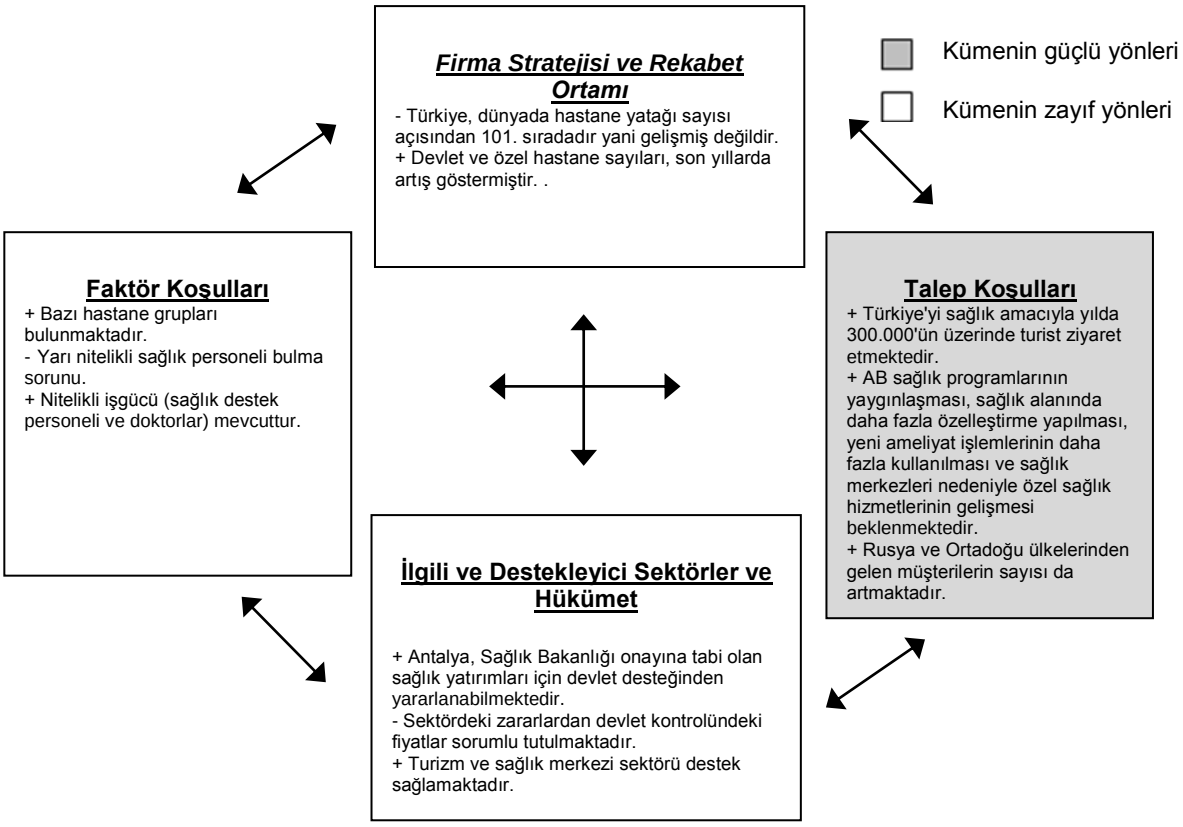

Kaynak: Uzmanlar ekibi analizi

Toplam % 56.6 karşılaştırma puanına sahip olan sağlık turizmi, karşılaştırılan 9 öncelikli sektör arasında 9. sırada yer almıştır. Şekil 13'ün gösterdiği gibi Antalya, sektör gelişim potansiyeli açısından yüksek bir puan alırken şu anda bölgenin çekiciliği açısından puanı orta düzeydedir. İstanbul'un performansı, bölgenin çekiciliği açısından etkileyici olmamakla birlikte Antalya'dan oldukça fazla puan almıştır.

Şekil 13 Sağlık turizmi ile ilgili sektör / bölge karşılaştırma analizi

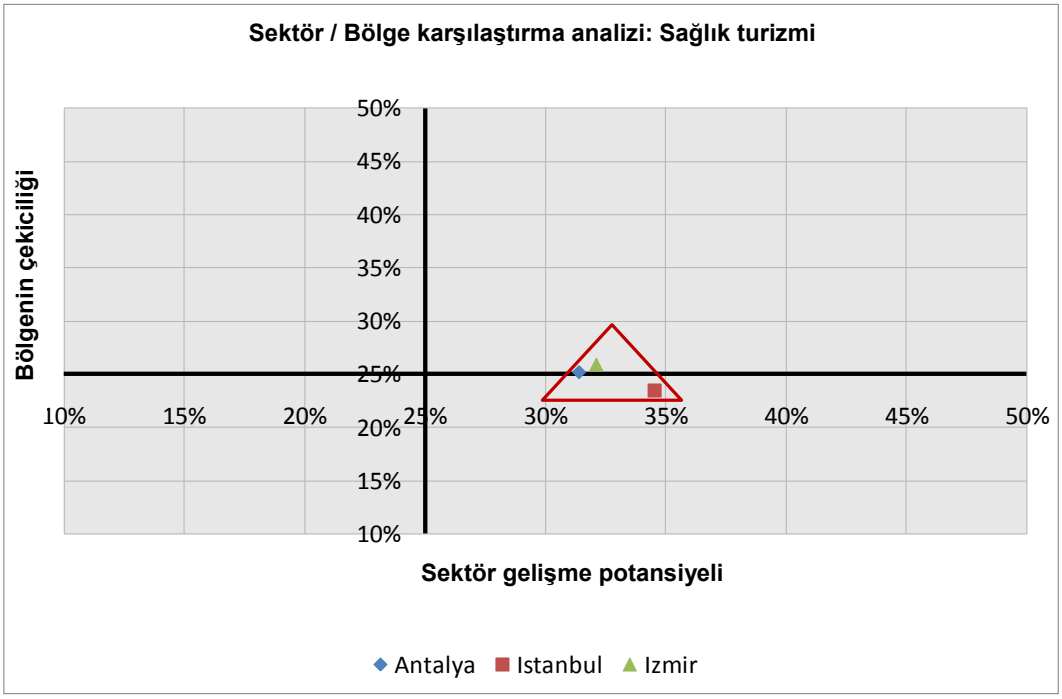

Şekil 14, karşılaştırılan üç Türk ilinin ve ayrıca iki seçilen uluslar arası ülkenin / bölgenin bölgesel çekiciliğini göstermektedir.

- Şu anda Antalya, İzmir ve İstanbul'un bölgesel çekiciliği, birbirlerine ve ayrıca Hırvatistan'a benzerlik göstermektedir.
- Polonya'nın çekiciliği, küçük olmakla birlikte iyi tanıtılan bir sağlık turizmi sektörüne sahip olması nedeniyle oldukça yüksektir.

Şekil 14 Sağlık turizmi: bölgenin çekiciliği

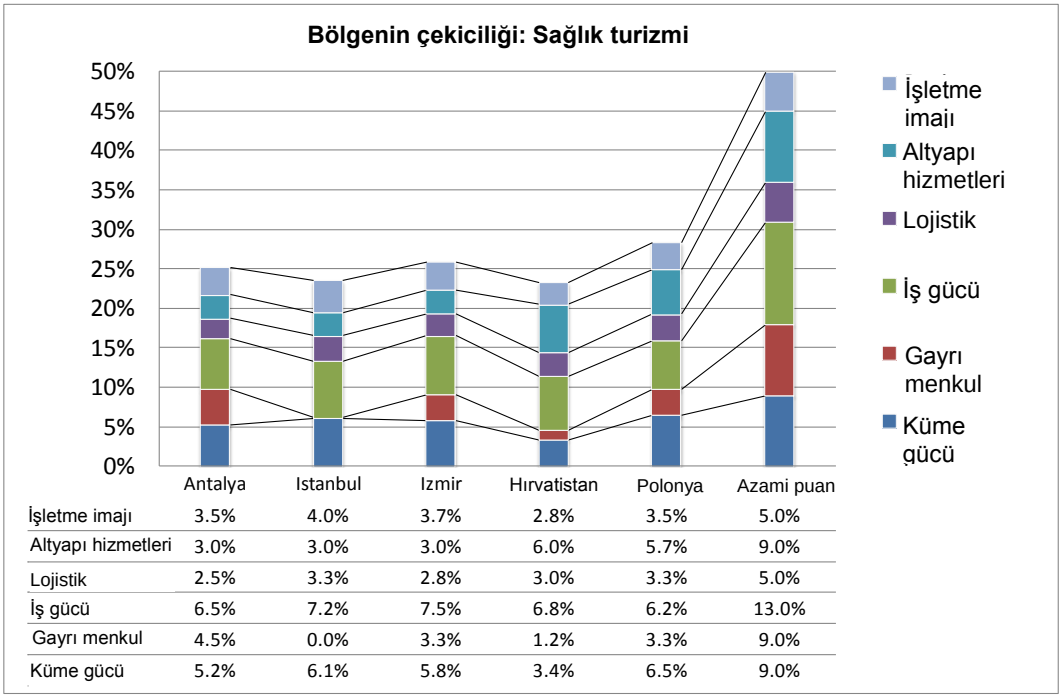

	Antalya	Istanbul	Izmir	Hırvatistan	Polonya	Azami puan
İşletme imajı	3.5%	4.0%	3.7%	2.8%	3.5%	5.0%
Altyapı hizmetleri	3.0%	3.0%	3.0%	6.0%	5.7%	9.0%
Lojistik	2.5%	3.3%	2.8%	3.0%	3.3%	5.0%
İş gücü	6.5%	7.2%	7.5%	6.8%	6.2%	13.0%
Gayrı menkul	4.5%	0.0%	3.3%	1.2%	3.3%	9.0%
Küme gücü	5.2%	6.1%	5.8%	3.4%	6.5%	9.0%

Aşağıdaki Şekil 15, Antalya'nın sektör gelişme potansiyelinin şu anda İstanbul'a göre oldukça az olduğunu göstermektedir.

- Gerçekçi bir bakış açısından Antalya'nın sektöre yönelik erken hızlandırıcı yatırımları canlandırması gerekecektir.
- Analiz, kısa süreli ziyaretçiler için sağlıkla ilgili tesisler kümesinin geliştirilmesinde daha başarılı olacağını göstermektedir.

Şekil 15 Sağlık turizmi: sektör gelişim potansiyeli

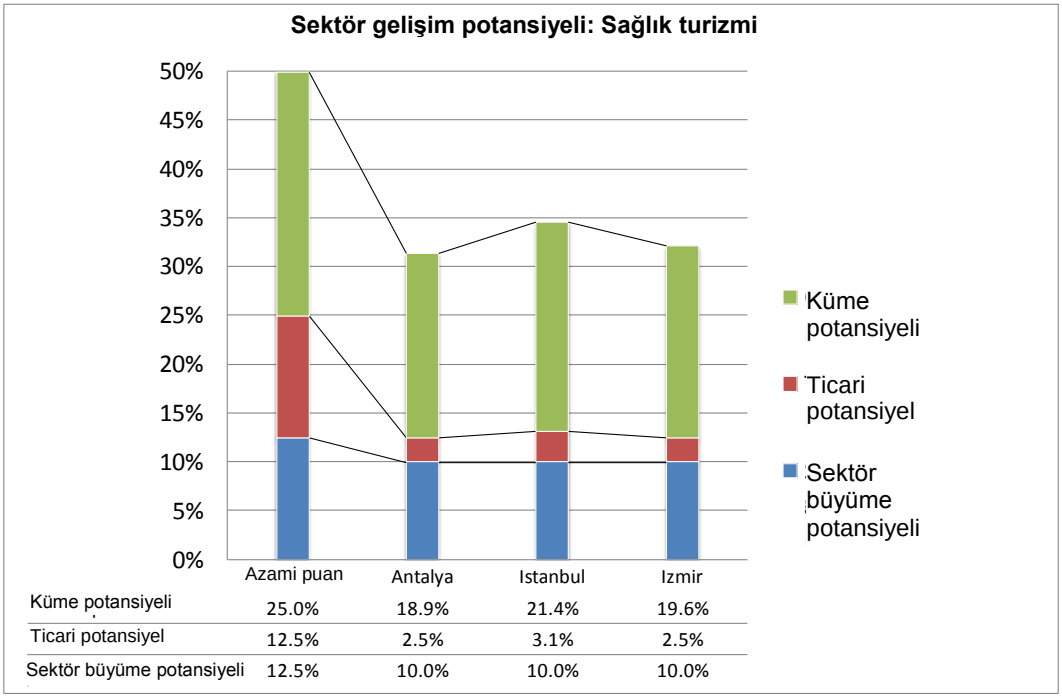

	Azami puan	Antalya	Istanbul	Izmir
Küme potansiyeli	25.0%	18.9%	21.4%	19.6%
Ticari potansiyel	12.5%	2.5%	3.1%	2.5%
Sektör büyüme potansiyeli	12.5%	10.0%	10.0%	10.0%

Uluslararası pazar ortamı

- Dünyadaki sağlık harcamalarının 2009'da 5.460 milyar US$ olduğu tahmin edilmektedir. Bu, bir önceki yıla göre % 3 azalma olduğunu göstermektedir.
- Aynı yıl içinde sağlık harcamaları, küresel GSYİH'nin % 10.1'ini oluşturmuştur. Bu rakam, 2008'e (% 10.0) göre biraz daha yüksektir ve ekonomik kriz sırasında sektörün direncini göstermektedir.
- Türkiye, hastane yatağı açısından dünyada 101. Sıradadır. Her 1.000 kişi başına 2.6 hastane yatağı düşmektedir. Antalya'daki hastane yatağı kapasitesi 2007'de 4.427 düzeyindeydi.
- 2006'da 15 kayıtlı özel hastane bulunuyordu. Bu sayının, yeni hastane yatırımları sonucunda 2010'da 10.000 yatak kapasitesini aşarak iki katına çıkması beklenmektedir.
- Türkiye'yi her yıl 300.000 kişi sağlık amacıyla ziyaret etmektedir. Bu sayının, yeni ve modern hastane yatırımları sonucunda artması beklenmektedir. 2013'e kadar % 16 büyüme öngörülmektedir. Türkiye'nin dünya sağlık piyasasındaki payı % 5'tir ve gelirleri yaklaşık 1.5 ila 2 milyar $ arasındadır. Antalya, Türkiye'deki bu sektörün % 30'unu çekebilir.

İşin büyüme potansiyeli

- Türkiye'deki sağlık sistemi, 2003-2013 Sağlık Dönüşüm Programı çerçevesinde gelişmektedir.
- 2009'da Türkiye'de yıllık sağlık harcamasının 38 milyar US$ olduğu tahmin edilmektedir. Bu, toplam GSYİH'nin % 6.2'sini oluşturmaktadır.
- Devlet hastaneleri ve özel sektör hastanelerinin sayısında son yıllarda önemli bir artış olmuştur. 2007'de 1.276 olan toplam hastane sayısının, 2013 sonuna kadar 1.418'e ulaşması beklenmektedir.
- Türklerin yeni ameliyatlar ve sağlık merkezleri (bakım) için tıp ve sağlık alanındaki eğilimlere ayak uydurmaları nedeniyle iç piyasadaki özel sağlık sektörü de büyüyebilir.
- 2009'daki bu geçici durgunluktan sonra nüfus artışı, nüfusun yaşlanması ve hastaların tedavi talepleri yanı sıra ekonomik canlanma gibi önemli faktörlerin, sağlık harcamalarında yeniden artış sağlaması beklenmektedir.

- AB'nin sağlık programlarının yayılması, sağlık alanında daha fazla özelleştirme, yeni ameliyat usullerinin yaygınlaşması ve sağlık merkezleri gibi unsurlar dolayısıyla özel sağlık hizmetlerinin büyüyeceği öngörülmektedir. Rusya ve Ortadoğu'daki müşterilerin önemi de artmaktadır.

Antalya'da sektör gelişimi konusunda dikkate alınması gereken hususlar

- Büyük piyasa, gelen turist sayısı, elverişli turistik faaliyetler ve hastane/otel sayısı dolayısıyla Antalya'nın 5+ uluslararası yatırımcıları çekme potansiyeli yüksektir.
- Sektörün sermaye yoğun özelliği nedeniyle yeni yerel girişimciler yaratma potansiyeli sınırlıdır. Ancak ortak girişim faaliyetleri için fırsatlar vardır.
- Akdeniz Üniversitesi Hastanesi ve birçok özel hastane ve klinik, kurulu bütün sağlık birimleri ile birlikte bir küme oluşturmuştur.
- Yabancı sermaye yatırımı ile kurulmuş olanlar dahil olmak üzere bazı hastane grupları bulunmaktadır. Bu yatırımların, artması beklenmektedir. Yerel hastane zincirleri arasında Memorial, Medical Park, Dünya Göz bulunmaktadır.
- Antalya, yeni teşvik mevzuatı çerçevesinde 2. Bölgeye dahil edilmiştir (1: en gelişmiş, 4: en az gelişmiş). Sağlık yatırımları için sağlanan birçok devlet desteği bulunmakla birlikte yatırımlar, gereksinim analizine dayalı olarak Sağlık Bakanlığı onayına tabidir.
- Donanım ve ilaçlar, üretilmekte veya ithal edilmektedir. Türkiye'nin büyük bir sağlık pazarı olması nedeniyle bütün girdilere ulaşmak mümkündür.
- Hastane inşası için ticari arazi bulunmaktadır ve şehrin hızla genişlemesi nedeniyle herhangi bir sorun yoktur. Kent planlamasında bu amaçla parseller ayrılmaktadır. 10.000 m2 ticari arazinin satın alma bedeli 6.500.000 $ düzeyindedir. Yıllık 500.000 $ kira bedeli ile uzun süreli kiralama da mümkün olmakla birlikte bu yöntem, yaygın olarak kullanılmamaktadır.
- Kent merkezinde hastane yatırımları için ticari binalar bulunmaktadır. Şehir, çok hızlı bir şekilde genişlemektedir ve hastaneler için uygun yeni alanlar bulunabilecektir. Şehir merkezinde ticari olarak kullanılan 5.000 m2 binanın yıllık kirası 240.000 $ düzeyindedir.
- Yaz döneminde 10 hedef Avrupa kenti ile düşük maliyetli tarifeli günlük uçuşlar yapılmaktadır. Diğer zamanlarda İstanbul aktarmalı pahalı tarifeli uçuşlara gerek duyulmaktadır. 10 hedef Avrupa kenti yanı sıra Rusya ve İran'dan seyahat maliyeti, yaklaşık 250-600 euro arasındadır.
- Altyapı hizmetleri: konut/ticari elektrik fiyatı, enerji piyasası düzenleme kurulu tarafından belirlenmektedir ve bu tarife, bütün Türk illeri için aynıdır. Elektrik maliyeti 0.168 $/KwH düzeyindedir. Doğal gaz maliyetleri, dağıtım şirketi tarafından belirlenmektedir. Doğal gaz fiyatı, metreküp başına 0.416 $ düzeyindedir. Bir yıl içinde şehir merkezinde doğal gaz dağıtımı başlayacaktır. Ancak, bu altyapı hizmeti, sektör için büyük önem taşımamaktadır. Ticari kullanım için su fiyatı, metre küp başına 2.51 $ düzeyindedir (azami tüketim tarifesi). Bu, ticari suya uygulanan ABD'deki 0.40 $ düzeyindeki tarifeden oldukça farklıdır. Ancak, bu altyapı hizmeti sektör için büyük bir önem taşımamaktadır.
- Köklü bir ticari kültür bulunmaktadır. Şirketler, belirli bir dereceye kadar işbirliği yapmakla birlikte daha iyi bir işbirliği olabilir ve olmalıdır. İlin genel imajı çok iyidir ve yatırımcıları ve çalışanlar için çekicidir. Ancak uluslararası düzeyde tanınmamaktadır.
- Çalışanların sadakatinin işletmeler için bir mesele olmadığı ve olmayacağı yolunda bir anlayış vardır.
- Düzey ve kalite açısından hala gelişme sağlanması gerekmekle birlikte ilin müşteri hizmeti konusundaki imajı iyidir.
- Bu nedenle, küme bileşeninin kısmen oluştuğu söylenebilir. Bu küme, genişletilebilir ve genişletilmesi gerekecektir. Eğitim, yüksek teknolojiye dayalı donanım temini, bakım, pazarlama, konaklama ve ulaşım gibi alanlarda üretici hizmetlerine gerek duyulacaktır.

Sektörün istihdam potansiyeli

- Bu sektörün işgücü yoğun olmayan özelliği nedeniyle istihdam yaratma potansiyeli orta düzeydedir.
- Ancak, her yeni hastanenin 150 ila 200 arasında istihdam imkanı sağlaması beklenmektedir. Her biri 15-20 nitelikli personele gereksinim duyacak 5-10 daha küçük klinik de mümkündür.
- Bu sektörde nitelikli olmayan işgücüne gerek yoktur. Yarı nitelikli sağlık personeli bulunmasında sorun yaşanmaktadır.
- Nitelikli işgücü (sağlık destek personeli ve doktorlar) mevcuttur. Nitelikli işgücü maaşları, aylık 1.500 TL ila 2.000 TL arasında (saat başına 5.12$ ila 6.38$) olduğu tahmin edilmektedir.
- Bu, kadın ve erkek istihdamı açısından eşit fırsat sunan bir sektördür. Gerçekte sağlık desteği ve hasta bakım görevlerinde kadınlar için daha fazla istihdam olacağını varsayabiliriz.
- Mevcut kent merkezleri ve çevre bölgeler için istihdam fırsatları bulunmaktadır.

Sektör SWOT analizi

Antalya paydaş anketi, bu sektör için aşağıdaki SWOT analizini vermektedir

SWOT
P03 Turizm sağlık / bakım (Ameliyat yapılan hastaneler ve klinikler)
EFT Rev.2 Liste Q86.2 - Tıbbi tedavi ve diş tedavisi faaliyetleri

	Güçlü yönler	Zayıf yönler
Bölge / ülke özellikleri	• Yüksek kaliteli ameliyat ve konaklama imkanlarına sahip modern hastaneler • Yüksek teknolojiye dayalı tarama ve tanı donanımı • Deneyimli cerrahlar ve dişçiler • Antalya hastanelerinde ve kliniklerinde iki dil konuşan personel bulunmaktadır. • Köklü sağlık sektörü • Artan nüfus, turist sayısında artış, gelişen nüfus göstergeleri • Son yıllardaki yabancı yatırımlar dahil olmak üzere artan sağlık yatırımları • AB mevzuatına uygun sağlık sektörü yönetmelikleri • Hükümetin sağlık sektörünün geliştirilmesi konusundaki kararlılığı • AB ve ABD ile karşılaştırıldığında cerrahi operasyonların göreceli olarak düşük maliyeti • Ameliyat sonrası iyileşme dönemi için birçok alternatif konaklama fırsatı	• Müşteri tabanı, bu sektör hakkında bilgiye veya izlenime sahip değildir. • Nitelikli destek personelinin bulunmaması (hemşireler, yardımcı sağlık personeli) • İşten ayrılan personel oranının yüksek olması • Kişi başına sağlık harcamaları (530 US$) AB ülkeleri ortalamasından çok daha düşüktür. • Yüksek teknolojiye dayalı ürünlerin ithalatına yüksek düzeyde bağımlılık • Sektördeki zararlardan devlet tarafından kontrol edilen fiyatlar sorumlu tutulmaktadır.

	Fırsatlar	Tehditler
Daha geniş çevrenin özellikleri	• Yüksek sayıda ziyaretçi turist sayısına sahip olan hızla gelişen il • Uluslararası müşteri (hasta) tabanı • Hükümet tarafından uygulamaya konulan genel sağlık sigortası sistemi • AB ile uyum sağlanması ve sektörün modernizasyonu konusunda artan potansiyel • Nüfus büyüklüğü ve mevcut düşük tüketim oranı dikkate alındığında büyüme için önemli kapsam • Yatırımların kolaylaştırılmasını amaçlayan yeni araştırma ve geliştirme mevzuatı kısa bir süre önce yürürlüğe girmiştir. • Dünyada en hızlı büyüyen sektörlerden biridir • Sağlık hizmetlerine daha geniş ve kolay yaklaşım sağlayan merkezileştirilmiş sağlık sigortası / sosyal güvenlik gibi sağlık reformları • Yabancı ülkelerin sağlık güvenlik sistemi kapsamında bulunan sağlık hizmetlerinin verilmesi konusunda AB ülkeleri ile ikili anlaşmalar	• Yeni sağlık sisteminin, devlet tarafından ödeme yapılan faaliyetlere bağımlı hastaneler yaratması • Devlet politikasında değişiklik yapılması durumunda yüksek risk • Hükümetin sağlık yatırımları ve fiyatlandırma konusundaki denetiminin olumsuz etkisi • Sağlık sistemindeki önemli açığın giderilmesi gereksinimi

Öncelikli Sektör P04: Emeklilik turizmi

Sektör: Turizm
Örnek ürün: Emeklilik turizmi
EFT kodu: örneğin I55.2
Hizmet verilen piyasalar: İhracat
Karşılaştırma yapılan bölgeler
Türkiye'deki iller: İstanbul, Muğla
Diğer ülkeler: Hırvatistan, İspanya

Şekil 16 Antalya'nın emeklilik turizmi sektörü için rekabet elması

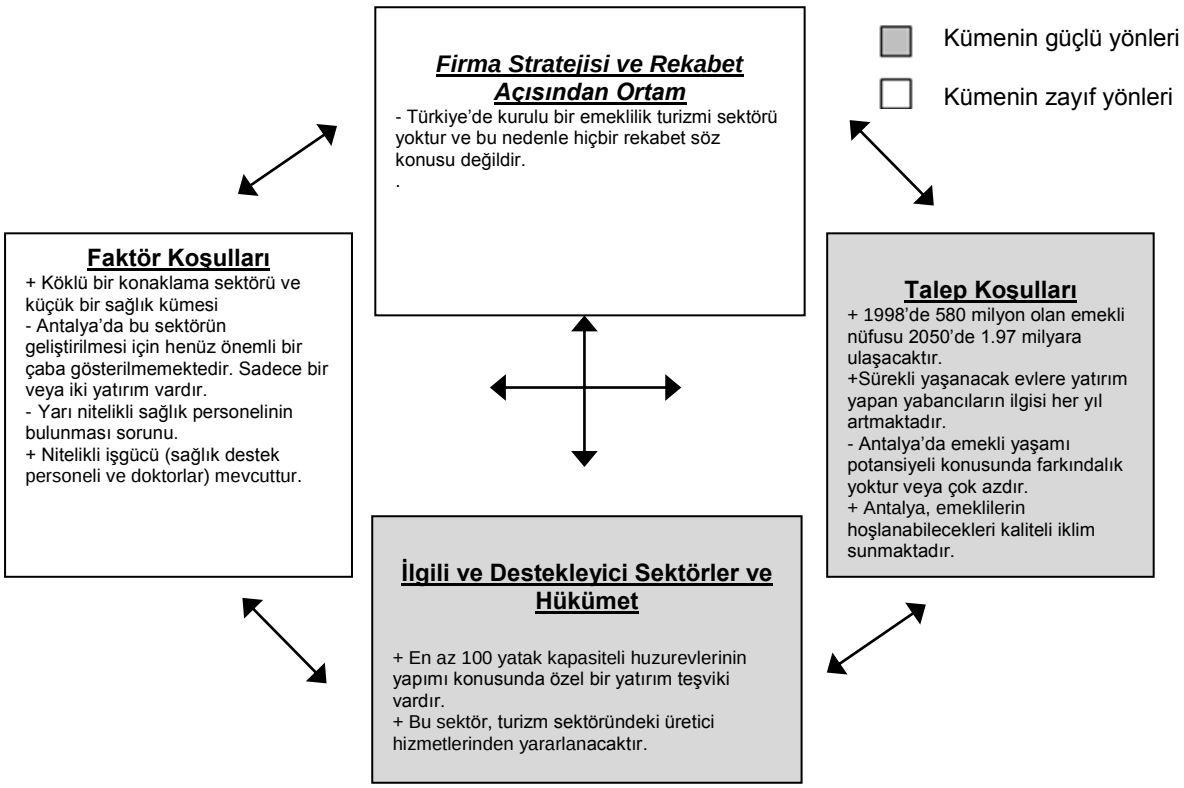

Kaynak: Uzmanlar ekibi analizi

Emeklilik turizmi, % 58.3 toplam karşılaştırma puanı ile karşılaştırılan 9 öncelikli sektör arasında 8. sırada yer almaktadır. Şekil 17'nin gösterdiği gibi Antalya, sektör gelişim potansiyeli açısından yüksek puan alırken bölgenin çekiciliği konusundaki puanı ortalamanın altındadır ve karşılaştırılan İstanbul ve Muğla illerinden daha yüksek değildir.

Şekil 17 Emeklilik turizmi ile ilgili sektör / bölge karşılaştırma analizi

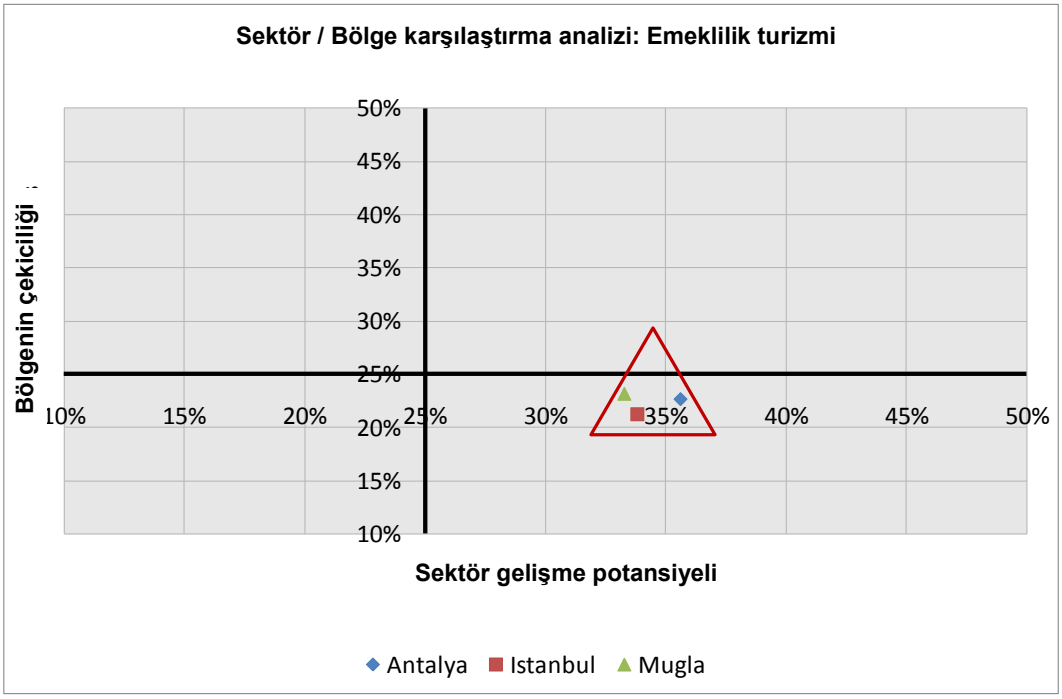

Şekil 18, karşılaştırılan üç Türk ilinin ve ayrıca iki seçilmiş uluslar arası ülkenin/bölgenin bölgesel çekiciliğini göstermektedir.

- Antalya'nın emeklilik turizmi açısından bir bölge olarak çekiciliği orta düzeydedir ve İstanbul, Muğla ve aynı zamanda Hırvatistan ile benzerlik göstermektedir.
- Bu orta puan, bu piyasanın henüz Türkiye'de gündeme getirilmemiş olduğu gerçeğine bağlanabilir.
- Emekli olan Avrupalılar arasında daha fazla bilinen bir ülke olan İspanya'da yükselen piyasanın başka örnekleri vardır.

Şekil 18 Emeklilik turizmi: bölgenin çekiciliği

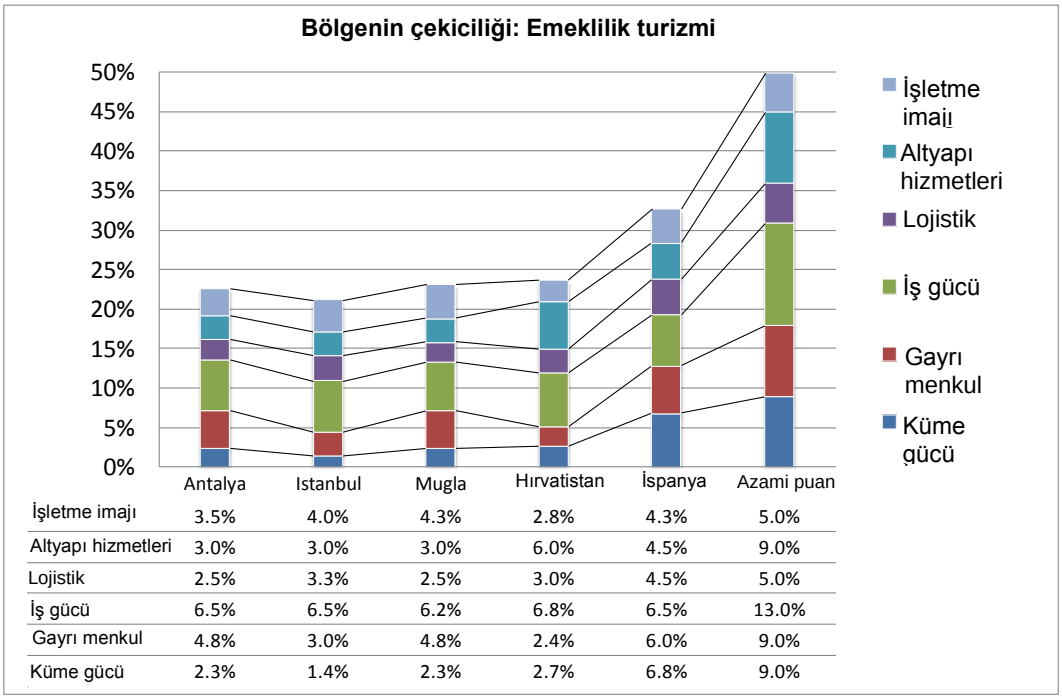

	Antalya	Istanbul	Mugla	Hırvatistan	İspanya	Azami puan
İşletme imajı	3.5%	4.0%	4.3%	2.8%	4.3%	5.0%
Altyapı hizmetleri	3.0%	3.0%	3.0%	6.0%	4.5%	9.0%
Lojistik	2.5%	3.3%	2.5%	3.0%	4.5%	5.0%
İş gücü	6.5%	6.5%	6.2%	6.8%	6.5%	13.0%
Gayrı menkul	4.8%	3.0%	4.8%	2.4%	6.0%	9.0%
Küme gücü	2.3%	1.4%	2.3%	2.7%	6.8%	9.0%

Aşağıdaki Şekil 19, Antalya'nın "ticaret potansiyeli" yani emeklileri ilde uzun süre ikamet etmek üzere cezbetme kabiliyeti gibi özellikleri açısından daha iyi performansa sahip olması nedeniyle İstanbul veya Muğla'ya göre marjinal olarak daha fazla gelişme potansiyeline sahip olduğunu göstermektedir.

Şekil 19 Emeklilik turizmi: sektör gelişme potansiyeli

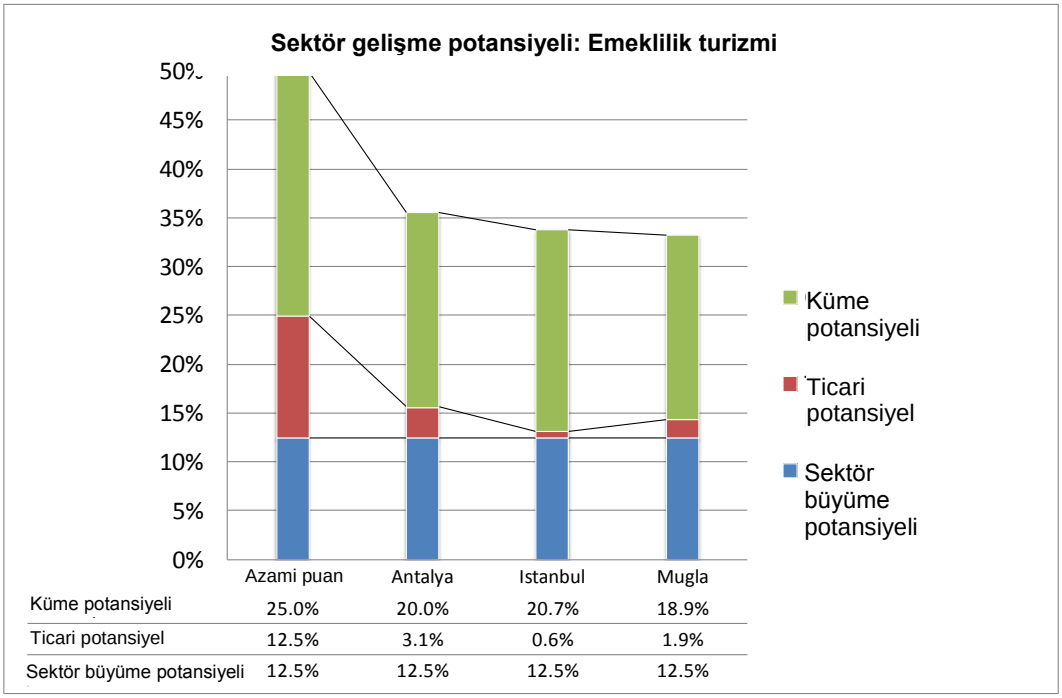

	Azami puan	Antalya	Istanbul	Mugla
Küme potansiyeli	25.0%	20.0%	20.7%	18.9%
Ticari potansiyel	12.5%	3.1%	0.6%	1.9%
Sektör büyüme potansiyeli	12.5%	12.5%	12.5%	12.5%

Uluslararası piyasa ortamı

- Daha iyi yaşam koşulları, gelişmiş sağlık teknolojileri ve beslenme nedeniyle dünya nüfusu, son 50 yıldır yaşlanmaktadır.
- Türkiye'ye her yıl 27 milyondan fazla turist gelmektedir. Bütün turistlerin yaklaşık üçte biri, Antalya'yı ziyaret etmektedir.
- Türkiye ve Antalya, bu kişiler tarafından iyi bilinmektedir ve emeklilik sürelerini geçirmek için çekici bir yerdir.
- Antalya'da konuta yatırım yapan yabancıların ilgisi, her yıl artmaktadır. Almanya, Hollanda ve İskandinavya'dan gelerek ile yerleşen önemli sayıda yabancı vardır.
- Yaşam kalitesi yüksektir ve hayat pahalılığı düşüktür. Bu nedenle potansiyelin yüksek olduğu düşünülmektedir.

İşin büyüme potansiyeli

- 1998'de 580 milyon olan dünyadaki yaşlı nüfusunun 2050'de 1.97 milyara çıkması beklenmektedir. Bu tahmin, huzurevleri ve geriatri alanındaki yüksek potansiyeli teyit etmektedir. Ayrıca, insanlar geçmişe göre daha fazla yalnız yaşamaktadırlar. Gelişmiş ülkelerde aile bağları zayıflamaktadır.
- Küresel eğilimlere benzer şekilde Türkiye'de yaşlı kişilerin sayısı artmaktadır. Bir araştırmaya göre 65 yaşın üzerindeki nüfusun 1998'de % 6 olan payı 2003'te % 7'ye çıkmıştır.
- Yaşlı insanlar için şu anda verilen hizmetler dikkate alındığı takdirde iç piyasada da büyük bir potansiyel olduğu sonucuna varılabilir.
- Büyük piyasa, gelen turist sayısı, elverişli turistik faaliyetler ve hastane/otel sayısı dolayısıyla Antalya'nın 5+ uluslararası yatırımcıları çekme potansiyeli yüksektir.
- Düşük sermaye yoğunluğu nedeniyle yeni yerel girişimci yaratma potansiyeli yüksektir. Ayrıca, bazı ortak girişim olasılığı söz konusudur.
- Eğitim, yüksek teknolojiye dayalı sera donanımı temini, bakım ve paketleme gibi alanlarda üretici hizmetleri gerekli olacaktır.
- Sektör, mevcut kent merkezleri ve çevre bölgeler için oldukça uygundur.
- Özet olarak emeklilerin ikameti için bir sektör, henüz oluşturulmamıştır. Bilinen sektör gruplarının varlığına işaret eden bir bilgi yoktur. Ancak, küme bileşenlerinin şu anda mevcut olması nedeniyle bilinen bir sektör kümesi 5-7 yıl içinde oluşturulabilir.

Antalya'da sektör gelişimi konusunda dikkate alınması gereken hususlar

- Antalya, yeni teşvik mevzuatı çerçevesinde 2. Bölgeye dahil edilmiştir (1: en gelişmiş, 4: en az gelişmiş). En az 100 yatak kapasiteli huzurevleri yapımı konusunda özel bir yatırım teşviki vardır.
- 2000'de Antalya'da 150 yatak kapasiteli tek bir huzurevi (devlete ait) vardı.
- Bazı paydaşlara göre Alarko grubu (Türkiye'deki büyük bir çeşitli sanayi ve hizmet sektörü grubu) bir huzurevi kompleksi yatırımı planlamaktadır. Aynı kaynaklar, bu proje için gerekli arazinin alınmış olduğunu belirtmektedir.
- Huzurevleri ve ilgili hizmetler konusunda Antalya'da henüz hiçbir yenilik görülmemektedir.
- Bu sektörün ihtiyaç duyduğu her şey, yerel olarak bulunabilir veya başkaları tarafından temin edilebilir.
- Huzurevi inşaatı için sınırlı düzeyde konut/turizm için ayrılmış alan bulunmaktadır. 10.000 m2 konut/turizm arazisi satın alma fiyatları, yerine bağlı olarak 1.000.000 $ ila 3.000.000 $ arasında değişiklik göstermektedir.
- Kısa süre kalınan konut/turizm amaçla binalar, tatil yerlerinde bulunmakla birlikte kent merkezlerinde bulunmamaktadır. Tahsis edilmiş hiçbir bina bulunmamakla birlikte hızlı bir şekilde inşa edilebilir veya dönüştürülebilir. Bu amaçla 5.000 m2 alana sahip bir binanın yıllık kira bedeli 100.000 $ düzeyindedir.
- Yaz döneminde 10 hedef Avrupa kenti ile düşük maliyetli tarifeli günlük uçuşlar yapılmaktadır. Diğer zamanlarda İstanbul aktarmalı pahalı tarifeli uçuşlara gerek duyulmaktadır. 10 hedef Avrupa kenti yanı sıra Rusya ve İran'dan seyahat maliyeti, yaklaşık 250-600 euro arasındadır.
- Altyapı hizmetleri: konut/ticari elektrik fiyatı, enerji piyasası düzenleme kurulu tarafından belirlenmektedir ve bu tarife, bütün Türk illeri için aynıdır. Elektrik maliyeti 0.168 $/KwH düzeyindedir. Doğal gaz maliyetleri, dağıtım şirketi tarafından belirlenmektedir. Doğal gaz fiyatı, metreküp başına 0.416 $ düzeyindedir. Bir yıl içinde şehir merkezinde doğal gaz dağıtımı başlayacaktır. Ancak, bu altyapı hizmeti, sektör için büyük önem taşımamaktadır. Ticari kullanım için su fiyatı, metre küp başına 2.51 $ düzeyindedir (azami tüketim tarifesi). Bu, ticari suya uygulanan ABD'deki 0.40 $ düzeyindeki tarifeden (California) oldukça farklıdır.
- Köklü bir ticari kültür bulunmaktadır. Şirketler, belirli bir dereceye kadar işbirliği yapmakla birlikte daha iyi bir işbirliği olabilir ve olmalıdır. İlin genel imajı çok iyidir ve yatırımcıları ve çalışanlar için çekicidir. Ancak uluslararası düzeyde tanınmamaktadır.
- Çalışanların sadakatinin işletmeler için bir mesele olmadığı ve olmayacağı yolunda bir anlayış vardır.
- Bu sektörde hizmet deneyimi olmamakla birlikte ilin müşteri hizmeti konusundaki imajı iyidir.

Sektörün istihdam potansiyeli

- Bu sektörün istihdam imkanı yaratma potansiyeli, oldukça emek yoğun olması nedeniyle yüksektir. Her yeni hastane / huzurevi kompleksinin yaklaşık 150 ila 250 iş imkanı yaratması beklenmektedir. Her biri 15-20 nitelikli istihdam yaratan daha küçük huzurevleri de mümkündür.
- Antalya'daki işsizlik düzeyi, Türkiye'nin diğer illeri ile karşılaştırıldığında düşüktür. TÜRKSTAT 2009 verilerine göre işsizlik oranı % 12.7 düzeyindedir. Bu, ulusal ortalamanın altındadır ve karşılaştırma yapılan illere göre çok daha iyidir.
- TR61 bölgesinde (Antalya, İsparta,Burdur) işsizlerin sayısı 120,000 düzeyindedir. Bu nedenle, nitelikli olmayan işgücünün bulunması konusunda herhangi bir sorun yoktur.
- Ancak, yari nitelikli orta düzey pozisyondaki personel için eğitim gereklidir.
- Aylık asgari maaş, 760,50 TL'dir (saatte yaklaşık 2,60$). Sağlık personeli, saatte 3.42 $ olarak tahmin edilen asgari ücretten biraz daha fazla ücret alabilir.
- Nitelikli personel (sağlık destek personeli ve hizmet personeli) mevcuttur. Nitelikli işgücü maaşlarının aylık 1.500 TL ila 2.000 TL (saatte 5.12 $ ila 6.83 $) arasında olduğu tahmin edilmektedir.
- Bu sektörde kadın ve erkekler için eşit istihdam imkanları vardır. Ancak sağlık destek ve hasta bakım alanlarında kadınların daha fazla istihdam edilebileceğini varsayabiliriz. Ayrıca istihdam koşullarının kalitesi, turizm veya tarım sektörlerine göre daha iyi olacaktır.

Sektör SWOT analizi

Antalya paydaş anketi, bu sektör için aşağıdaki SWOT analizini vermektedir

SWOT
P04 Turizm sağlık / bakım (Huzurevleri)
EFT Rev.2 Liste Q87.3 - Yaşlılar ve engelliler için konaklama sağlayan tesislerde bakım faaliyetleri

	Güçlü yönler	Zayıf yönler
Bölge / ülke özellikleri	• Köklü konaklama ve sağlık kümesi • Otel işletmeciliği alanında deneyim sahibi iki dil konuşan personel • Antalya'nın elverişli iklimi ve doğal güzellikleri • Uygun fiyatlarla birçok AB ve Doğu Avrupa ülkesinden gelişmiş havayolu ulaşımı • Düşük maliyetli konaklama ve yaşlı bakım hizmetleri • Antalya'da yüksek kaliteli yaşam • Spor faaliyetleri ve kişisel hobiler konusunda birçok alternatif bulunmaktadır • Antalya'da çok çeşitli taze sağlıklı meyve, sebze ve şifalı bitki yetiştirilmektedir. • Bütün yıl boyunca deniz, kum ve güneş ışığı • Avrupa ve Asya'daki büyük yaşlı nüfusu, azami 4 saatlik uçuşla Antalya'ya ulaşabilmektedir ve bu nedenle il, uygun bir konumdadır.	• Yaşlı bakımı için nitelikli personel bulunmaması • Antalya'nın yaşanacak bir yer olarak yeterli bir şekilde tanıtılmaması • Altyapı sorunları • Kent içinde yeterli dinlenme alanlarının bulunmaması • Dindar kişilerin yabancılara karşı olumsuz davranışları ve kültürel engeller • Doğal ve tarihi varlıkların korunmaması • Engelliler için düşük kaliteli ve yetersiz kamu hizmetleri

	Fırsatlar	Tehditler
Daha geniş çevrenin özellikleri	• Yeni teşvik mevzuatı, Antalya'da huzurevleri inşası konusunda destek sağlanmasını öngörmektedir. • Konaklama sektöründe bütün yıl boyunca mevcut fazla yatak kapasitesinin kullanılması. • Avrupa'da yüksek yaşlı nüfus potansiyeli • Artan ömür süresi • Avrupa ile karşılaştırıldığında Antalya'da emeklilik paketleri ile daha iyi yaşam standartları sağlanabilir. • Sigorta şirketlerinin sunduğu yaşlılara yönelik rehabilitasyon paketleri. • Emeklilik dönemlerini geçirmek için Antalya'ya yerleşmiş olan birçok yabancı, başka kişilerin daha kolay karar verebilmeleri için örnek oluşturmaktadır. • Geriatri alanında artan talep	• Muhtemel müşterilerin satın alma gücünde azalma • Terör olayları ve güvenlik sorunları • Küresel ısınma ve iklim değişiklikleri • Yabancı para birimlerinin satın alma gücünü azaltan Türk Lirasının aşırı değerlenmesi • Yerel mülk sahiplerinin etik olmayan ticari uygulamaları (yani yabancılara yönelik haksız fiyat uygulamaları) • Planlanmamış kentleşme • Küresel ekonomik kriz

Öncelikli Sektör P05: TTKS[17] ticari turizm

Sektör: Turizm
Örnek ürün: TTKS ticari turizm
EFT kodu: örneğin I55.2
Hizmet verilen piyasalar: İhracat
Karşılaştırma yapılan bölgeler
Türkiye'deki iller: İzmir, İstanbul,
Diğer ülkeler: Almanya, İspanya

Şekil 20 Antalya'nın TTKS ticari turizm sektörü için rekabet elması

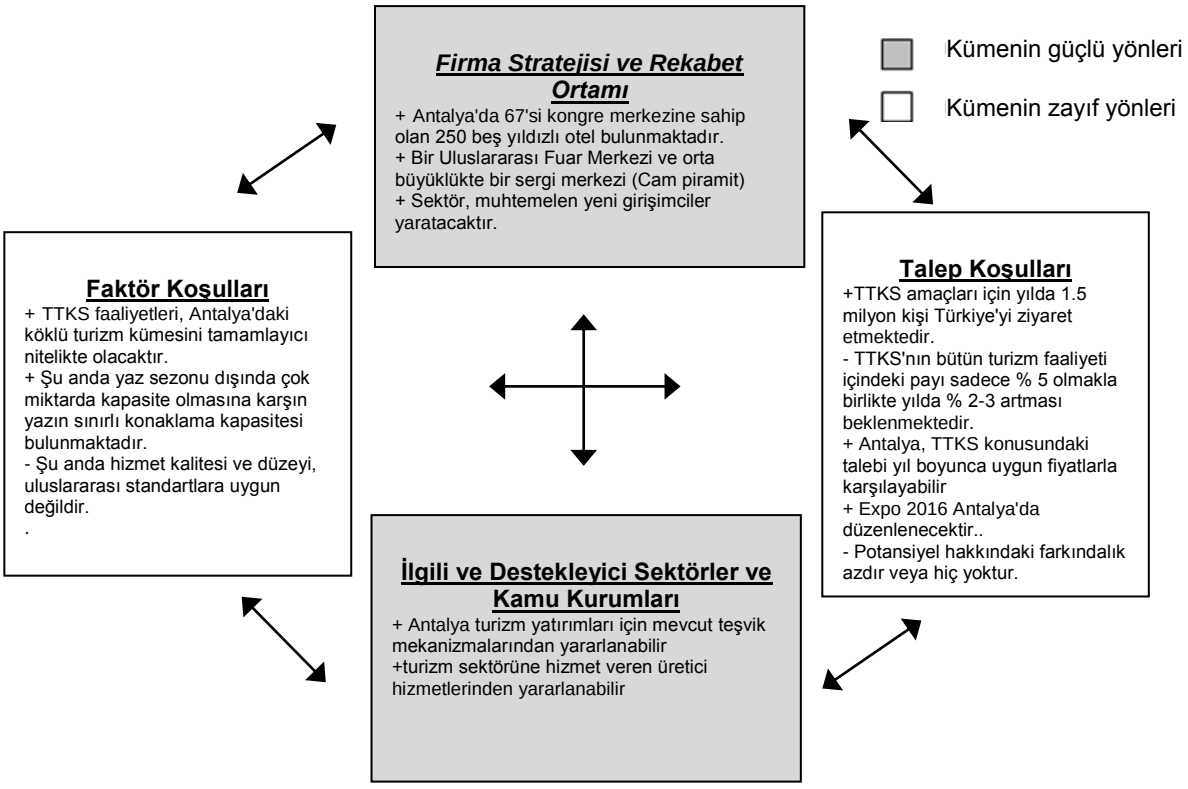

Kaynak: Uzmanlar ekibi analizi

Toplam % 64.6 karşılaştırma puanı alan TTKS ticari turizm sektörü, karşılaştırılan 9 öncelikli sektör arasında 6. sırayı almıştır. Şekil 21'in gösterdiği gibi Antalya, sektör gelişme potansiyeli açısından yüksek puan almaktadır ve bölgenin çekiciliği konusunda da iyi bir puana sahiptir. Gerçekte, bu puanlar, İzmir ve İstanbul'un puanları ile benzerlik göstermektedir.

[17] Turizm sektörünün Toplantılar, Teşvikler, Kongreler ve Sergiler (TTKS) bölümü, dünyanın herhangi bir yerindeki müşterinin gereksinimlerine göre düzenlenmiş kurumsal programlara yöneliktir. Kongrenin büyüklüğü, gerekli tesisler, uygun fiyatlandırma, gezilecek doğal yerler, güvenlik ve alışveriş imkanları, bir TTSK destinasyonunun seçilmesinden önce dikkate alınan unsurlardan bazılarıdır.

Şekil 21 TTKS ticari turizm için sektör/bölge karşılaştırma analizi

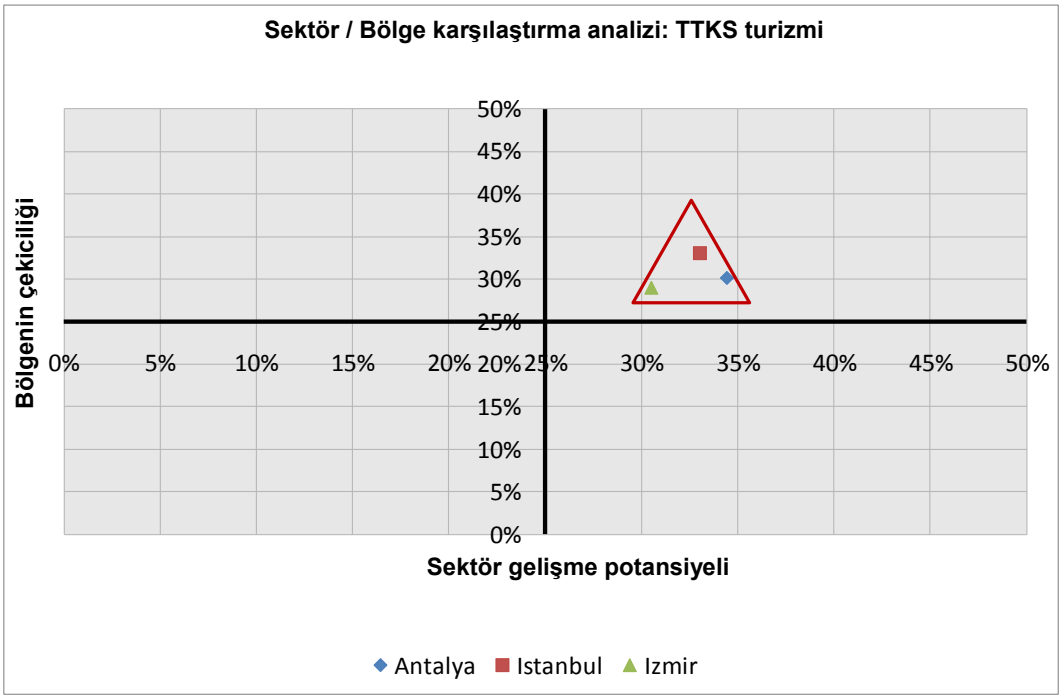

Şekil 22, üç karşılaştırma yapılmış Türk ilinin bölge çekiciliğini ve iki seçilmiş uluslararası ülkenin / bölgenin bölgesel çekiciliğini göstermektedir.

- Antalya bölgesinin çekiciliği, İstanbul ve İzmir ile büyük ölçüde aynıdır.
- Antalya'nın göreceli üstünlüğünün nedeni, yedek kapasiteye sahip olan mevcut otel ve konferans tesisleridir.
- Ancak, gerek Almanya, gerekse İspanya, Antalya'dan oldukça yüksek puanlar almışlardır. Bu ülkelerde TTKS turizmi alanında köklü bir tarih ve tahsis edilmiş altyapı bulunmaktadır ve Avrupa'daki müşteriler tarafından daha iyi tanınmaktadır.

Şekil 22 TTKS ticari turizmi: bölgenin çekiciliği

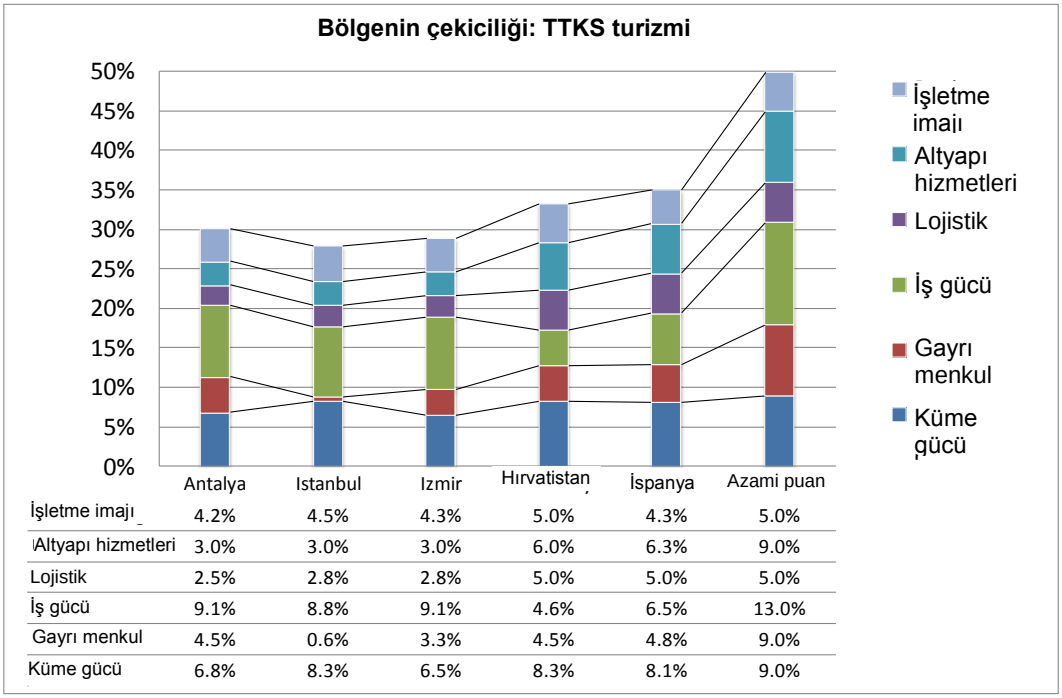

	Antalya	Istanbul	Izmir	Hırvatistan	İspanya	Azami puan
İşletme imajı	4.2%	4.5%	4.3%	5.0%	4.3%	5.0%
Altyapı hizmetleri	3.0%	3.0%	3.0%	6.0%	6.3%	9.0%
Lojistik	2.5%	2.8%	2.8%	5.0%	5.0%	5.0%
İş gücü	9.1%	8.8%	9.1%	4.6%	6.5%	13.0%
Gayrı menkul	4.5%	0.6%	3.3%	4.5%	4.8%	9.0%
Küme gücü	6.8%	8.3%	6.5%	8.3%	8.1%	9.0%

Aşağıdaki Şekil 23, Antalya'nın İzmir'e göre daha iyi ve İstanbul ile eşit düzeyde bir TTKS sektörü oluşturabilmesi gerektiğini göstermektedir.

Şekil 23 TTKS ticari turizmi: sektör gelişme potansiyeli

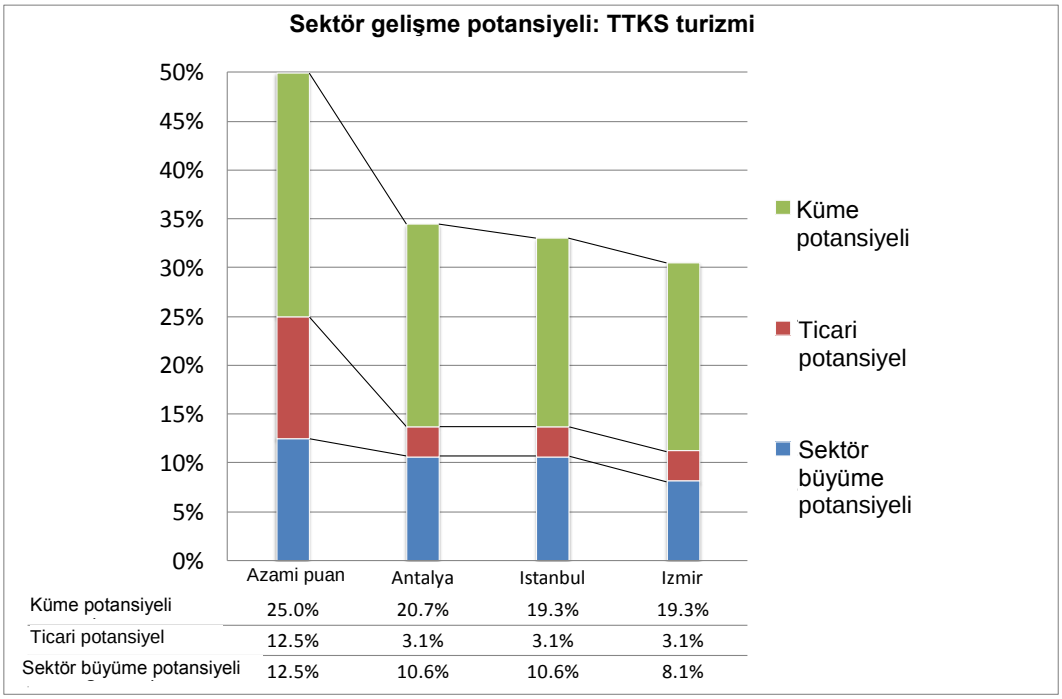

	Azami puan	Antalya	Istanbul	Izmir
Küme potansiyeli	25.0%	20.7%	19.3%	19.3%
Ticari potansiyel	12.5%	3.1%	3.1%	3.1%
Sektör büyüme potansiyeli	12.5%	10.6%	10.6%	8.1%

Uluslararası piyasa ortamı

- Turizm, dünyada küresel ekonomik gelişme için güçlü bir ivme sağlayan en büyük sektörlerden biridir.
- Bu sektörde, dünya çapında 210 milyondan fazla kişi istihdam edilmektedir (küresel istihdamın % 7.6'sı). 2009'da sektör, tahmini 5.474 milyar US$ düzeyinde ekonomik faaliyet yaratmıştır. Bu, küresel

GSYİH'nin % 9.4'ünü oluşturmuştur. Bu tutarın yaklaşık % 5'inin TTKS faaliyetleri sonucu yaratıldığı düşünülmektedir.
- Mevcut ekonomik koşullara karşın pazarın yılda % 2-3 büyüyeceği öngörülmektedir.
- Turizm alanındaki istatistiksel verilere göre yaklaşık 1.5 milyon yabancı ziyaretçi, kongrelere ve sergilere katılmak amacıyla Türkiye'ye seyahat etmiştir. TTKS faaliyetlerinden elde edilen gelirin 1 milyar $ olduğu tahmin edilmektedir. Bu tutar, daha etkin tanıtım çabaları sonucu artırılabilir.
- Ticari turizm, giderek artan ölçüde yeni varış noktaları ve daha uygun fiyatlar yanı sıra yıl boyunca kullanılabilecek potansiyel aramaktadır. Bu konuda Türkiye, TTKS piyasa değerini ve hatta piyasa payını artırma potansiyeline sahiptir.

İşin büyüme potansiyeli

- Turizm, Türkiye'deki en güçlü kümedir.
- Türkiye ve Antalya, şu anda mevcut Türk işletmeleri için yeterli TTKS tesisi sunmaktadır. Ayrıca, şu anda Türk işletmeleri bu tür hizmetleri yüksek oranda "ihraç" etmemektedir. Bu nedenle, ticari ikamenin etkisi (Türk işletmelerinin TTKS faaliyetleri için ülke dışına gitmeleri) büyük olmayacaktır.
- TTKS faaliyetleri, Antalya'daki köklü turizm sektörünü tamamlayıcı nitelikte olacaktır.
- Büyük piyasa ve gelen turist sayısı nedeniyle Antalya'nın yatırımcıları çekme potansiyeli yüksektir.

Antalya'da sektör gelişimi konusunda dikkate alınması gereken hususlar

- Kültür ve Turizm Bakanlığı, kongre ve fuar turizmi stratejisi kapsamında ile öncelik tanımıştır. Antalya, yeni teşvik mevzuatı çerçevesinde 2. Bölgeye dahil edilmiştir (1: en gelişmiş, 4: en az gelişmiş). Uluslararası ticaret fuarlarının düzenlenmesi, Türkiye İhracatı Geliştirme Merkezi tarafından desteklenmektedir. Turizm yatırımları alanında birçok teşvik bulunmaktadır.
- İç ticari faaliyetler, büyük ölçüde kongre ve teşvik seyahati faaliyetlerine dayanmaktadır. Antalya, bu alt sektördeki payını artırma ve yeni 5+ yabancı şirketleri çekme konusunda büyük bir potansiyele sahiptir.
- Antalya'da 67'si kongre merkezlerine sahip olan yaklaşık 250 beş yıldızlı otel ve turistik tesis vardır (2004 itibarı ile).
- Şu anda bir fuar merkezi (ANFAŞ) ve bir orta büyüklükte sergi merkezi (Cam piramit) bulunmaktadır. Antalya, 2016 Expo'ya ev sahipliği yapacaktır.
- Ayrıca Antalya'da çeşitli turistik faaliyetler ve kongre tesisleri/oteller bulunmaktadır. Bunlara ilave olarak özellikle kara ve hava ulaşımı alanlarında güçlü bir ulaştırma altyapısı vardır.
- Biriken teknik bilgi (know how) ve yüksek kaliteli ağırlama hizmetleri, küme organizasyonunun başlıca avantajları arasındadır.
- Kongre/sergi düzenlenmesi, düşük sermayeli bir yatırımdır ve muhtemelen yeni girişimciler yaratacaktır. Ayrıca mevcut tesislerin pazarlanması konusunda faaliyet gösteren şirketlerin kurulması beklenmektedir.
- Antalya Fuarcılık Anonim Şirketi Sergi (ANFAŞ), yeni kurulmuştur ve tanıtılması gerekmektedir. Kongre ve fuar merkezlerinde gerekli ileri teknoloji donanımı bulunmaktadır.
- Kongre veya fuar merkezi inşa edilmesi için arazi mevcut olmak üzere özellikle kıyı şeridinde konaklama yatırımları için sınırlı düzeydedir. 10.000 m2 ticari/turizm arazisi satın alma bedelleri, yerine bağlı olarak 6.500.000 $ ila 8.000.000 $ arasında değişiklik göstermektedir.
- Kent merkezinde hastane yatırımları için ticari binalar bulunmaktadır. Şehir, çok hızlı bir şekilde genişlemektedir ve hastaneler için uygun yeni alanlar bulunacaktır. Kent merkezinde ticari amaçlarla kullanılan 5.000 m2 alana sahip bir binanın yıllık kira bedeli 240.000 $ düzeyindedir.
- Yaz döneminde 10 hedef Avrupa kenti ile düşük maliyetli tarifeli günlük uçuşlar yapılmaktadır. Diğer zamanlarda İstanbul aktarmalı pahalı tarifeli uçuşlara gerek duyulmaktadır. 10 hedef Avrupa kenti yanı sıra Rusya ve İran'dan seyahat maliyeti, yaklaşık 250-600 euro arasındadır.
- Köklü bir ticari kültür bulunmaktadır. Şirketler, belirli bir dereceye kadar işbirliği yapmakla birlikte daha iyi bir işbirliği olabilir ve olmalıdır.
- Çalışanların sadakatinin işletmeler için bir mesele olmadığı ve olmayacağı yolunda bir anlayış vardır. Düzey ve kalite açısından hala gelişme sağlanması gerekmekle birlikte ilin müşteri hizmeti konusundaki imajı iyidir. Antalya, bu sektörde uluslararası düzeyde tanınmamaktadır.
- Özet olarak, bu sektörün gerek duyduğu her şey, yerel olarak bulunabilir veya başka kuruluşlarca temin edilebilir.

Sektörün istihdam potansiyeli

- Organizasyon ve operasyonlar gibi doğrudan faaliyetler sonucu istihdam imkanları yaratma potansiyeli yüksek olmayacaktır ancak lojistik ve konaklama gibi daha dolaylı faaliyetler konusunda daha fazla imkan olacaktır. Kongre/fuar organizasyonu, doğrudan faaliyetler olarak 30 daimi ve 300 geçici istihdam imkanı yaratabilir.

- Üretici hizmetlerinin istihdam yaratma potansiyeli, doğrudan TTKS faaliyetlerine göre daha fazladır. Ulaştırma/lojistik, konaklama, seyahat acentası hizmetlerinin turizm kümesinin yararlanacağı sezon dışı dönemde daimi istihdam imkanları yaratması beklenmektedir.
- Ticari sektör, kadınlar için istihdam yaratma konusunda yüksek kabiliyete sahiptir.
- Antalya'daki işsizlik düzeyleri, Türkiye'deki diğer illerle kıyaslandığında düşük olmakla birlikte niteliksiz ve yarı nitelikli işgücü bulunmasında hala sorunlar bulunmaktadır.
- Resmi asgari ücret ayda 760,50 TL düzeyindedir (saatte yaklaşık 2.60$).
- İlde TTKS turizmi konusunda belirli ölçüde deneyime sahip köklü bir turizm sektörü bulunması nedeniyle nitelikli işgücü mevcuttur.
- Nitelikli işgücü ücretleri, ayda 1.500 TL ila 2.000 TL (saatte 5.12$ ila 6.83$) arasında tahmin edilmektedir.
- TTKS, ildeki mevcut ticari kültür ve ilin çekiciliği açısından uygun olacaktır.

Sektör SWOT analizi

Antalya paydaş anketi, bu sektör için aşağıdaki SWOT analizini vermektedir

SWOT
P05 Turizme alternatif TTKS (Toplantılar, teşvik seyahatleri, kongre ve eğitim seyahatleri)
EFT Rev.2 Liste
N79.1 - Seyahat acentası ve tur operatörü faaliyetleri, I55.2.0 - Tatil ve diğer kısa süreli konaklamalar, N82.3.0 - Kongre ve ticari gösteri organizasyonu

	Güçlü yönler	Zayıf yönler
Bölge / ülke özellikleri	• Elverişli iklim ve doğal güzellikler • Yaklaşık 250 beş yıldızlı otel ve tesis dahil olmak üzere modern ve yüksek kaliteli konaklama kapasitesi • Ağırlama sektöründe teknik bilgi ve yüksek kaliteli hizmetler mevcuttur. • İyi eğitimli ve deneyimli işgücü • 4 saatlik uçuşla turistler için kolay erişim ve avantajlı coğrafi konum • Birçoğu UNESCO kültürel mirası olarak kaydedilmiş olan tarihi ve kültürel varlıklar • Özellikle hava ve kara ulaşımı için güçlü ulaştırma altyapısı • Uygun fiyatlandırma • Birçok otelde ve turistik tesiste kongre ve toplantı imkanları mevcuttur. • Yeni kurulan fuar merkezleri • Antalya'nın uluslararası iyi imajı ve markası • Çeşitli spor ve gezi fırsatları	• Yetersiz fiziksel altyapı • Plansız kentleşme ve şehrin hoş olmayan görüntüsü • Tatmin edici olmayan kentsel toplu taşımacılık • Turizm deneyimi olmayan yatırımcıların, yönetimde başarısızlığa neden olmaları • Yüksek oranda personel değişim oranları • Resmi kuruluşların sektörün önemli meselelerinin savunuculuğunu yapmakta etkisiz olmaları • Doğal ve tarihi varlıkların korunamaması • Yeterli sayıda yabancı dil konuşan personelin olmaması • Yetersiz tanıtım ve pazarlama • Girdi maliyetlerinde artış

	Fırsatlar	Tehditler
Daha geniş çevrenin özellikleri	• Özellikle kış sezonunda kullanılmayan konaklama ve fuar kapasitesi • Doğu Avrupa, Arap ve İskandinavya ülkeleri gibi yeni pazarların artan potansiyeli • EXPO 2016'nın Antalya'da düzenlenecek olması • Türk Havayolları ve diğer havayolu şirketlerinin Antalya'ya gidiş gelişi kolaylaştıran yeni doğrudan uçuş güzergahları • Genç ve yüksek potansiyele sahip işgücünün bulunması • Sezon dışı turizmin harekete geçirilmesi için kamu-özel sektör ortak çabaları • Spor ve kültür etkinlikleri ve öğrenci değişim programları	• Terör faaliyetleri, doğal afetler ve küresel salgın hastalıklar • Mısır gibi rakip ülkelerde sağlanan sübvansiyonlar • Türk Lirasının başlıca yabancı para birimlerine karşı aşırı değerlenmesi • Altyapı ve kamu hizmetlerinin kapasitesini zorlayan devam eden iç göç • Küresel ekonomik kriz, seyahat giderlerinde azalma

Öncelikli Sektör P06: Lüks yat imalatı

Sektör: Tekne yapımı
Örnek ürün: Lüks yat
EFT kodu: örneğin C30.1.2
Hizmet verilen piyasalar: İhracat
Karşılaştırma yapılan bölgeler
Türkiye'deki iller: İstanbul, Muğla
Diğer ülkeler: Almanya, İtalya

Şekil 24 Antalya'nın lüks yat sektörü için rekabet elması

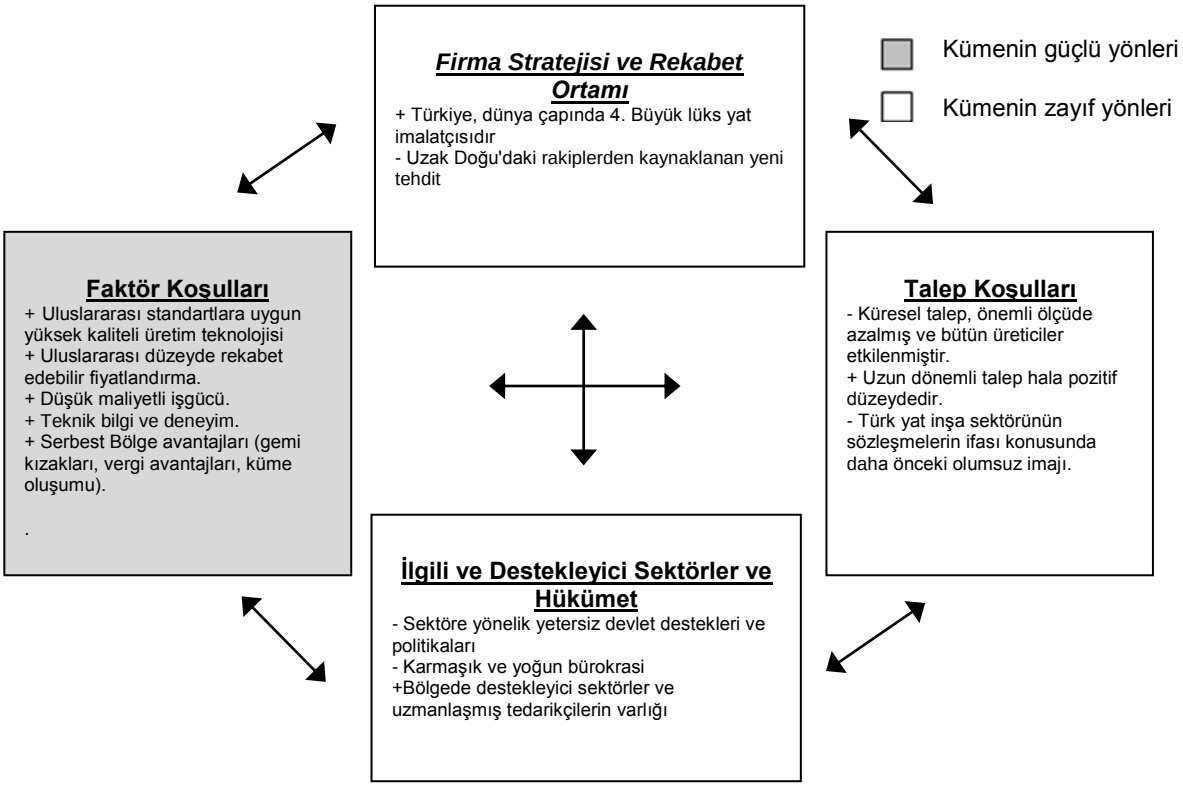

Kaynak: Uzmanlar ekibi analizi

Toplam % 67 karşılaştırma puanı ile lüks yat imalatı, karşılaştırılan 9 öncelikli sektör arasında 4. sırayı almıştır. Şekil 25, sektör gelişme potansiyeli ve bölgesel çekicilik açısından Antalya'nın yüksek puanlar aldığını göstermektedir. Bunlar, karşılaştırma yapılan İstanbul ve Muğla illerine göre önemli ölçüde daha iyidir.

Şekil 25 Lüks yat yapımına ilişkin sektör/bölge karşılaştırma analizi

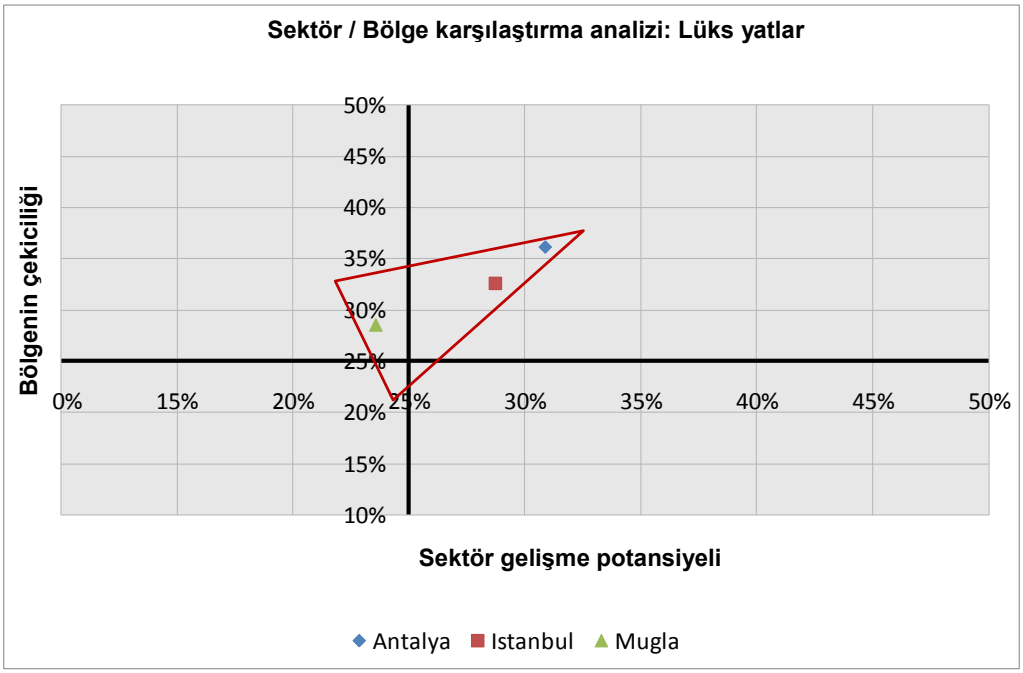

Şekil 26, üç karşılaştırma yapılmış Türk ilinin bölge çekiciliğini ve iki seçilmiş uluslar arası ülkenin / bölgenin bölgesel çekiciliğini göstermektedir. .

- Günümüzde Antalya bölgesinin çekiciliğindeki fark önemli düzeydedir.
- Antalya, gayrı menkul (Serbest Bölge) ve altyapı hizmetlerinin maliyeti açısından daha iyi puanlar almaktadır.
- İstanbul, Antalya'nın önem vermesi gereken bir husus olan ticari imaj açısından biraz daha iyi durumdadır.
- İtalya ve Almanya, başarılı sektör kümelerine sahip olmalarına karşın Antalya'ya göre daha düşük puanlar almaktadır. Bunun nedeni, işgücü profilleri (özellikle işgücü giderleri) ve gayrı menkulle ilgili hususların (yine maliyetler söz konusudur) kısıtlayıcı unsurlar olmasıdır.

Şekil 26 Lüks yat yapımı: bölgenin çekiciliği

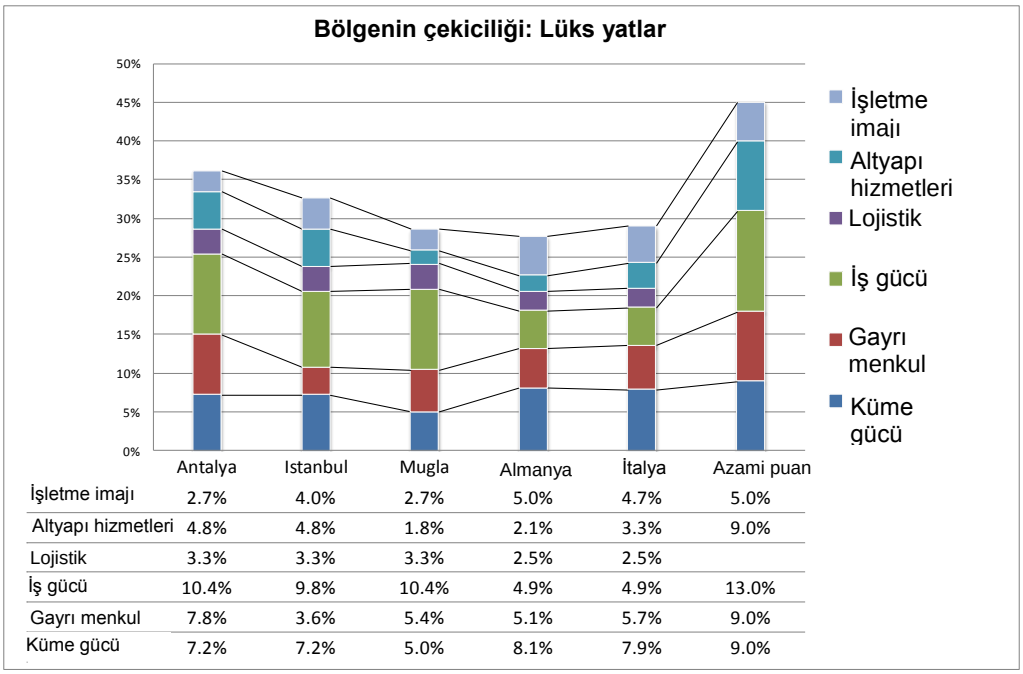

	Antalya	Istanbul	Mugla	Almanya	İtalya	Azami puan
İşletme imajı	2.7%	4.0%	2.7%	5.0%	4.7%	5.0%
Altyapı hizmetleri	4.8%	4.8%	1.8%	2.1%	3.3%	9.0%
Lojistik	3.3%	3.3%	3.3%	2.5%	2.5%	
İş gücü	10.4%	9.8%	10.4%	4.9%	4.9%	13.0%
Gayrı menkul	7.8%	3.6%	5.4%	5.1%	5.7%	9.0%
Küme gücü	7.2%	7.2%	5.0%	8.1%	7.9%	9.0%

Antalya, küme potansiyeli açısından daha iyi bir puana sahip olmakla birlikte azami muhtemel puanın önemli ölçüde altında kalmaktadır.

Aşağıdaki

Antalya, küme potansiyeli açısından daha iyi bir puana sahip olmakla birlikte azami muhtemel puan açısından önemli ölçüde daha zayıftır.

Şekil 27, İstanbul veya Muğla'ya göre daha güçlü bir sektör kümesi oluşturabileceğini göstermektedir.

- Antalya, küme potansiyeli açısından daha iyi bir puana sahip olmakla birlikte azami muhtemel puan açısından önemli ölçüde daha zayıftır.

Şekil 27 Lüks yat yapımı: sektör gelişme potansiyeli

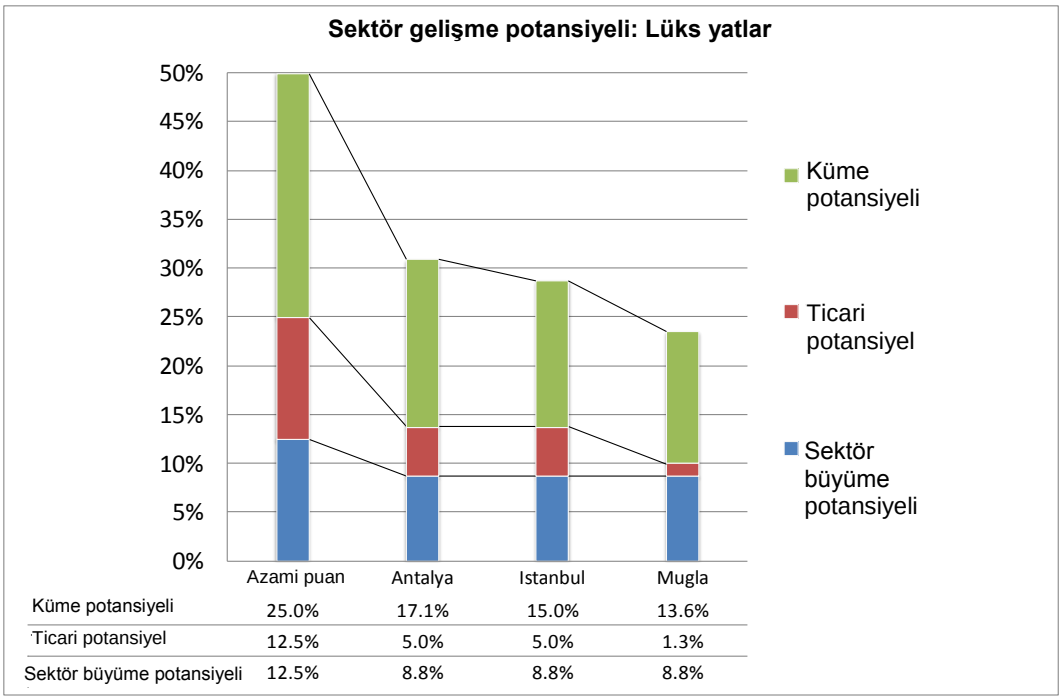

Uluslararası piyasa ortamı

- Deniz Endüstrisi ve Denizciliği Geliştirme Derneği (DENTUR), tarafından yayınlanan bir araştırmaya göre dünyada gemi ve yat inşa sektörünün yıllık üretim hacmi, 40 ila 50 milyar $ arasında tahmin edilmektedir.
- Türkiye, son 10 yılda önemli yat yapım merkezlerinden biri olmuştur. Türkiye sahillerinde 35 yeni yat limanının inşa edilmesi, tekne sahibi olan Türk vatandaşlarının sayısını artırmış ve yat piyasası, çok hızlı bir gelişme göstermiştir. Türkiye'de imal edilen lüks yatların yaklaşık % 20'si, yerel piyasada satılmaktadır. Yat ithalatı da büyüyen yerel piyasanın bir göstergesidir.
- Türkiye'nin yıllık gemi ve yat ihracatı yaklaşık 3 milyar $ düzeyindedir ve bunun 300 milyon $ tutarındaki bölümünün lüks yat ihracatından oluştuğu tahmin edilmektedir. Türkiye'nin dünya yat inşa sektöründeki payı, çok fazla değildir ve bu nedenle daha fazla potansiyel bulunmaktadır.

İşin büyüme potansiyeli

- Son dönemdeki küresel mali kriz ve ekonomik durgunluğun sektör üzerinde bazı önemli olumsuz etkiler yaratmış olmasına karşın (piyasa, 2007-2009 döneminde yaklaşık % 40 daralmıştır), sektörün birkaç yıl içinde toparlanması beklenmektedir.
- Zenginlerin sayısı artmaya devam etmektedir ve bu durum, lüks yatlar için bir talep yaratmaktadır. Tekne sahipleri arasında da daha büyük bir yat alma eğilimi vardır. Her geçen yıl daha fazla sayıda kişi deniz sporları ve etkinliklerine ilgi göstermektedir.
- Türkiye'nin yıllık yat ithalatının 40 milyon $ olduğu tahmin edilmektedir. Bu, büyük bir miktar olmamakla birlikte sektörün geliştirilmesi yoluyla bir ithalat ikamesi potansiyeli bulunmaktadır.
- Antalya, mevcut altyapısı ve Serbest Bölge teşvikleri nedeniyle yatırımcıları çekme konusunda iyi bir potansiyele sahiptir.
- Ayrıca mevcut şirketlerle ortak girişimler oluşturma olasılığı bulunmaktadır. Almanya ve İtalya'daki daha büyük şirketler, muhtemelen faaliyetlerini Türkiye'ye yaymak isteyeceklerdir.
- Daha düşük sermaye gereksinimleri ile oluşturulabilecek üretici hizmetleri de gereklidir (yani bakım, dekorasyon, tasarım, yeniden donatma). Yerel şirketler, işbirliğine dayalı pazarlama girişimleri sayesinde büyüme potansiyeline sahiptir.

Antalya'da sektör gelişimi konusunda dikkate alınması gereken hususlar

- Antalya Serbest Bölgesi'nde yat yapımı, ticareti, bakımı, dekorasyonu, havuz işletimi ve yat gereçleri alanlarında kayıtlı olan 547 şirket bulunmaktadır. 2008 itibarı ile bunların 24'ü aktif yat yapım şirketleridir.

- Bu sektör için özel bir yatırım teşviki bulunmamakla birlikte Serbest Bölge, vergi muafiyeti gibi bazı ilave avantajlar sunmaktadır.
- Antalya yat kümesi, arzu edildiği kadar gelişme göstermemiştir. Tasarımcılar, ham madde ve donanım tedarikçileri, vs. gibi eksik birçok unsur vardır. Bu nedenle, bir küme geliştirme stratejik planına büyük gereksinim duyulmaktadır.
- Antalya'nın Manavgat ilçesinde bir uzmanlaşmış yat yapım organize sanayi bölgesi kurulması konusunda devam eden müzakereler ve planlar bulunmaktadır.
- Antalya'da lüks yatların üretimi için en son teknolojiler kullanılmaktadır. Üretimde en kaliteli malzemeler kullanılmaktadır. Gövde ve üst yapı malzemeleri, yerel olarak bulunabilmektedir. Motor ve seyrüsefer sistemleri herhangi bir sorunla karşılaşılmadan ithal edilmektedir. Bazı malzemeler İstanbul'da bulunabilmektedir.
- Birçok yerli ve yabancı yatırımcı, uluslar arası düzeyde tanınmaktadır: Farmont Yachts GmbH, Peer Gynt Yachts, Peri Marine vessels Inc., Sunrise Yachting, Vicem Yachts, bazı örnekler arasında bulunmaktadır.
- Antalya, yeni teşvik mevzuatı çerçevesinde 2. Bölgeye dahil edilmiştir (1: en gelişmiş, 4: en az gelişmiş).
- Eğitim, bakım, elektrik, mekanik, boyama hizmetleri ve pazarlama gibi alanlarda üretici hizmetleri gerekli olacaktır.
- Serbest Bölge veya Organize Sanayi Bölgesi'nden uzun dönemli arazi kiralanması mümkündür. Yeni Manavgat uzmanlaşmış organize sanayi bölgesi projesinin tamamlanmasından sonra daha fazla arazi sağlanacaktır. 10.000 m2 sınai arazinin 25 yıllığına uzun dönemli kiralama bedeli, 2.42 $ m2/yıl (yani toplam dönem için 605.000 $) veya Antalya Organize Sanayi Bölgesinde 350.000 $ düzeyindedir.
- Ofis binaları mevcuttur. Bu amaçla 5.000 m2 alana sahip bir binanın yıllık kira bedeli, 60.000 $ düzeyindedir.
- Yatlar, Antalya'dan teslim edilmektedir ve ulaşım süresi, sektör için önemli bir husus değildir. Avrupa'ya teslimat için anlaşma yapılması halinde seyahat süresi, yaklaşık bir haftadır. Bu, ABD menşeli yatlara göre daha iyi bir süredir. Ulaşım gideri (yani mazot ve kaptan/mürettebat giderleri), benzer ABD veya Uzak Doğu menşeli yatlara göre çok daha düşüktür.
- Altyapı hizmetleri: Serbest Bölge'de elektrik maliyeti, 0.13 $/kWh, Antalya Organize Sanayi Bölgesi'nde de 0.10 $/kWh düzeyindedir. Doğal gaz maliyetleri, dağıtım şirketi tarafından belirlenmektedir. Doğal gaz fiyatı, 0.416 $/m3 düzeyindedir. Bir yıl içinde kent merkezinde doğal gaz dağıtımına başlanacaktır. Su fiyatı, Serbest Bölge'de 1.32$/m3, OSB'de de 0.13$/m3 düzeyindedir.
- Yerleşik bir yat yapım sektörü kültürü vardır. Şirketler, yapabilecekleri veya yapmaları gerektiği kadar olmamakla birlikte işbirliği yapmaktadır.
- Yatırımcılar ve çalışanlar arasında ilin genel imajı çok iyidir ve çekicidir.
- Ancak, sektörde bir çalışan sadakati sorunu vardır. Turizm sektöründeki iş seçenekleri nedeniyle personel değişim oranı yüksektir.
- Genel olarak ildeki işçi verimliliği düşüktür ve bu sorunun giderilmesi gerekmektedir.

Sektörün istihdam potansiyeli

- Bu sektörün emek yoğun özelliği nedeniyle istihdam yaratma potansiyeli orta ve yüksek arasındadır. Her yeni işletmenin, yaklaşık 50 ila 250 arasında istihdam yaratması beklenmektedir.
- Nitelikli olmayan işgücünün bulunmasında bir sorun yaşanmamaktadır. Ancak, yarı nitelikli orta düzey çalışanlar için eğitim gereklidir. Antalya'daki işsizlik düzeyi, Türkiye'nin diğer illeri ile karşılaştırıldığında düşüktür. TÜRKSTAT 2009 verilerine göre işsizlik oranı % 12.7 düzeyindedir. Bu, ulusal ortalamanın altındadır ve karşılaştırma yapılan illere göre çok daha iyidir. TR61 bölgesinde (Antalya, Isparta,Burdur) işsizlerin sayısı 120,000 düzeyindedir.
- Resmi asgari ücret ayda 760,50 TL düzeyindedir (saatte yaklaşık 2.60$). Yarı nitelikli personel, saatte 3.42 olması beklenen asgari ücretten biraz daha fazla ücret alabilir.
- Nitelikli personel bulunması konusunda bir sorun yaşanmamaktadır. Nitelikli personel ücretlerinin, ayda 1,500 TL ila 2,000 TL (saatte 5.12$ ila 6.83$) arasında olduğu tahmin edilmektedir.
- Bu ticari sektör, yapım işinin güçlüğü nedeniyle kadınlar için istihdam yaratma konusunda düşük imkanlara sahiptir.

Sektör SWOT analizi

Antalya paydaş anketi, bu sektör için aşağıdaki SWOT analizini vermektedir

SWOT
P06 20 metreden uzun lüks yatlar
EFT Rev.2 Liste C30.1.2 - Gezi ve spor tekneleri yapımı

	Güçlü yönler	Zayıf yönler
Bölge / ülke özellikleri	• Uluslararası standartlara uygun yüksek kaliteli üretim teknolojisi • Uluslararası düzeyde rekabet edebilir fiyatlandırma • Düşük maliyetli işgücü • Teknik bilgi ve deneyim • Bölgede destekleyici sektörlerin ve uzmanlaşmış tedarikçilerin bulunması • Türkiye'nin dünyada dördüncü büyük lüks yat imalatçısı olması • Tekne yapımı için uygun altyapı • Serbest Bölge avantajları (tekne kızakları, vergi indirimleri, küme oluşumu) • Yabancı müşterilerin kolayca ulaşabileceği bir yerde bulunması • Başlıca alıcı piyasalarına yakın olması • Yat yapımı için uygun olan elverişli iklim ve çevre koşulları	• Sektörün sınırlı mali kaynaklara sahip olması • Türk yat inşa sektörünün, sözleşmelerin ifası konusunda daha önceki olumsuz imajı • Karmaşık ve ağır bürokrasi • Girdilerin zamanında temin edilmesini önleyen zaman israfına neden olan ve verimsiz ithalat mevzuatı • Yetersiz uluslararası pazarlama • Yat alımları konusunda uzun dönemli mali kredi planlarının bulunmaması • Düşük nitelikli işçiler

	Fırsatlar	Tehditler
Daha geniş çevrenin özellikleri	• Daha büyük süper yatlara yönelik artan talep • Kamuoyunun yatçılığa karşı ilgisini artıran sosyoekonomik gelişmeler • Yaşam standartlarında artış • Akdeniz'in bütün kesimlerinde süper yatların barınabileceği yeni yat limanı yatırımları • Dünyadaki en zengin kişilerin sadece % 3'ünün şu anda bir yata sahip olması, yüksek potansiyele işaret etmektedir l	• Küresel ekonomik kriz • Siyasi ihtilaflar ve kargaşa • Uzak Doğu'da yeni rakiplerin ortaya çıkması (şu anda düşük kaliteli olmakla birlikte gelecek için bir tehdit oluşturmaktadır)

Öncelikli Sektör P07: İşlenmiş gıdalar

Sektör: İşlenmiş gıdalar
Örnek ürün: Taze meyve ve sebzelerin işlenmesi ve ambalajlanması
EFT kodu: C10
Hizmet verilen piyasalar: İç/ihracat
Karşılaştırma yapılan bölgeler
Türkiye'deki iller: Bursa Mersin
Diğer ülkeler: Hollanda, İspanya

Şekil 28 Antalya'nın işlenmiş gıdalar sektörü için rekabet elması

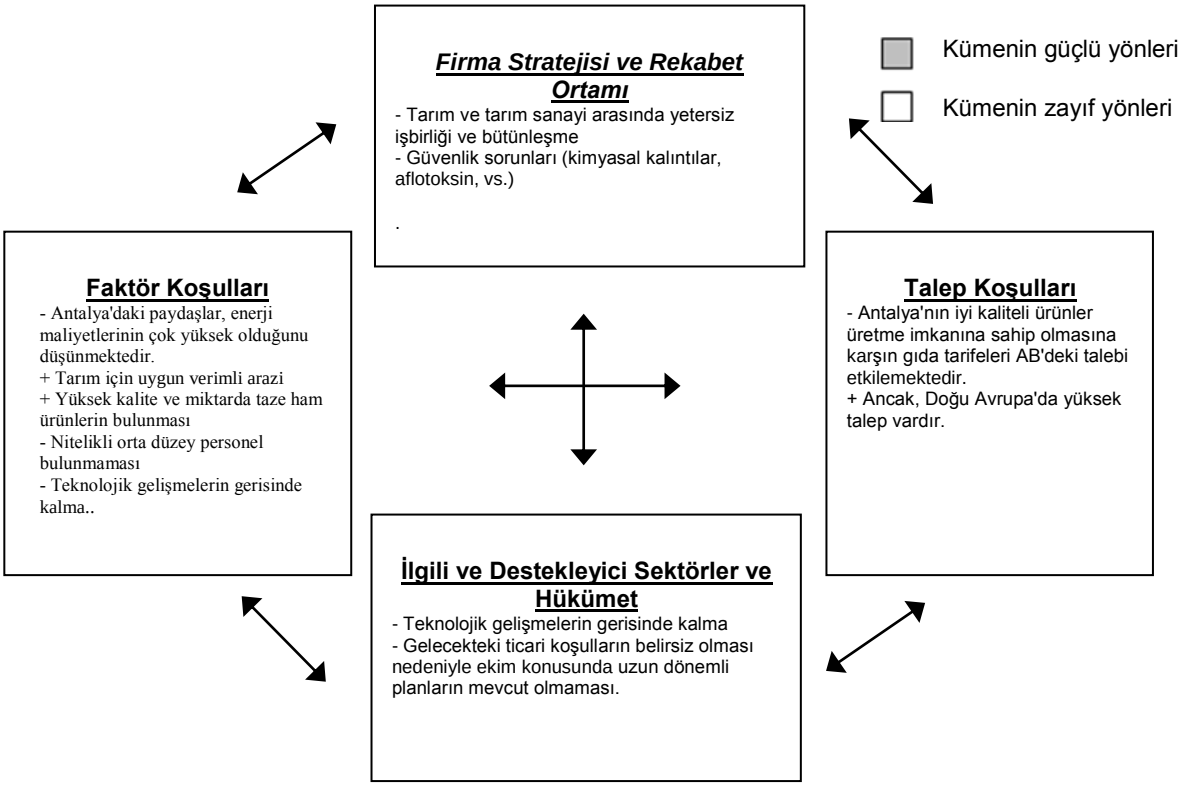

Kaynak: Uzmanlar ekibi analizi

% 71.6 toplam karşılaştırma puanına sahip olan işlenmiş gıdalar, karşılaştırılan 9 öncelikli sektör arasında 3. sırada yer almıştır.

- Şekil 29'da gösterildiği gibi Antalya, sektör gelişme potansiyeli ve bölgesel çekicilik açısından yüksek puan almaktadır. Bunlar, Bursa'nın oldukça üzerinde ve Mersin'in biraz üzerindedir.
- Yüksek puan almasına karşın Elmas değerlendirmesi, genel olarak zayıf ve olumsuzdur.

Şekil 29 İşlenmiş gıdalarla ilgili sektör / bölge karşılaştırma analizi

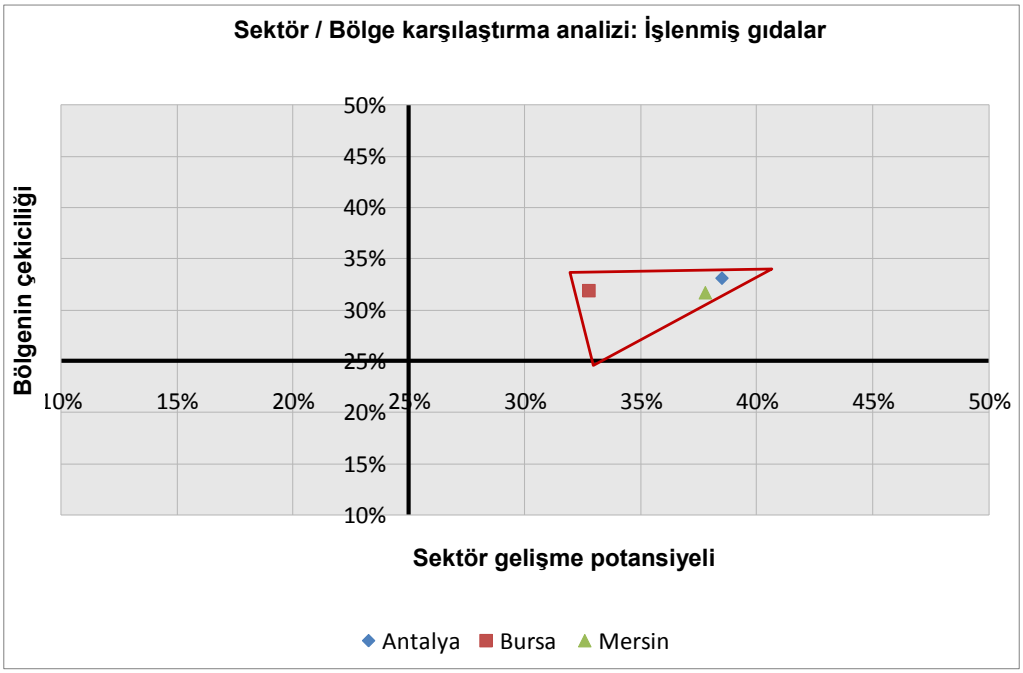

Şekil 30 üç karşılaştırma yapılmış Türk ilinin bölge çekiciliğini ve iki seçilmiş uluslar arası ülkenin / bölgenin bölgesel çekiciliğini göstermektedir. .

- İspanya ve Hollanda ile karşılaştırıldığında Antalya, küme gücü ve lojistik dışında her alanda daha çekici bir bölgedir.
- Ancak İspanya ve Hollanda, göreceli olarak yüksek maliyetlere karşın güçlü ve yerleşik kümeler ve iyi lojistik imkanlardan yararlanmaktadır.
- Hollanda, ayrıca güçlü ticari imajından yararlanmaktadır.
- Üç Türk ilinin bölgesel çekicilik değerlendirmeleri, hemen hemen benzerdir. Bu nedenle Antalya, diğer iki ile göre avantajlara sahip değildir.

Şekil 30 İşlenmiş gıdalar: bölgenin çekiciliği

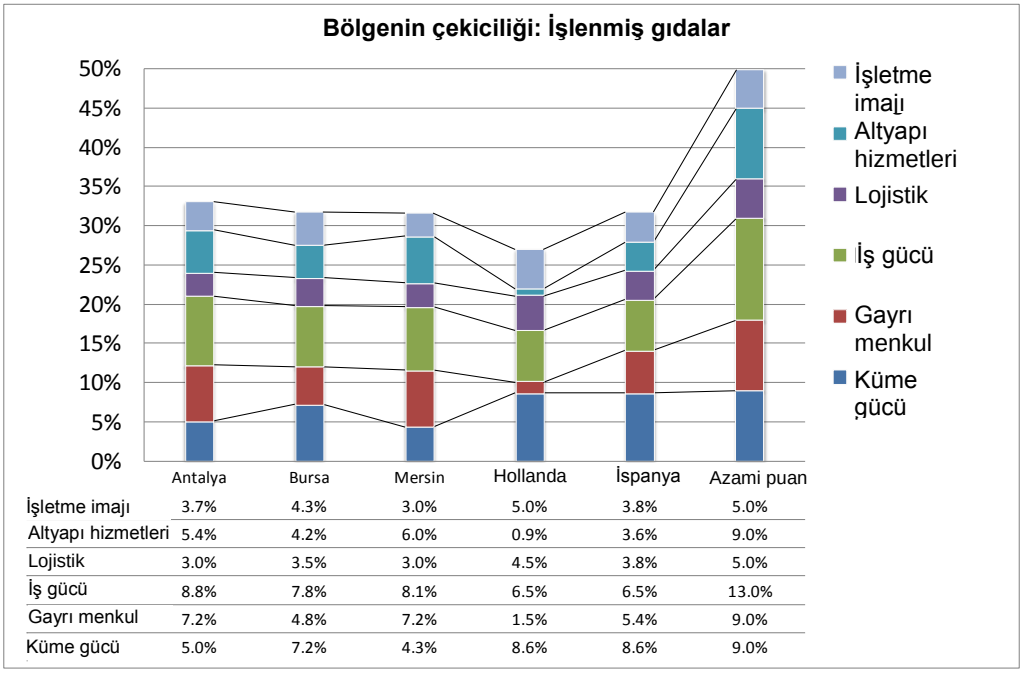

	Antalya	Bursa	Mersin	Hollanda	İspanya	Azami puan
İşletme imajı	3.7%	4.3%	3.0%	5.0%	3.8%	5.0%
Altyapı hizmetleri	5.4%	4.2%	6.0%	0.9%	3.6%	9.0%
Lojistik	3.0%	3.5%	3.0%	4.5%	3.8%	5.0%
İş gücü	8.8%	7.8%	8.1%	6.5%	6.5%	13.0%
Gayrı menkul	7.2%	4.8%	7.2%	1.5%	5.4%	9.0%
Küme gücü	5.0%	7.2%	4.3%	8.6%	8.6%	9.0%

Aşağıdaki Şekil 31, Antalya ve Bursa'nın sektör gelişme potansiyeli açısından puanlarının yüksek olduğunu ve Antalya'nın biraz daha yukarıda bulunduğunu göstermektedir. Bursa, küme gelişme potansiyeline ilişkin sınırlandırmalar nedeniyle bu açıdan belirgin şekilde zayıftır.

Şekil 31 İşlenmiş gıdalar: sektör gelişme potansiyeli

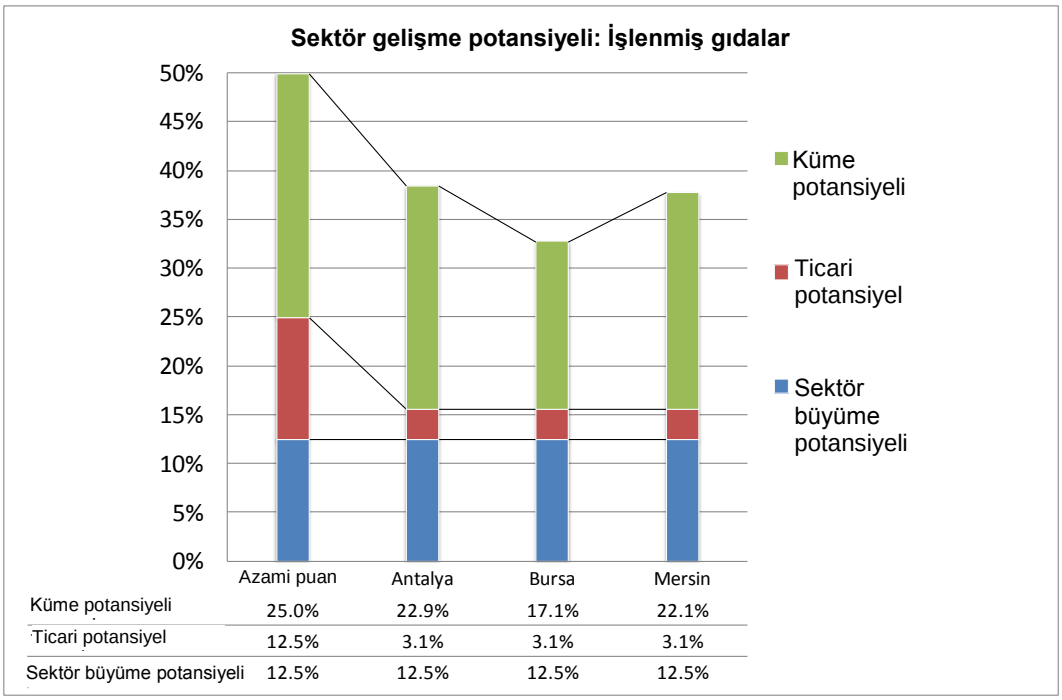

	Azami puan	Antalya	Bursa	Mersin
Küme potansiyeli	25.0%	22.9%	17.1%	22.1%
Ticari potansiyel	12.5%	3.1%	3.1%	3.1%
Sektör büyüme potansiyeli	12.5%	12.5%	12.5%	12.5%

Uluslararası piyasa ortamı

- Dünyadaki konserve gıda ticareti hacmi, 2008 itibarı ile 38 milyar $ düzeyindedir. Başlıca konserve gıda ihracatçıları arasında Çin, İtalya, İspanya ve ABD bulunmaktadır. Türkiye, dünyadaki büyük ihracatçılar arasında 8. Sıradadır. Dünyadaki konserve sebze ve meyvenin toplam ihracatı, 2005'te 17 milyar $ iken 2009'da 26 milyar $ düzeyine çıkmıştır.
- Türkiye, yılda 43 milyon tonla dünyadaki en büyük üreticilerden biridir. Bu üretimin % 5'i, taze olarak, geri kalanı da dondurulmuş ve konserve gıda olarak işlenerek ihraç edilmekte veya yerel olarak tüketilmektedir.
- Türkiye'nin konserve meyve ve sebze üretimi, yılda yaklaşık 1 milyon tondur ve ihracat hacmi de 1 milyar doların üzerindedir.
- Dondurulmuş meyve ve sebze üretimi, 160.000 tondur. Üretimin % 70'i ihraç edilmektedir ve yıllık ihracat geliri, 100 milyon $ civarındadır.

İşin büyüme potansiyeli

- Toplam işlenmiş meyve ve sebze (meyve ve sebze suları ile alkolsüz içecekler dışında) yaklaşık 1.5 milyar $ düzeyindedir. Dünya ticareti, son 5 yılda iki katına çıkmıştır.
- Küresel pazarda önemli büyüme kaydedilmiştir. Gelecek için daha yüksek büyüme potansiyeli bulunmaktadır.
- Pazar fırsatları belirgindir ve çok sayıda yeni girişimcinin, bu sektörde en azından ambalajlama işine girmesi beklenmektedir.
- Bu ürün gamında ithalatın sınırlı olması nedeniyle ithalat ikamesi alanında fazla bir potansiyel söz konusu değildir.
- Yüksek kaliteli taze girdiler, büyük pazar, çeşitlendirilmiş ürün gamı ve uygun iklim nedeniyle Antalya, yatırımcıları çekme açısından büyük potansiyele sahiptir.

Antalya'da sektör gelişimi konusunda dikkate alınması gereken hususlar

- Elde edilmeleri çok kolay yüksek kaliteli ham maddeler bulunmaktadır. Antalya'da yerleşik bir tarım kümesi vardır. Eksik olan tek unsur, kümenin tamamlanması için işleme yapan fabrikalardır. Mevcut kümenin güçlendirilmesi konusunda yüksek potansiyel söz konusudur.
- Antalya'da reçel imalatı, küçük ölçekli meyve suyu üretimi (başlıca firmalar arasında Akdeniz Gıda ve Yörükoğlu bulunmaktadır), ambalajlama ve taze meyve ve sebzelerin ayıklanması dışında önemli bir gıda işleme sektörü bulunmamaktadır. Üretimin hemen tamamı, Türkiye'nin nüfusun yoğun olduğu illerinde tüketilmekte veya taze olarak ihraç edilmektedir. Değer zincirinde konserve veya dondurulmuş gıda işlemesi şeklinde işlenmiş gıda kümesinin eksik olması nedeniyle mevcut ticari profilin değerlendirilmesi mümkün değildir.
- Turizmin yanı sıra tarımın başlıca ticari faaliyet alanı olması nedeniyle bu sektör, Antalya için çok uygundur.
- Pazarlama, konserve, meyve suyu, meyve özü ve konsantre meyve suyu üreten şirketler, Antalya'da yatırım yapabilirler.
- Antalya'da şu anda üretici hizmetleri vardır. Ancak, soğuk zincir lojistiğinde yeni yatırımlar beklenebilir. Uluslararası ticaret, daha fazla iş imkanı yaratabilir.
- Yeni gıda güvenliği mevzuatı çerçevesinde bütün tarımsal ürünlerin izlenmesi mümkün olacaktır. Bu önlem, taze ürünlerin ambalajlanması için asgari düzeyde gereksinim olacağını göstermektedir. Büyük süpermarket zincirlerinin "iyi tarımsal uygulamalar" prosedürleri, işlenmiş gıda sektörü için önemli bir potansiyel yaratmaktadır.
- Akdeniz Üniversitesi ile Batı Akdeniz Tarımsal Araştırma Enstitüsü (BATEM), teknoloji geliştirilmesi konusundaki başlıca kaynaklar olmakla birlikte uluslar arası teknoloji ve yenilik merkezleri ile karşılaştırıldıklarında yeterli değildirler.
- Akdeniz Gıda ve Yörükoğlu, belirli düzeyde uluslar arası faaliyet gösteren başlıca şirketlerdir. Bazı büyük şirketlerin, kendi geliştirdikleri patentli ürünleri vardır. Teknolojiye erişim bir sorun oluşturmamaktadır.
- Antalya, yeni teşvik mevzuatı çerçevesinde 2. Bölgeye dahil edilmiştir (1: en gelişmiş, 4: en az gelişmiş). Gıda ve alkolsüz içecek üretimi ve soğuk zincir depolama faaliyeti, yatırım teşvikleri rejimi kapsamında desteklenmektedir. Araştırma ve geliştirme, ihracat ve donanım yatırımı gibi bütün Türk illerinde aynı şekilde uygulanan bazı devlet destek önlemleri vardır.
- Serbest Bölge veya OSB'den uzun süreliğine kiralanabilecek ve gıda işleme tesisleri için kullanılabilecek araziler vardır. 10.000 m2 sınai amaçlı arazinin 25 yıllık uzun dönem kira bedeli, 2.42 $/gün (yani toplam süre için 605.000 $) veya Antalya OSB'de 350.000 $ düzeyindedir.
- Sanayi bölgelerinde fabrikalar veya kent merkezinde ofisler kolaylıkla bulunabilmektedir. Bu amaçla kullanılabilecek 5.000 m2 alana sahip bir binanın yıllık kira bedeli, 60.000 $'dir.

- Şu anda Rusya, ihracat yapılan başlıca ülkedir. Soğutulmuş konteynerle Moskova'ya deniz yoluyla taşıma süresi, yaklaşık 12 gündür (tercih edilmemektedir). Karayolu ile taşıma süresi Rusya için 4-6 gün, AB ülkeleri için 6-8 gündür. Başlıca yerel pazar, İstanbul'dur (karayolu ile 12 saat).
- 40" soğutulmuş konteynerle karayolu ile Moskova'ya ortalama nakliye maliyeti, 6.900$, İstanbul'a ise 600$ düzeyindedir. Deniz ve karayolu ile Moskova'ya taşıma ücreti, 4.000$ düzeyindedir.
- Altyapı hizmetleri: Serbest Bölge'de elektrik maliyeti, 0.00623 $/kWh, Antalya Organize Sanayi Bölgesi'nde de 0.13 $/kWh düzeyindedir. Doğal gaz maliyetleri, dağıtım şirketi tarafından belirlenmektedir. Doğal gaz fiyatı, temin edilen yerlerde 0.416 $/m3 düzeyindedir. Su fiyatı, Serbest Bölge'de 1.32$/m3, OSB'de de 0.13$/m3 düzeyindedir.
- Köklü bir ticari kültür vardır. İlde faaliyet gösteren çok sayıda STK bulunmaktadır. Şirketler, belirli bir düzeyde işbirliği yapmakla birlikte bu, mümkün olabilecek veya olması gereken seviyede değildir. İlin genel imajı çok iyidir ve yatırımcılar ve çalışanlar için çekicidir. Bu sektörde personel sadakati yeterlidir. Ancak genel olarak işgücü verimliliği düşüktür.

Sektörün istihdam potansiyeli

- Sektör, kadın işgücü için uygundur. Emek yoğun bir sektördür ve istihdam yaratma konusunda yüksek bir potansiyele sahiptir.
- Nitelikli olmayan işgücünün belirlenmesinde bir sorun yoktur. Ancak, yarı nitelikli ve orta düzey personel için eğitim gereklidir. Antalya'daki işsizlik düzeyi, Türkiye'nin diğer illeri ile karşılaştırıldığında düşüktür. TÜRKSTAT 2009 verilerine göre işsizlik oranı % 12.7 düzeyindedir. Bu, ulusal ortalamanın altındadır ve karşılaştırma yapılan illere göre çok daha iyidir. TR61 bölgesinde (Antalya, Isparta,Burdur) işsizlerin sayısı 120,000 düzeyindedir. Bu nedenle, nitelikli olmayan işgücünün bulunması konusunda herhangi bir sorun yoktur.
- Aylık asgari maaş, 760,50 TL'dir (saatte yaklaşık 2,60$).
- Antalya ve Adana'da mavi yakalı işçiler için nitelikli işgücü ücretleri benzerdir ve aylık 1.500 TL ila 2.000 TL (saatte 5.12 $ ila 6.83 $) arasında olduğu tahmin edilmektedir.
- Nitelikli işgücü (gıda ve ziraat mühendisleri), mevcut olmakla birlikte nitelikleri paydaşlara göre tatmin edici değildir. Türkiye'deki işverenler genel olarak maliyet fayda analizi yapmamaktadır. Bu nedenle yüksek düzeyde nitelik isteyen ancak adil ve uygun bir maaş ödemeye istekli olmayan işverenlerin görüşü önyargılı olabilir.

Sektör SWOT analizi

Antalya paydaş anketi, bu sektör için aşağıdaki SWOT analizini vermektedir

SWOT
P07 İşlenmiş gıda
EFT Rev.2 Liste C10.3 – Meyve ve sebzelerin işlenmesi ve konserve yapılması

	Güçlü yönler	Zayıf yönler
Bölge / ülke özellikleri	• Tarım için uygun verimli arazi • Yüksek kalite ve miktarda taze ham maddelerin bulunabilmesi • İlde uzmanlık ve deneyimin oluşturulması • İldeki çeşitli mikro-iklim bölgeleri sayesinde çok çeşitli alt-tropikal ve tropikal meyve, sebze ve diğer tarımsal ürünlerin (yani kültür mantarları) bulunabilir olması. • Bu tarımsal ürünler için yüksek yerel, bölgesel ve uluslararası talep • Antalya'nın tarımsal ürünleri için yüksek talep bulunan Rusya ve diğer Doğu Avrupa ülkelerine yakın olması nedeniyle stratejik bir konuma sahip olması • Tarım için oluşturulmuş küme • İlde bir tarımsal araştırma enstitüsünün (BATEM) bulunması • Göreceli olarak düşük maliyetli işgücü • Verim artışı ile birlikte üretim maliyetinde azalma	• Parsellerin miras nedeniyle parçalanması sonucu sınırlı yarar sağlayan tarımsal arazi parselleri • Yüksek enerji maliyetleri • Düşük teknoloji kullanılan seralar • Gelecekteki ticari koşulların belirsizliği nedeniyle uzun dönemli planlar olmaması • Sektörde sermaye birikimi olmaması • Nitelikli orta düzey personel bulunmaması • Teknolojik gelişmelerin gerisinde kalma • Tarım ve tarımsal sanayi arasında yetersiz işbirliği ve bütünleşme • Güvenlik sorunları (kimyasal kalıntılar, aflatoksin, vs.)

	Fırsatlar	Tehditler
Daha geniş çevrenin özellikleri	• Tarımsal üretim, gıda işleme ve konserve yöntemlerinde yeni teknolojiler • Doğu Avrupa ülkeleri ile ticaretin serbestleştirilmesi ve artan dış ticaret • Antalya'da sıcak yaz aylarında üretimin farklı iklimlere sahip olan komşu ülkelere yayılması • Antalya'nın yaylaları ve kışı şeridinin, bu bölgelerde yetiştirilmek için uygun olan farklı türde meyve ve sebzeler için kullanılması • İzlenebilirlik ve ambalajlama gerektiren yeni gıda güvenliği mevzuatının uygulamaya konulması • Taze ürünlerin raf ömrünün artırılması gereksinimi • Farklı yıllarda yüksek veya düşük rekolte nedeniyle fiyat dalgalanmalarını önleyecek ve daha iyi üretim planlaması sağlayacak kurutulmuş, dondurulmuş, konserve veya yoğunlaştırılmış meyve ve sebze işleme ve muhafaza etme teknikleri • Türkiye'de gıda perakende zincirlerinin gelişmesi	• Karmaşık mevzuat ve uzun dönemli tarımsal stratejiler bulunmaması • Çevresel kirlilik • Kürese ısınma • Suni gübre ve tarımsal ilaçların aşırı kullanılması nedeniyle toprak kalitesinde azalma • Türkiye'de tarım sektörünün ihmal edilmesi • AB ülkelerinin Türk tarım ürünlerine uyguladığı tarife dışı engeller (yani Türkiye'de yapılan kalıntı testleri kabul edilmemekte ve ürünler Bulgaristan'da yeniden teste tabi tutulmaktadır. Bu durum, zaman ve para kaybı yanı sıra ürün kalitesinde azalmaya neden olmaktadır) • Şehirleşme nedeniyle tarımsal arazinin azalması • Araştırma ve geliştirmeye düşük yatırım yapılması • Gıda işleyen KOBİ'lerin kapasite kullanım sorunları

Öncelikli Sektör P08: İklimlendirme donanımı

Sektör: Metal depo, rezervuar ve konteyner imalatı
Örnek ürün: Binalar için iklimlendirme donanımı
EFT kodu: C25.2
Hizmet verilen piyasalar İç/ihracat
Karşılaştırma yapılan bölgeler
Türkiye'deki iller: Kocaeli, Ankara
Diğer ülkeler: Fransa, İspanya

Şekil 32 Antalya'nın iklimlendirme donanımı sektörü için rekabet elması

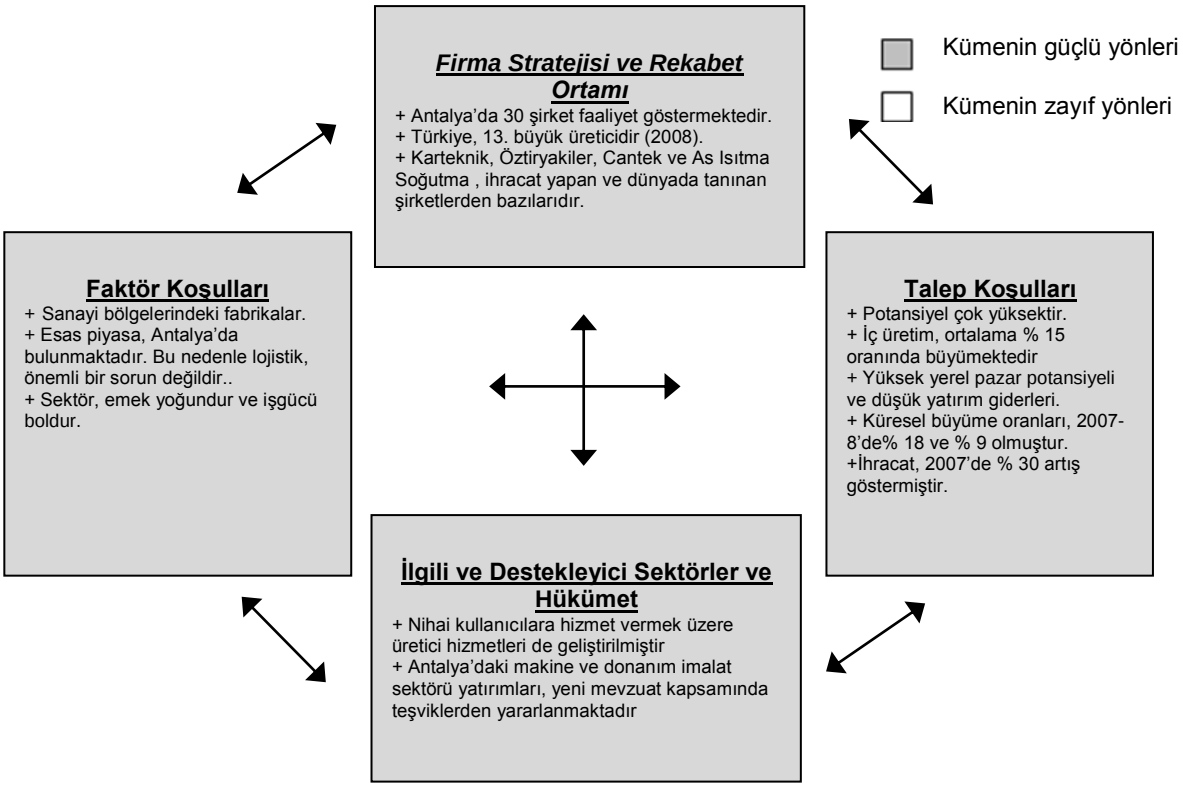

Kaynak: Uzmanlar ekibi analizi

İşlenmiş gıdalar, toplam % 76.7 karşılaştırma puanı ile karşılaştırılan öncelikli sektörler arasında en üst sırada yer almaktadır.

- Şekil 33'de görüldüğü gibi bütün Türk illeri, yüksek puanlar almışlardır. Bu durum, Türkiye'de bu sektörde çok yoğun bir rekabet bulunduğunu göstermektedir.
- Antalya, Kocaeli ve Ankara'nın bölgesel profil açısından eşit derecede ilgi çekici olmalarına karşın Antalya, sektörün gelişimi açısından en iyi potansiyele sahiptir.
- Elmas değerlendirmesi, her dörtte birlik grupta güçlü olarak sınıflandırılacak iki sektörden birine aittir.

Şekil 33 İklimlendirme donanımı ile ilgili sektör/bölge karşılaştırma analizi

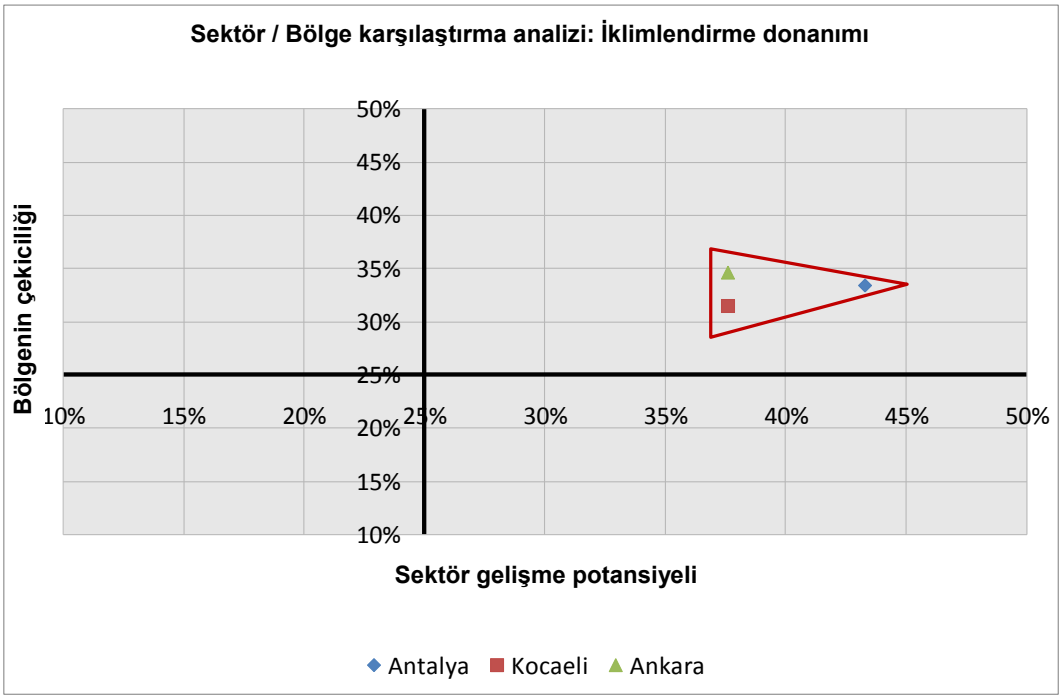

Şekil 34, üç karşılaştırma yapılmış Türk ilinin bölge çekiciliğini ve iki seçilmiş uluslararası ülkenin / bölgenin bölgesel çekiciliğini göstermektedir. .

- Üç Türk ilinin tamamı, Fransa ve İspanya'dan daha iyi puanlar almıştır.
- Antalya ve diğer iki Türk ili, gayrimenkul, işgücü ve altyapı hizmetleri koşulları açısından daha güçlüdür.

Şekil 34 İklimlendirme donanımı bölgenin çekiciliği

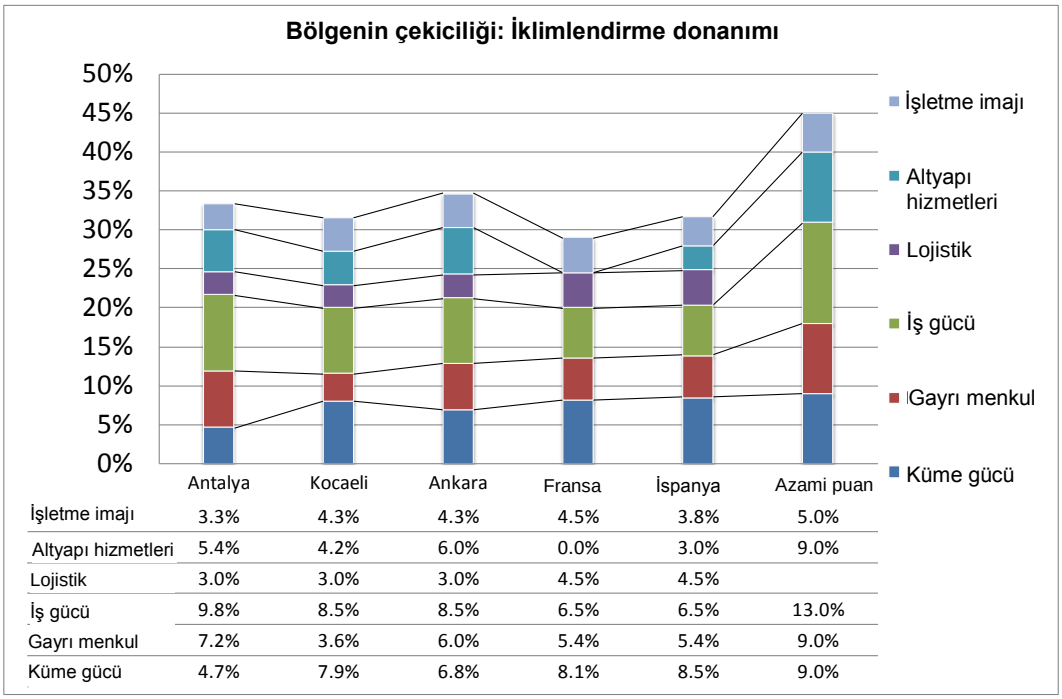

	Antalya	Kocaeli	Ankara	Fransa	İspanya	Azami puan
İşletme imajı	3.3%	4.3%	4.3%	4.5%	3.8%	5.0%
Altyapı hizmetleri	5.4%	4.2%	6.0%	0.0%	3.0%	9.0%
Lojistik	3.0%	3.0%	3.0%	4.5%	4.5%	
İş gücü	9.8%	8.5%	8.5%	6.5%	6.5%	13.0%
Gayrı menkul	7.2%	3.6%	6.0%	5.4%	5.4%	9.0%
Küme gücü	4.7%	7.9%	6.8%	8.1%	8.5%	9.0%

Aşağıdaki Şekil 35, sektörün gelişmesi açısından Antalya'nın puanının, Türkiye'deki rakip illerin puanından daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bunun nedeni, Antalya'nın bir küme geliştirmek için ilerleme kaydedecek olması ve Antalya'daki ticari potansiyelin daha fazla olmasıdır.

Şekil 35 İklimlendirme donanımı: sektör gelişme potansiyeli

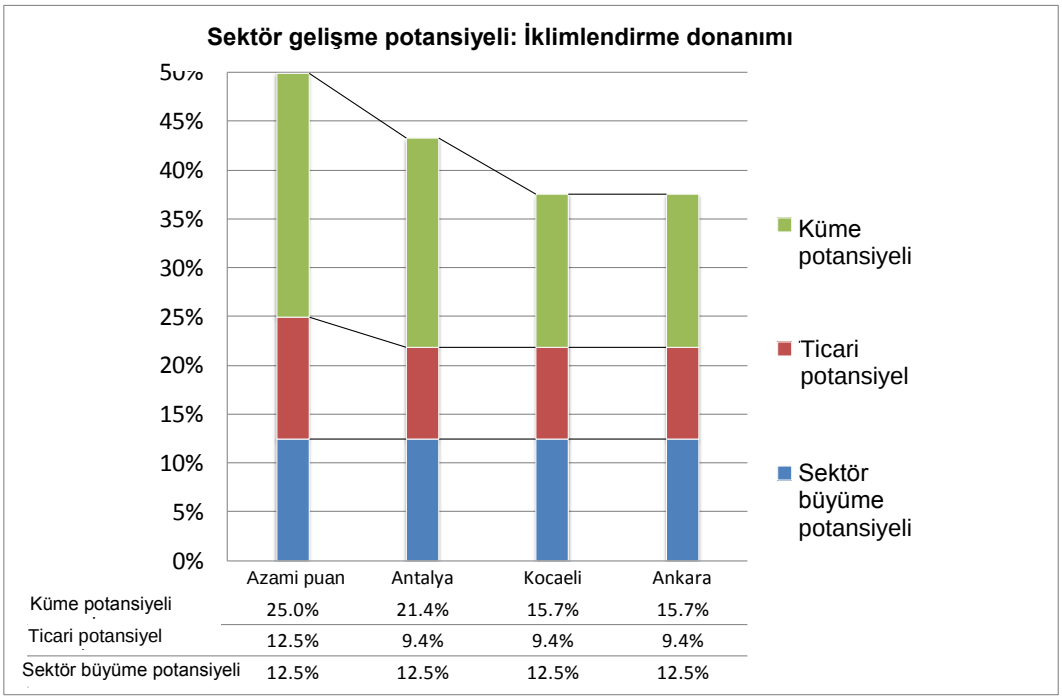

Uluslararası piyasa ortamı

- Bu sektördeki küresel ticaret, 2008 itibarıyla yaklaşık 148 milyar $'dir. Büyük üreticiler arasında Çin, Almanya, İtalya ve ABD bulunmaktadır. 2008 verilerine göre Türkiye, 13. büyük üreticidir. Küresel büyüme oranları, 2007 ve 2008 için sırasıyla % 18 ve % 9 olmuştur.
- Genel pazarın, daha yüksek yaşam standartları ve ticari alan ve tarım yanı sıra iç pazarda iklim kontrolünün uygulanması yönünde artan beklentiler dolayısıyla büyümeye devam etmesi beklenmektedir.
- Düşük enerji ve çevre teknolojilerindeki yenilikler, gelecek yıllarda ikame pazarını canlandıracaktır.
- Bu sektördeki ithal ürünler, 2006-2008 arasında yılda 1,5 milyar $ ile 2. milyar $ arasında olmuştur.
- Türkiye, bu sektörde son beş yılda ortalama yılda 2,5 milyar $ değerinde ürün ihraç etmiştir. İhracat, 2007'de 2006'ya göre % 30 artmıştır ve küresel mali kriz nedeniyle aynı düzeyde seyretmektedir. İhracat hacminin 2 yıl içinde artması beklenmektedir.

İşin büyüme potansiyeli

- İç tüketim, 2006 ve 2009 arasında yılda ortalama % 15 artarken 2009'da üretim değeri, 4.8 milyar $ olmuştur. İthalat, yaklaşık 1.5 milyar $ iken ihracat yaklaşık 2.5 milyar $ düzeyindedir.
- İç pazardaki tüketimin, 2009'da 3.8 milyar $ olduğu tahmin edilmektedir. Çok yüksek bir potansiyel vardır.
- Türkiye'nin büyük bölümünü etkileyen alt tropik iklim nedeniyle iklimlendirme bir gereksinimdir ve iklimlendirme ve ısıtma (HVAC) donanımı yaygın olarak kullanılmaktadır.
- Türkiye'deki iklimlendirme ve ısıtıcı sanayi, ekonomik kriz dönemleri dışında sürekli olarak büyümektedir
- Antalya'da bir iklimlendirme ısıtıcı donanımı sektörü vardır ve bu ürünlere turizm ve tarım sektörlerinde gereksinim duyulmaktadır. Bu kümede, OSB'de imalat tesisleri bulunan yaklaşık 30 şirket faaliyet göstermektedir. Nihai kullanıcılara hizmet vermek üzere üretici hizmetleri de gelişmiştir.
- Yüksek yerel pazar potansiyeli ve düşük yatırım giderleri nedeniyle Antalya'nın yatırımcıları çekme potansiyeli yüksektir.

Antalya'da sektör gelişimi konusunda dikkate alınması gereken hususlar

- Antalya'da orta dönemde (yani 10 yıl) bir küme oluşturulması beklenebilir.
- Antalya, yeni teşvik mevzuatı çerçevesinde 2. Bölgeye dahil edilmiştir (1: en gelişmiş, 4: en az gelişmiş). Makine ve donanım imalat sektörü yatırımları, yeni mevzuat çerçevesinde teşviklerden yararlanmaktadır.
- Karteknik, Öztiryakiler, Cantek ve As Isıtma Soğutma, ihracat yapan ve dünyada tanınan şirketlerden bazılarıdır.
- Yüksek kaliteli ham maddelere yeterince bulunabilmektedir.
- Akdeniz Üniversitesi, teknoloji geliştirilmesi konusundaki başlıca kaynaktır. Ancak, ilgili taraflara göre Üniversite bu alanda verimli değildir.
- Genel olarak işletmeler için teknolojiye erişim bir sorun teşkil etmemektedir. Akdeniz Teknokent'te araştırma ve geliştirme ile ilgili bazı şirketler kurulmuştur. Bazı büyük şirketler, kendi patentli ürünlerini geliştirmişlerdir.
- Araştırma ve geliştirme, ihracat ve donanım yatırımları için bazı devlet destekleri mevcuttur ve bunlar, Türkiye'deki bütün illerde eşit şekilde uygulanmaktadır.
- Serbest Bölge'de uzun dönemli kiralanabilecek veya OSB'de satın alınabilecek araziler mevcuttur. 10.000 m2 sınai arazinin 25 yıllığına uzun dönemli kiralama bedeli, 2.42 $ m2/yıl (yani toplam dönem için 605.000 $) veya Antalya Organize Sanayi Bölgesinde 350.000 $ düzeyindedir.
- Sanayi bölgelerinde fabrikalar veya kent merkezinde ofisler kolaylıkla bulunabilmektedir. Bu amaçla kullanılabilecek 5.000 m2 alana sahip bir binanın yıllık kira bedeli, 60.000 $'dir.
- Başlıca pazar, Antalya'da bulunduğu için lojistik önemli bir sorun oluşturmamaktadır. İhracat yapılan başlıca ülkeler, İngiltere, Almanya ve Fransa'dır. Başlıca AB limanlarına denizyolu ile sevkiyat 11-14 gün, karayolu ile sevkiyat da 6-8 gün sürmektedir. AB'deki ülkelere 40 ft konteynerle karayolu ile nakliye maliyeti 4.300 $ düzeyindedir.
- Altyapı hizmetleri: Serbest Bölge'de elektrik maliyeti, 0.13 $/kWh, Antalya Organize Sanayi Bölgesi'nde de 0.10 $/kWh düzeyindedir. Doğal gaz maliyetleri, dağıtım şirketi tarafından belirlenmektedir. Doğal gaz fiyatı, temin edilen yerlerde 0.416 $/m3 düzeyindedir. Su fiyatı, Serbest Bölge'de 1.32$/m3, OSB'de de 0.13$/m3 düzeyindedir.
- Köklü bir ticari kültür vardır. İlde faaliyet gösteren çok sayıda STK bulunmaktadır. Şirketler, belirli bir düzeyde işbirliği yapmakla birlikte bu, mümkün olabilecek veya olması gereken seviyede değildir. İlin genel imajı çok iyidir ve yatırımcılar ve çalışanlar için çekicidir.

- Bu sektörde personel sadakati yeterlidir. Ancak genel olarak işgücü verimliliği düşüktür.
- Turizm ve tarım sektörlerinde kullanılan ürünlere yönelik yüksek pazar potansiyeli ve sıcak iklim nedeniyle işyerlerinde ve evlerde klima kullanılması nedeniyle bu sektör, genel olarak Antalya için uygundur.

Sektörün istihdam potansiyeli

- Genel olarak bu sektör, emek yoğundur ve istihdam yaratma konusunda yüksek potansiyele sahiptir.
- Özellikle sistem kurulması, bakım, parça ve girdi temini, vs. gibi üretici hizmetleri için yüksek potansiyel vardır.
- Erkeklerin yoğun olarak istihdam edildiği bir ticari alandır. Kadın personel için bazı büro veya pazarlama görevleri olabilir.
- Nitelikli olmayan personelin bulunması konusunda bir sorun yaşanmamakla birlikte yarı nitelikli ve orta düzey personel için eğitim gereklidir. Antalya'daki işsizlik düzeyi, Türkiye'nin diğer illeri ile karşılaştırıldığında düşüktür. TÜRKSTAT 2009 verilerine göre işsizlik oranı % 12.7 düzeyindedir. Bu, ulusal ortalamanın altındadır ve karşılaştırma yapılan illere göre çok daha iyidir. TR61 bölgesinde (Antalya, Isparta, Burdur) işsizlerin sayısı 120,000 düzeyindedir.
- Resmi asgari ücret ayda 760,50 TL düzeyindedir (saatte yaklaşık 2.60$). Yarı nitelikli işgücü maliyeti, saatte 3.41 $'dir.
- Nitelikli işgücü (mühendisler) mevcut olmakla birlikte paydaşların görüşüne göre nitelikleri tatmin edici değildir. Ancak, Türkiye'deki işverenler genel olarak maliyet fayda analizi yapmamaktadır. Yüksek düzeyde nitelik isteyen ancak adil ve uygun bir maaş ödemeye istekli olmayan işverenlerin görüşü önyargılı olabilir.
- Antalya ve Adana'da mavi yakalı işçilere ödenen nitelikli işgücü maaşları benzer düzeydedir ve ayda 1500 ila 2000 TL arasında olduğu tahmin edilmektedir (saatte 5.12$ ila 6.83$).

Sektör SWOT analizi

Antalya paydaş anketi, bu sektör için aşağıdaki SWOT analizini vermektedir

SWOT
P08 Metal ürün imalatı, makine ve donanım (iklimlendirme, ısıtma donanımı ve sanayi tipi mutfak)
EFT Rev.2 Liste C25 - Makine ve donanım dışında fabrikada metal ürün imalatı, C25.2.1 - Merkezi ısıtıcılar ve kazanların imalatı, C28.2.1 - Fırın, furEFT ve furEFT brülörleri imalatı

	Güçlü yönler	Zayıf yönler
Bölge / ülke özellikleri	• Gelişmiş ülkelere ve Türkiye'deki diğer gelişmiş bölgelere göre daha düşük maliyetli işgücü ve mühendislik hizmetleri • İldeki KOBİ'lerin yüksek esneklik ve uyum sağlama kabiliyeti • Ham maddelerin kolay bulunması • Ürün geliştirme ve tasarım kapasitesi ve teknik bilgi birikimi • Nüfus artışı ve turizm işletmeleri nedeniyle metal makine ve donanıma yönelik yüksel yerel talep • İklimlendirme gereksinimleri alanında tarım sektöründen kaynaklanan yüksek talep (ısıtma ve iklimlendirme) • İhracatta artış • Bölgede yerleşik destekleyici sanayilerin mevcut olması • İlde bir teknoloji geliştirme bölgesi (Teknokent) bulunması • İldeki tüketicilere yakın olma nedeniyle lojistik ve satış sonrası hizmet avantajları • Türkiye'de güçlü bir tabana sahip metal sektörü	• Sektörün gereksinim duyduğu nitelikli ve eğitimli personelin bulunmaması • Yüksek teknolojiye dayalı üretime yatırım yapmakta isteksiz davranılması • Üniversite ve sektör arasında düşük seviyede işbirliği • Yetersiz marka oluşturma ve pazarlama • Fiyat rekabeti nedeniyle düşük kar marjları • Yüksek enerji maliyetleri • Yüksek istihdam giderleri (vergiler, sosyal güvenlik ve kıdem tazminatı) • Yetersiz araştırma ve geliştirme bütçeleri ve devlet destekleri • Uzak Doğu ile karşılaştırıldığında rekabet üstünlüğü sağlamayan üretim giderleri

	Fırsatlar	Tehditler
Daha geniş çevrenin özellikleri	• Ürün geliştirme, yeni teknolojilerin kullanılması • Yabancı yatırımcılar için çekici coğrafi konum • Turizm, tarım ve inşaat sektörlerinde yüksek oranlı büyüme • Devlet tarafından KOBİ'lere sağlanan destekler • Ticaretin serbestleştirilmesi, yeni AB dışı pazarların ithalat vergilerinde indirim ve Uzak Doğu'daki rakip ülkelerde maliyetlerin artması • Hızla büyüyen ve yüksek talebin bulunduğu Rusya, Doğu Avrupa ve Ortadoğu pazarlarına yakınlık • Türk makine ve metal ürünleri için farkındalık ve talep yaratan pazarlama çabaları ve tanıtımlar • Ortadoğu ülkelerindeki ticari potansiyelin, siyasi ilişkilerde son dönemde meydana gelen gelişmeler dolayısıyla artması beklenmektedir.	• Nakit akışındaki uyumsuzluk nedeniyle mali darboğazlar • Yönetimde profesyonel bir yaklaşımın benimsenmemesi • Küresel ekonomik kriz • Türkler arasında "teknoloji geliştirebilecek kapasiteye sahip değiliz" şeklinde ifade edilen kendine güven sorunları • Orijinal fikirler bulunmaması ve sektördeki birbirini taklit etme özelliği • Türkiye'nin ekonomik büyümesinde istikrarsızlık • Doğu Avrupa ülkelerindeki metal sektöründe yerel sektörle rekabet edecek yeni yatırımlar yapılması • Türk Lirasının başlıca yabancı para birimlerine karşı aşırı değerlenmesi

Öncelikli Sektör P09: Yapı malzemeleri

Sektör: Yapı malzemeleri
Örnek ürün: Prefabrik beton ürünler
EFT kodu: C23.6.1 - İnşaat için beton ürün imalatı
Hizmet verilen piyasalar İç / ihracat
Karşılaştırma yapılan bölgeler
Türkiye'deki iller: Kocaeli, Ankara
Diğer ülkeler: Fransa, Almanya

Şekil 36 Antalya'daki yapı malzemeleri sektörüne ilişkin rekabet elması

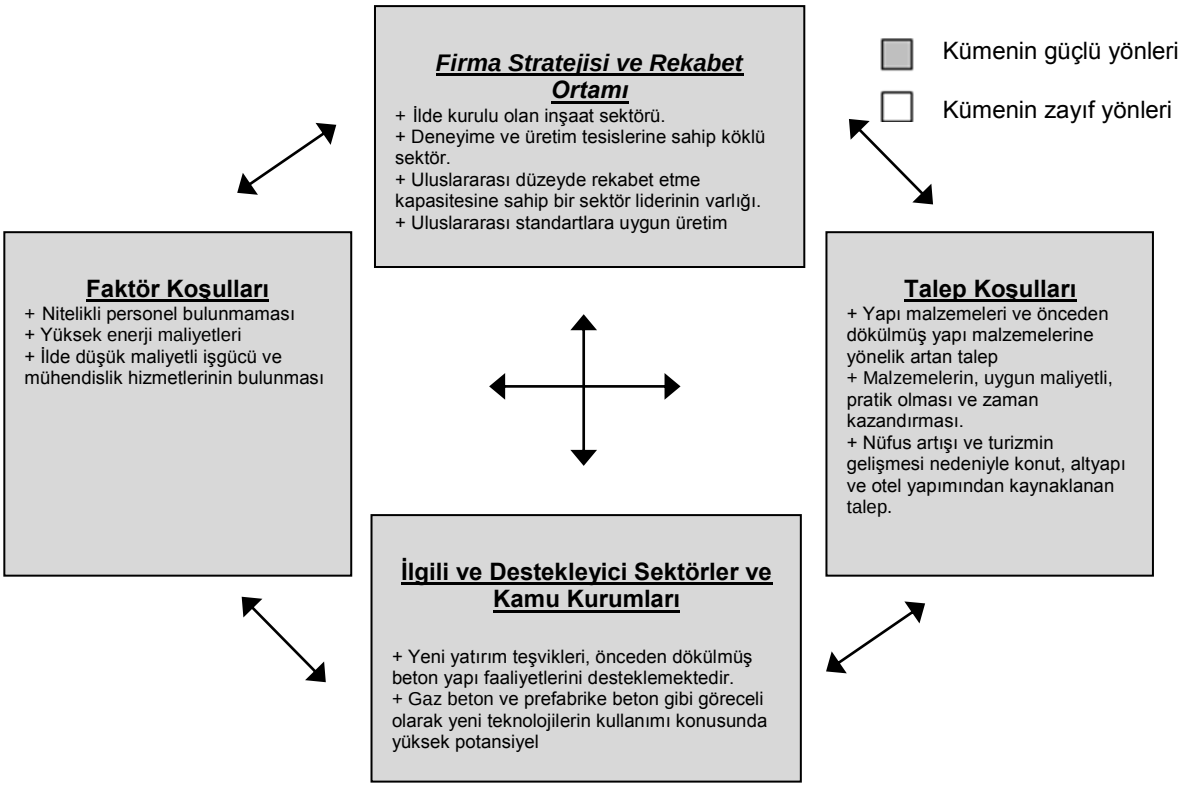

Kaynak: Uzmanlar ekibi analizi

Yapı malzemeleri, toplam % 74.2 karşılaştırma puanı ile karşılaştırılan öncelikli sektörler arasında en fazla puanı alan ikinci sektör olmuştur.

- Şekil 37'de gösterildiği gibi Antalya, bölgesel çekicilik ve sektör gelişme potansiyeli açısından Kocaeli'den oldukça daha yüksek puan almaktadır.
- Elmas değerlendirmesi, her dörtte birlik bölümde güçlü olarak sınıflandırılacak sadece iki sektörden birine aittir.

Şekil 37 Yapı malzemeleri için sektör/bölge karşılaştırma analizi

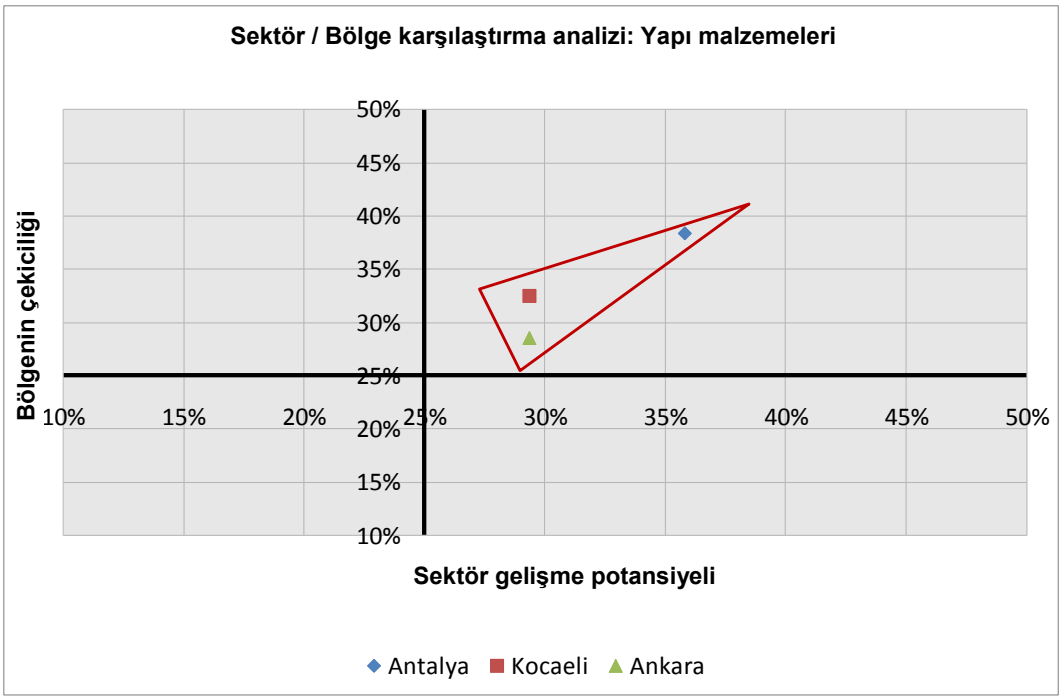

Şekil 38, üç karşılaştırma yapılmış Türk ilinin bölge çekiciliğini ve iki seçilmiş uluslar arası ülkenin / bölgenin bölgesel çekiciliğini göstermektedir. .

- Antalya, bütün öteki sektörler arasındaki en güçlüsüdür. Bu, karşılaştırma değerlendirmesinde gerçekleşen yegane durumdur.
- Antalya, gayrı menkul seçenekleri ve altyapı hizmetleri açısından Ankara ve Kocaeli'nden daha iyi puan almaktadır.

Şekil 38 Yapı malzemeleri: bölgenin çekiciliği

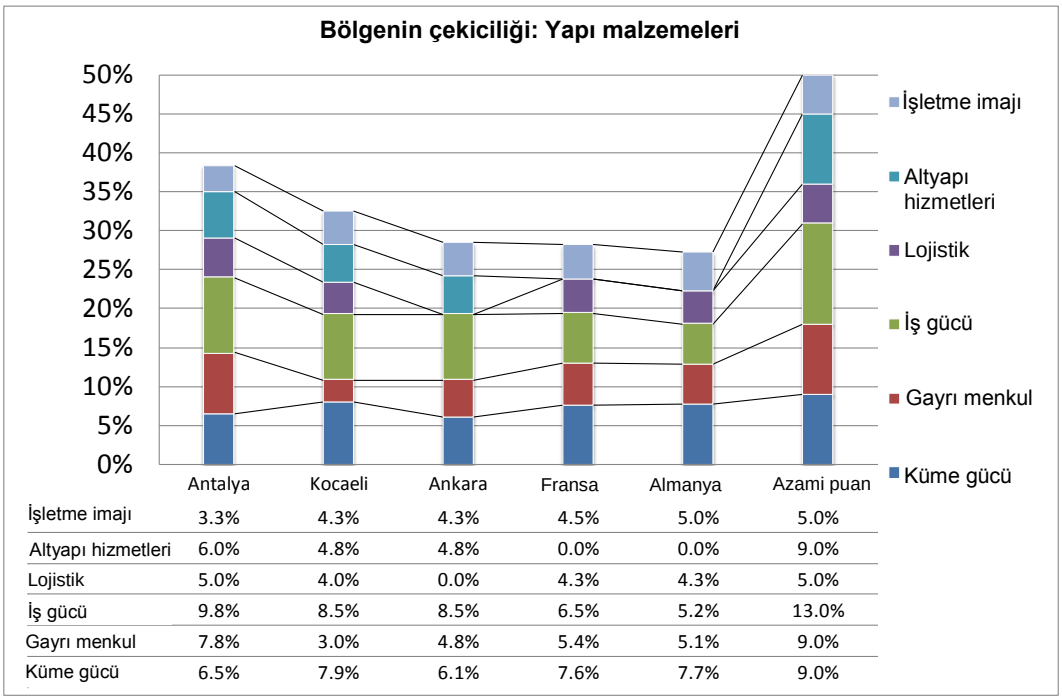

	Antalya	Kocaeli	Ankara	Fransa	Almanya	Azami puan
İşletme imajı	3.3%	4.3%	4.3%	4.5%	5.0%	5.0%
Altyapı hizmetleri	6.0%	4.8%	4.8%	0.0%	0.0%	9.0%
Lojistik	5.0%	4.0%	0.0%	4.3%	4.3%	5.0%
İş gücü	9.8%	8.5%	8.5%	6.5%	5.2%	13.0%
Gayrı menkul	7.8%	3.0%	4.8%	5.4%	5.1%	9.0%
Küme gücü	6.5%	7.9%	6.1%	7.6%	7.7%	9.0%

Aşağıdaki Şekil 7, Ankara veya Koceli'ye göre Antalya'nın kendi kümesini ve ticaretini geliştirme konusunda daha fazla şansa sahip olacağının öngörüldüğünü göstermektedir. Bu şansı, değerlendirilen diğer öncelikli sektörlere göre çok daha yüksektir.

Şekil 39 Yapı malzemeleri: sektör gelişme potansiyeli

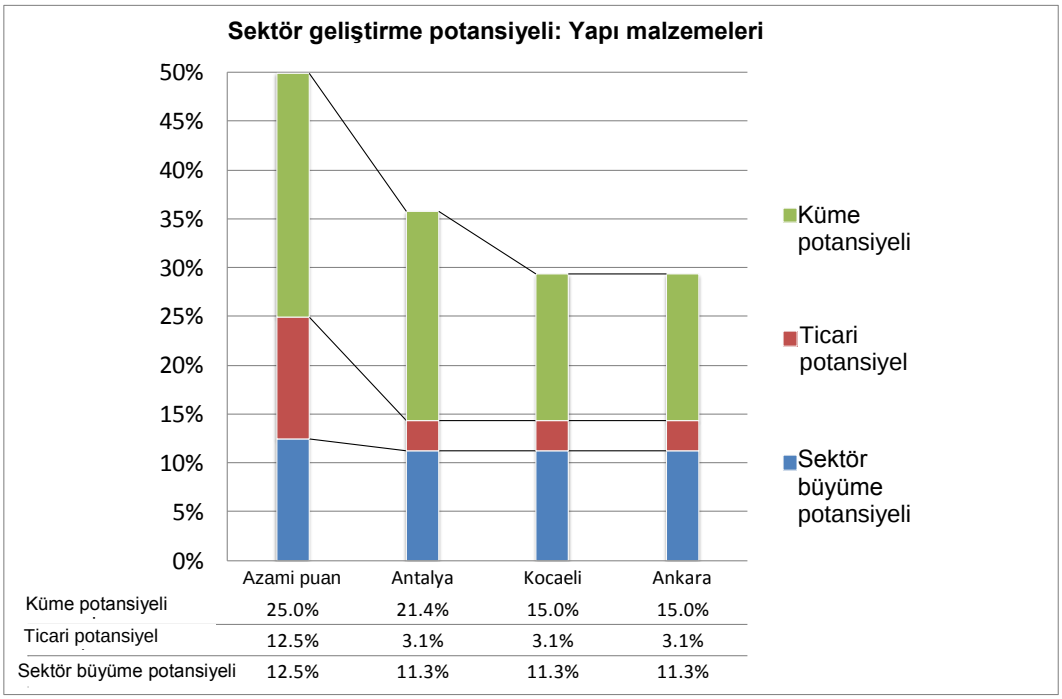

	Azami puan	Antalya	Kocaeli	Ankara
Küme potansiyeli	25.0%	21.4%	15.0%	15.0%
Ticari potansiyel	12.5%	3.1%	3.1%	3.1%
Sektör büyüme potansiyeli	12.5%	11.3%	11.3%	11.3%

Uluslararası piyasa ortamı

- Küresel mali kriz ve ekonomik durgunluk nedeniyle batı ekonomilerinde inşaat harcamaları azalmıştır. Küresel satın alma gücünün, 2010'da % 3.6 artması beklenmektedir.
- AB ve ABD piyasalarının krizden olumsuz etkilenmelerine karşın Ortadoğu ülkelerinde inşaat harcamalarının azaldığını gösteren hiçbir gözlem yapılmamıştır. Her ürün grubu ile ilgili olarak 2009'daki küresel ticaret hacimleri şöyle olmuştur: çimento 13 milyar $, beton, kireç ve alçı ürünleri 11 milyar $, prefabrike binalar 7.8 milyar $. Sektör, Avrupa'da 2011'de % 1.6 büyüme kaydedecektir.
- Türkiye, 1.1 milyar $ ihracat hacmi ile 2008'de bütün dünyada bir numaralı ihracatçı olmuştur. Başlıca ihracat pazarları arasında Irak, Suriye, İtalya, Mısır ve Libya bulunmaktadır. Beton, kireç ve alçı ürünlerinin yıllık ihracat hacmi, yaklaşık 110 milyon $ düzeyindedir. Prefabrike yapı ihracatı da yılda yaklaşık 220 milyon $'dir.
- Türkiye'nin bu ürünlerin en büyük üreticilerinden biri olması nedeniyle ithalat ikamesi, önemli bir mesele değildir.
- Türkiye'de 64 çimento üreticisi bulunmaktadır. Çimento üretim miktarı, bir önceki yıla göre % 4.6 artışla 2009'da 53.9 milyon tona ulaşmıştır.
- Türkiye'nin bu gruptaki ithalatı düşüktür: çimento 6 milyon $, beton, kireç ve alçı ürünleri 36 milyon $ ve prefabrike yapılar 23 milyon $

İşin büyüme potansiyeli

- İnşaat sektöründe yaklaşık 1.3 milyon kişi istihdam edilmektedir. Bu, ülkedeki işgücünün % 6'sını oluşturmaktadır.
- Yapı malzemeleri alt sektörünün, Türkiye'nin toplam sınai üretimindeki payı % 10'dur.
- Yaklaşık 10 büyük şirketin piyasadaki payı % 70 dolayındadır. Toplam olarak Türkiye'de yaklaşık 6.500 imalatçı vardır.
- Antalya'ya komşu olan Burdur ve İsparta'da çimento üreticileri vardır ve ürünlerini Antalya limanı üzerinden ihraç etmektedirler.
- Antalya'nın, önemli hacme sahip yerel pazar potansiyeli, başlıca ihracat pazarlarına yakınlığı, dökme sevkiyatlar için uygun liman tesisleri dolayısıyla yatırımcıları çekme potansiyeli yüksektir.
- Özellikle dekorasyon uygulaması, prefabrike parçaların montajı, lojistik ve pazarlama gibi üretici hizmetleri alanında yüksek potansiyel vardır.

Antalya'da sektör gelişimi konusunda dikkate alınması gereken hususlar

- Yapı malzemeleri sektörü, özellikle 1990'lardan bu yana inşaat, altyapı geliştirme, konut ve ticari projelerin hızlanması dolayısıyla hızlı bir gelişme göstermiştir.
- Orta dönemde (yani 10 yıl) bir küme oluşturulması beklenebilir. Antalya'nın inşaat sektörü, turizmle birlikte ildeki başlıca ekonomik alanlardan biridir. Sektör, çok sayıda kişiye iş imkanı sağlamaktadır.

- Antalya'daki başlıca üretici, büyük bir şirket olan Adogroup'dur. Antalya'da bu sektörde ayrıca dünyada tanınan ve yüksek miktarda yapı malzemesi ihraç eden Ado Grubu ve Türk Ytong San. A.Ş. bulunmaktadır.

- İnşaat malzemesi üreten başka birçok KOBİ bulunmaktadır. Bu ürünler arasında gaz beton tuğlalar, prefabrik direkler, dekorasyon ve yalıtım için beton ve alçı ürünler bulunmaktadır.

- Prefabrike yapılar için sadece Antalya'da teşvik sağlanmaktadır. Adogroup'un Fabrik Evi gibi daha büyük yatırımlar yapılması olasılığı vardır.

- Akdeniz Üniversitesi, teknoloji geliştirme alanındaki başlıca kaynak olmakla birlikte ilgili taraflara göre Üniversite, bu alanda verimli değildi. Akdeniz Teknokent'te kurulu bazı araştırma ve geliştirme şirketleri vardır. Bazı büyük şirketlerin, kendileri tarafından geliştirilmiş olan patentli ürünleri vardır. Teknolojiye erişim bir sorun oluşturmamaktadır.

- Antalya, yeni teşvik mevzuatı çerçevesinde 2. Bölgeye dahil edilmiştir (1: en gelişmiş, 4: en az gelişmiş). Yeni mevzuat çerçevesinde prefabrike yapı malzemesi yatırımlarına teşvik sağlanmaktadır.

- Araştırma ve geliştirme, ihracat ve donanım yatırımları için bazı devlet destekleri mevcuttur ve bunlar, Türkiye'deki bütün illerde eşit şekilde uygulanmaktadır.

- Kaliteli ham maddeler yeterli miktarda bulunmaktadır.

- Serbest Bölge'de uzun dönemli kiralanabilecek veya OSB'de satın alınabilecek araziler mevcuttur. 10.000 m^2 sınai arazinin 25 yıllığına uzun dönemli kiralama bedeli, 2.42 \$ m^2/yıl (yani toplam dönem için 605.000 \$) veya Antalya Organize Sanayi Bölgesinde 350.000 \$ düzeyindedir.

- Sanayi bölgelerinde fabrikalar veya kent merkezinde ofisler kolaylıkla bulunabilmektedir. Bu amaçla kullanılabilecek 5.000 m^2 alana sahip bir binanın yıllık kira bedeli, 60.000 \$'dir.

- Başlıca ihracat pazarları Suriye ve Irak'tır (Suriye limanları üzerinden). Lazkiye'ye gemi ile ulaşım süresi, 2-3 gün arasındadır. Denizle dökme ürün sevkiyat bedeli, ton başına 10 \$ düzeyindedir.

- Altyapı hizmetleri: Serbest Bölge'de elektrik maliyeti, 0. 00623 \$/kWh, Antalya Organize Sanayi Bölgesi'nde de 0.13 \$/kWh düzeyindedir. Doğal gaz maliyetleri, dağıtım şirketi tarafından belirlenmektedir. Doğal gaz fiyatı, temin edilen yerlerde 0.416 \$/m^3 düzeyindedir. Su fiyatı, Serbest Bölge'de 1.32\$/m^3, OSB'de de 0.13\$/m^3 düzeyindedir.

- Antalya'da köklü bir ticari kültür vardır. İlde faaliyet gösteren çok sayıda STK bulunmaktadır. Şirketler, belirli bir düzeyde işbirliği yapmakla birlikte bu, mümkün olabilecek veya olması gereken seviyede değildir. İlin genel imajı çok iyidir ve yatırımcılar ve çalışanlar için çekicidir.

- Bu sektörde personel sadakati yeterlidir. Ancak genel olarak işgücü verimliliği düşüktür.

Sektörün istihdam potansiyeli

- Yeni yatırımlar beklenmektedir. Emek yoğun bir sektördür ve bu nedenle istihdam yaratma konusunda yüksek potansiyele sahiptir.
- Üretici hizmetleri konusunda yüksek istihdam yaratma potansiyeli söz konusudur.
- Bu sektörde çoğunlukla erkekler istihdam edilmektedir. Kadın personel için bazı büro veya pazarlama görevleri olabilir.
- Nitelikli olmayan personelin bulunması konusunda bir sorun yaşanmamakla birlikte yarı nitelikli ve orta düzey personel için eğitim gereklidir. Antalya'daki işsizlik düzeyi, Türkiye'nin diğer illeri ile karşılaştırıldığında düşüktür. TÜRKSTAT 2009 verilerine göre işsizlik oranı % 12.7 düzeyindedir. Bu,

ulusal ortalamanın altındadır ve karşılaştırma yapılan illere göre çok daha iyidir. TR61 bölgesinde (Antalya, Isparta, Burdur) işsizlerin sayısı 120,000 düzeyindedir.

- Resmi asgari ücret ayda 760,50 TL düzeyindedir (saatte yaklaşık 2.60$). Yarı nitelikli işgücü maliyeti, saatte 3.41 $'dir. Nitelikli işgücü (örneğin bir mühendis) mevcut olmakla birlikte paydaşların görüşüne göre nitelikleri tatmin edici değildir. Ancak, Türkiye'deki işverenler genel olarak maliyet fayda analizi yapmamaktadır. Yüksek düzeyde nitelik isteyen ancak adil ve uygun bir maaş ödemeye istekli olmayan işverenlerin görüşü önyargılı olabilir.

- Antalya ve Adana'da mavi yakalı işçilere ödenen nitelikli işgücü maaşları benzer düzeydedir ve ayda 1500 ila 2000 TL arasında olduğu tahmin edilmektedir (saatte 5.12$ ila 6.83$).

Sektör SWOT analizi

Antalya paydaş anketi, bu sektör için aşağıdaki SWOT analizini vermektedir

SWOT
P09 Yapı malzemeleri ve hırdavat imalatı (Beton, alçı ve çimento ürün imalatı)
EFT Rev.2 Liste C23.6.1 - İnşaat için beton ürün imalatı
C23.6.9 - Diğer beton, alçı ve çimento ürün imalatı

	Güçlü yönler	Zayıf yönler
Bölge / ülke özellikleri	• İlde kurulu olan inşaat sektörü • Nüfus artışı ve turizmin gelişmesi nedeniyle konut, altyapı ve otel inşaatından kaynaklanan yapı malzemelerine yönelik artan talep • Prefabrik yapı malzemeleri, uygun maliyetli ve pratiktir ve inşaatta kullanıldıklarında zamandan tasarruf edilmesini sağlarlar. • İlde düşük maliyetli işgücü ve mühendislik hizmetleri mevcuttur. • Deneyime ve üretim tesislerine sahip olan köklü sektör • Uluslar arası düzeyde rekabet kapasitesine sahip olan bir sektör liderinin varlığı • Ürünlerin uluslar arası standartlara ve kaliteye göre imal edilmesi • Sektöre doğrudan yabancı yatırımlar • İlde ve komşu illerde hammaddeler mevcuttur. • Türkiye'deki ilk prefabrike yapı üreticisi, ilde kurulmuştur.	• Nitelikli personelin bulunmaması • Yüksek enerji giderleri • Yeni teknolojiler ve yatırım mallarının ithalatına bağımlılık • Yetersiz araştırma ve geliştirme • Asgari ücrete göre biraz daha yüksek günlük ücret sağlayan inşaat sektöründeki kayıt dışı istihdam uygulamaları (sosyal güvenlik ve vergi olmadan)

	Fırsatlar	Tehditler
Daha geniş çevrenin özellikleri	• Artan otel, sanayi ve konut yatırımları • Ortadoğu ülkelerine özellikle çimento ihraç potansiyeli • Turizm ve yabancıların konut alımı ile desteklenen canlı ekonomi • Expo 2016'nın düzenlenmesi ile ilgili altyapı yatırımları • Standartlaştırılmış beton ve beton ürünlerinin kullanılmasını öngören yeni mevzuat • İlde prefabrike beton yapı elemanları yatırımlarını destekleyen yeni yatırım teşvik rejimi • Türk yüklenicilerin uluslar arası pazarlardaki başarısı • Gaz beton ve prefabrike beton gibi göreceli olarak yeni teknolojilerin yüksek kullanım potansiyeli	• Ekonomide istikrarsızlık • Düşük kaliteli ve standartlara uymayan üreticilerin haksız rekabeti • Bazı hammaddeler için devletin uyguladığı fiyat sınırlandırmaları • İnşaat ve ürün standartlarına ilişkin yetersiz denetim ve teftişler

Öncelikli Sektör P10: Genel ticari/iş hizmetleri

Sektör: Genel iş hizmetleri
Örnek Ürün: Temizlik, peysaj, ulaştırma v.b.
NACE kodları: 49.10, 49.30, 50.30, 51.10, 52.20, 55.10, 55.20, 68.32, 81.10, 81.20, 81.21, 81.22, 81.29, 81.30 v.b.
Hizmet Verilen Piyasalar: Yurtiçi (yerli)
Karşılaştırma yapılmadı.

Şekil 40 Antalya genel iş/ticaret hizmetleri için elmas modeli

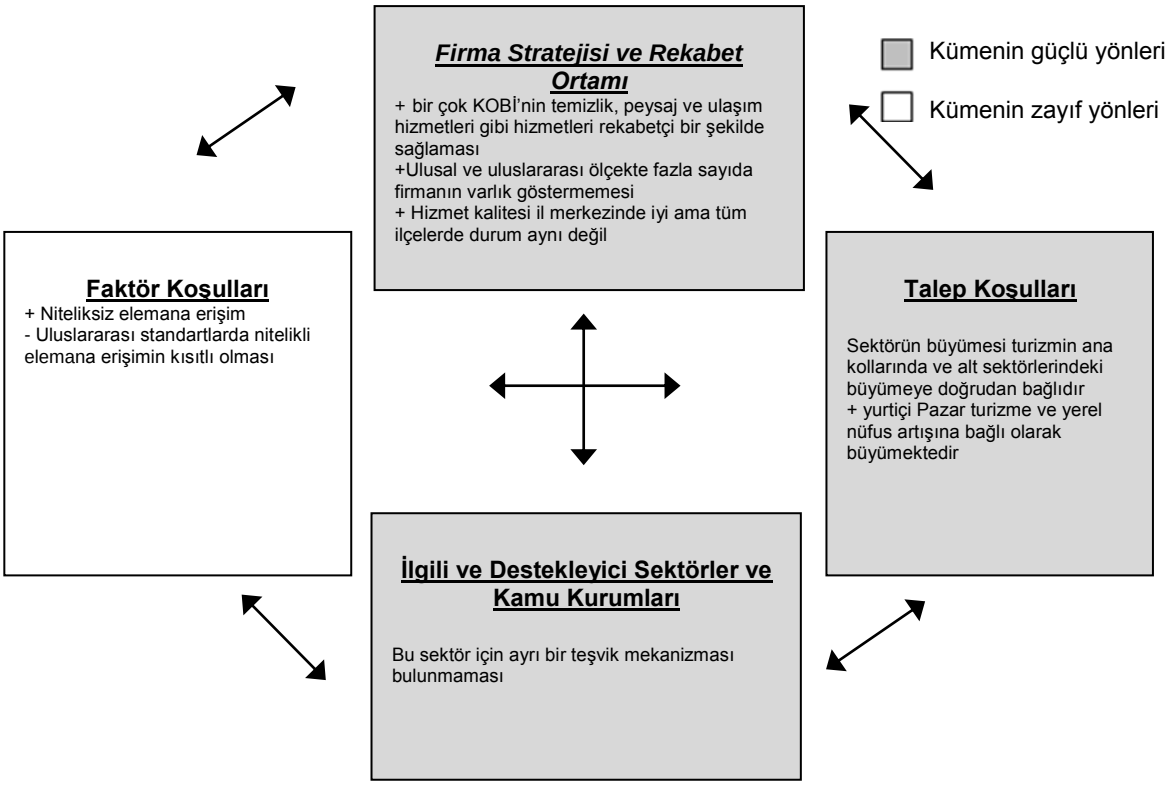

Kaynak: Uzmanlar ekibi analizi

Türkiye pazarı açısından önemli noktalar

- Bu iş alanları iş geliştirme hizmetlerinin alt grupları olup turizm sektörüne hizmet vermektedir ve turizm iş kümesinin önemli ayaklarından biridir. Antalya'da Türkiye'nin diğer illeri ile karşılaştırıldığında, turizm iş kümesinin tüm aktörleri yer almaktadır ve güçlü bir turizm iş kümesinin varlığından söz edilebilir.
- Konaklama tesisleri için temizlik, peysaj v.b gibi hizmetleri tedarik eden çok sayıda küçük ve orta ölçekli firma bulunmaktadır.
- Yolcu transferi de yılda 9 milyon turiste hizmet veren ilde önemli iş alanlarından biridir. Transferlerin büyük kısmı tur operatörleri tarafından yerli turizm acentelerine anlaşmalı olarak aktarılmaktadır. Bazı lüks oteller müşterileri için transfer hizmetlerini kendileri sağlamaktadır.
- Bu alanda istihdam edilen çalışan sayısı tam olarak bilinmemektedir ama Antalya'nın genel ekonomik görünümü bu iş alanında geniş bir yoğunlaşmaya işaret etmektedir.
- Faaliyet gösteren firmaların büyük bir kısmı KOBİ statüsündedir ve büyük tur operatörleri dışında uluslararası büyük grupların varlığından söz edilemez.

İşin büyüme potansiyeli

- Bu ekonomik sektörler turizmin ana ve alt dallarındaki faaliyetlere doğrudan bağlı olarak büyüyen veya küçülen bir yapıya sahiptir. İç pazarın büyümesi turizm sektöründeki genel büyüme trendi ve nüfus artışına bağlı olmaktadır.
- Yolcu taşımacığılığı turizm sektörünün ana unsurlarından biridir.
- Halihazırda sektör yeni otel inşaatları, ticari binalar ve havaalanları gibi canlılık yaratan merkezlerin yapılması ile büyüme trendi içerisindedir.
- Sözleşmeli işçilik hizmetleri temizlik, peysaj ve güvenlik konularında yaygın olarak kullanılmaktadır.
- Piyasa büyüklüğü ve turist tabanının güçlü olması Antalya'yı bu alanda yatırım fırsatları açısından cazip kılmaktadır.
- Toplu tesis yönetimi gibi alanlarda piyasaya büyük firmaların giriş yapması hizmet çeşitliliğini arttırabilecektir.

Antalya'da sektör gelişimi konusunda dikkate alınması gereken hususlar

- Emek yoğun bir sector olduğu için istihdam yaratma potansiyeli oldukça yüksektir. Sektörde kurulan her firmanın ortalama 50 ila 500 istihdam yaratacağı tahmin edilmektedir.
- Sermaye ihtiyacının düşük seviyelerde olması girişimcilik açısından önemli fırsat sunmaktadır.
- Bu iş alanı üretici hizmetleri olduğu için kendisi ayrıca üretici hizmetlerine ihtiyaç duymamaktadır.
- Antalya, yeni teşvik mevzuatı çerçevesinde 2. Bölgeye dahil edilmiştir (1: en gelişmiş, 4: en az gelişmiş). Bu sektör için ayrı bir teşvik öngörülmemektedir.
- Temizlik ve peysaj gibi hizmetlerin dışarıya sözleşme ile verilmesi giderek artan bir uygulamadır. Bu da ektörün istihdam potansiyelini arttıran bir unsurdur.
- Ticari arazi temini ihtiyaca cevap verebilmektedir ve konumuna gore metrekaresi $40,000 ila $650,000 arasında değişmektedir.
- Ofis kiralamak mümkün olmakla birlikte 500 metrekarelik ofis için yıllık kira bedeli $15,000 - $48,000 arasında değişmektedir ki bu da ülke geneli için rekabetçi bir seviyedir.
- Antalya'daki işsizlik düzeyi, Türkiye'nin diğer illeri ile karşılaştırıldığında düşüktür. TÜRKSTAT 2009 verilerine göre işsizlik oranı % 12.7 düzeyindedir. Bu, ulusal ortalamanın altındadır ve karşılaştırma yapılan illere göre çok daha iyidir. TR61 bölgesinde (Antalya, Isparta, Burdur) işsizlerin sayısı 120,000 düzeyindedir. Bu sektör için niteliksiz işgücünün belirlenmesi nispeten kolaydır. Asgari ücret düzeyi de aylık 760.50TL olup saatte 2.60 dolara karşılık gelmektedir.
- Nitelikli işgücü bulmak da mümkündür ve aylık maaş aralığı TL1,500-2,000 arasında değişmektedir (saatte $5.12 ile $6.83).
- Eğitim hizmetleri yarı-nitelikli orta düzey personel için gereklidir.
- İldeki turizm iş kültürü güçlüdür ve arzulanan düzeyde olmasa da firmalar arası işbirliği belirli bir düzeydedir. İlin genel imajı yatırımcılar ve çalışanlar açısından çok iyidir. Ayrıca çalışan bağlılığı işverenler açısından henüz bir sorun olarak algılanmamaktadır. İşgücü verimliliği de iyi bir seviyededir.
- Bu iş alanı ve alt sektörleri özellikle temizlik alanlarında kadın istihdamı yaratma potansiyelline sahip olsa da iş kalitesi ve iş sürekliliği zayıftır. Maaşlar düşük seviyelerdedir ve sağlık ve sigorta gibi sosyal haklar da çoğu zaman temin edilmemektedir.

Sektör SWOT analizi
Antalya paydaş anketi, bu sektör için aşağıdaki SWOT analizini vermektedir

P10 Genel İş Hizmetleri (Temizlik, peysaj ve yolcu taşımacılığı v.b.)

Nace Rev.2 NACE kodları: 49.10, 49.30, 50.30, 51.10, 52.20, 55.10, 55.20, 68.32, 81.10, 81.20, 81.21, 81.22, 81.29, 81.30 v.b. **(N81.2 – temizlik hizmetleri, N81.3 – peysaj bahçe düzenleme, H49.3 – Diğer yolcu transfer hizmetleri)**

	Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
Bölge / ülke özellikleri	• Turizm sektöründen yüksek talep (oteller, restoranlar, havaalanları etc.) • Düşük yatırım ihtiyaçları • Bilgi ve deneyim birikimi • Antalya'daki büyük hizmet firmalarının varlığı • Düşük işgücü maliyetleri • Güçlü ve oturmuş müşteri ilişkileri	• Eğitimli ve nitelikli eleman sayısının azlığı • Mevsimsellik özelliği • Çalışan değişim hızının yüksek olması

	Fırsatlar	Tehditler
Daha geniş çevrenin özellikleri	• Expo 2016 organizasyonunun Antalya'da yapılacak olması • Turizm sektöründeki büyüme • Bu tip hizmetlere ihtiyaç duyacak yeni yerleşim, işyeri, alışveriş merkezlerinin yapılıyor olması • Antalya'da düzenlenen fuar, sergi vb. gibi aktivitelerin artması	• Turizm sektörüne zarar verebilecek olası terör saldırıları ve doğal afetler • Ekonomik krizin etkileri

Ekler

Bu araştırmanın bulgularının kanıtlanması ve desteklenmesini amaçlayan ayrıntılar ve analizler, eklerde sunulmaktadır.

A1 Sektör/bölge karşılaştırması - öncelikli sektörlerin tam analizi
Bilgi kaynakları ve diğer kaynaklar

A2 Sektör/bölge karşılaştırma ölçüleri ve analizleri

A3 Sektör taraması - sektör uzun liste ve kısa liste analizleri

A4 Hariç tutulan sektörler

A5 Antalya'nın bölgesel varlık listesi

A6 Paydaş görüşme raporları

A7 Ana rapor için bilgi kaynakları

Ek A1 Sektör/bölge karşılaştırması - öncelikli sektörlerin tam analizi

Bu Ek, "Sektör/bölge karşılaştırması" başlıklı bu araştırmanın üçüncü aşaması olarak dokuz öncelikli sektörün tam bir analizini içermektedir.

Bu Ek, ayrıca bu analizde kullanılmış olan bilgi kaynakları ve diğer kaynakların tam bir listesini ihtiva etmektedir.

Ayrı olarak sağlanan belgeler:

A1 Antalya sector region benchmarking detail.docx

Ek A2 Sektör/bölge karşılaştırma ölçüleri ve analizleri

Bu Ek, sektör/bölge karşılaştırma ölçülerinin ayrıntıları ile bunların tanımları ve ağırlık düzeylerini içermektedir. Ayrıca, değerlendirilen her Türk bölgesi ve diğer ülkelere ilişkin dengelenmiş puanları ihtiva etmektedir. Bu rapor için kullanılan şekiller, bu ekte sunulmaktadır.

Ayrı olarak sağlanan belgeler:

A2 Antalya benchmark 1_9.xlsx

Ek A3 Sektör uzun liste ve kısa liste analizleri

Bu Ek, bu projenin ikinci aşamasında sağlanan rapor ve analizleri içermektedir.

Ayrı olarak sağlanan belgeler:

A3 Sector scan report .docx

Ek A4 Hariç tutulan sektörler

Bazı EFT sektörleri, bu projenin sektör/bölge karşılaştırma aşaması dışında tutulmuştur. Bunların hariç tutulmasının nedeni, bu sektörlerin başka sektörler için üretici hizmetleri vermeleridir. Üretici hizmetleri, zaman içinde çekici olan ve yerli ve yabancı yatırımları destekleyen çekirdek sektörlere yöneliktir.

Bununla birlikte bu üretici hizmetleri, çekirdek sektörlerle ilgili olarak güçlü yönleri ve zayıf yönleri açısından değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

Ayrı olarak sağlanan belgeler:

A4 Excluded sectors.xlsx

Ek A5 Antalya'nın bölgesel varlık listesi

Bu Ek, yerel ticaret ve sanayi topluluğu içinde doğrudan veya dolaylı bir rol oynayan Antalya'nın başlıca fiziksel ve kurumsal varlıklarının kapsamlı bir listesini sunmaktadır.

Ayrı olarak sağlanan belgeler:

A5 Antalya Asset List.xlsx

Ek A6 Paydaş görüşme raporu

Bu Ek, paydaş görüşmelerinden elde edilen ayrıntılı bilgileri ve ayrıca ve paydaş çalıştayında ifade edilen görüşlerin büyük bölümünü içermektedir.

Ayrı olarak sağlanan belgeler:

A6 Stakeholder interview report.docx

Ek A7 Ana rapor için bilgi kaynakları

Bu Ek, bu araştırmanın ana bölümünde kullanılan başlıca bilgi noktaları ve yararlanılan belgelerin bir listesini içermektedir. Bunlar, "Türk veri kaynakları" ve "uluslar arası veri kaynakları" olarak belirtilmektedir. Diğer veri kaynakları da Ek A1'de yer alan sektör / bölge karşılaştırma raporlarının her birinde açıklanmaktadır.

Ayrı olarak sağlanan belgeler:

A7 Antalya info_sources.pdf

---000---